

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra církevních dějin a patristiky

Diplomová práce

KATOLICKÉ NOVINY V LETECH 1968 -1989

Vedoucí práce: Mgr. Rudolf Svoboda, Th.D.

Autor práce: Lenka Šimková

Studijní obor: Pastorační asistent

Ročník: 5.

2009

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

30. června 2009

.....

Děkuji vedoucímu diplomové práce Mgr. Rudolfu Svobodovi, Th.D.
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále děkuji redakci
Katolického týdeníku v Praze, která mi laskavě umožnila nahlédnout do interního
archivu Katolických novin.

Obsah

Úvod.....	7
1. Stručná historie Katolických novin	9
1.1. Založení a vznik Katolických novin	9
1.2. Pražské jaro v Katolických novinách.....	11
1.3. Období normalizace	13
1.3.1. Počátek represe.....	13
1.3.2. Odpor proti komunistickému režimu v 70. letech	14
1.3.3. Katolické noviny pod taktovkou Jana Lebedy.....	16
1.4. Katolické noviny v plné režii SKD PIT	17
1.5. Papež Jan Pavel II., počátek konce komunistické totality?	18
2. Vztahy církve a státu	21
2.1. Pražské jaro 1968 – krátké nadechnutí.....	21
2.2. Okupace sovětskými vojsky v srpnu 1968	23
2.3. Volby aneb politická agitace Katolických novin	25
2.4. Státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti.....	27
2.5. Politika nejen na titulních stranách	28
2.6. S prezidentem Husákem do šesté pětiletky	29
2.7. Charta 77	31
2.8. Klid před bouří - katolík jako budovatel socialismu	35
2.9. Velehradská pouť protest proti režimu	38
2.10. Poslední záchvěvy komunistické moci.....	40
2.11. Sametová revoluce v listopadu 1989.....	41
3. Vztahy Československa a Vatikánu.....	43
3.1. Nevyužitá šance roku 1968	43
3.2. Problémy v 70. letech	44
3.3. Jmenování nových biskupů v r. 1973	46
3.4. Bludný kruh.....	48

3.5.	Útoky na Vatikán	50
3.6.	Úprava diecézních hranic a jmenování kardinála Tomáška	52
3.7.	Nový papež Jan Pavel II. – nový směr?	55
3.8.	Quidam episcopi	56
3.9.	Obnovení kontaktů s Vatikánem	57
3.10.	Vatikán přitvrzuje svou politiku vůči ČSSR	58
3.11.	Jmenování nových biskupů v r. 1988	61
4.	Pontifikáty jednotlivých papežů v letech 1968 – 1989 a jejich obraz v Katolických novinách	63
4.1.	Pavel VI.	63
4.2.	Jan Pavel I.	67
4.3.	Jan Pavel II.	68
5.	Biskupové	73
5.1.	Záblesk naděje – rok 1968	73
5.2.	Dopady srpnové okupace	75
5.3.	Svěcení nových biskupů v r. 1973	77
5.4.	Tajemství smrti Štěpána kardinála Trochta	79
5.5.	František kardinál Tomášek	81
5.5.1.	<i>Jmenování kardinálem</i>	<i>81</i>
5.5.2.	<i>Kardinál Tomášek uveden na pražský arcibiskupský stolec</i>	<i>82</i>
5.5.3.	<i>Tomášek pod vlivem Jana Pavla II.</i>	<i>83</i>
5.5.4.	<i>Ataky na kardinála</i>	<i>85</i>
5.5.5.	<i>Desetiletí duchovní obnovy národa</i>	<i>86</i>
5.6.	Co se stihlo ještě před „listopadem 89“?	89
6.	Státní církevní organizace a hnutí	91
6.1.	Katolická akce	91
6.2.	Mírové hnutí katolického duchovenstva (MHKD)	93
6.3.	Dílo koncilové obnovy (DKO)	95

6.4.	Sdružení katolického duchovenstva – Pacem in terris (SKD PIT).	96
6.4.1.	<i>Vznik SKD PIT</i>	96
6.4.2.	<i>Noví biskupové zvyšují prestiž SKD PIT</i>	100
6.4.3.	<i>Církevně-politická činnost SKD PIT</i>	101
6.4.4.	<i>Socialistická „náboženská svoboda“</i>	102
6.4.5.	<i>SKD PIT v plné síle</i>	103
6.4.6.	<i>Jasně „ne“ SKD PIT – Quidam episcopi</i>	105
Závěr		108
Prameny a literatura		108

Úvod

Katolické noviny vycházely v době, kdy v naší zemi vládl komunistický režim. Můžeme je považovat za periodikum, které se významným způsobem zapsalo do dějin naší země.¹

Cílem diplomové práce je ukázat, jakým způsobem se v období let 1968 až 1989 odrážela politická situace a situace katolické církve v naší zemi na stránkách novin, které se pyšnily názvem „Katolické“, a to na několika konkrétních výběrových tématech, která jsou zvolena podle důležitosti a síly jejich vlivu na potenciální čtenáře, tedy na věřící občany komunistického Československa. Mým záměrem je použít Katolické noviny jako jakýsi ukazatel doby. Budu si klást mimo jiné i otázku, nakolik a zda vůbec se doba komunistického útlaku promítala do obsahu a zaměření těchto novin a nakolik – či jestli vůbec – se režim prostřednictvím těchto novin snažil ovlivnit čtenáře a jejich pohled na církev jako takovou.

Ke zpracování jsem použila dobový archiv Katolických novin v Praze. Z literatury pak díla renomovaných autorů, mezi nimiž zmiňuji zejména Václava Vaška, Karla Kaplana či Jaroslava Cuhru. Ti se o Katolických novinách sice ve svých dílech zmiňují, ovšem jen velmi okrajově. Jejich díla mne inspirovala spíše k dokreslení dobové atmosféry. Ráda bych také zmínila publikaci od J. Paulase a J. Šebka *Katolické noviny 1949 – 1989*, která vyšla ve stejné době, kdy jsem zpracovávala svou diplomovou práci a která jako jediná svého druhu pojednává o historii Katolických novin v tak velkém rozsahu.

Samozřejmě jsem si vědoma toho, že noviny jsou pramen, ke kterému se musí přistupovat s jistou rezervou, protože musíme brát v úvahu politické vlivy, vývoj v čase, např. aktuálnost zpráv byla limitována dlouhou výrobní lhůtou novin, atd..

S ohledem na cíl práce a na zdroje jsem si stanovila strukturu práce tak, že zpracování je tématické v rámci vytyčeného časového rozpětí. V první kapitole se

¹ Po roce 1968 dokonce vycházely tyto noviny každý týden nákladem cca 150 tisíc výtisků v rozsahu čtyř stran. Srov. Redaktorskou práci jsme dělali všichni. *Katolický týdeník*, 23. – 29. června 2009, roč. 20, č. 26, s. 5.

stručně věnuji obecné historii Katolických novin, zasazené do kontextu doby. Kapitola druhá se zabývá již konkrétním výběrovým tématem - problematikou vztahu státu a církve tak, jak se promítala na stránkách Katolických novin. Stejně tak v kapitole třetí, se zaměřením na vzájemné vztahy státu, tentokrát přímo k Vatikánu. V následující kapitole zmiňuji jednotlivé pontifikáty papežů v letech 1968 až 1989. Za velmi důležité pokládám také to, jak bylo v době totalitního režimu nahlíženo na osoby biskupů a jak tito promlouvali prostřednictvím Katolických novin ke svému národu – což zpracovávám v kapitole páté. V poslední kapitole, rozdělené tématicky do několika podkapitol, se věnuji fenoménu státních církevních organizací a hnutí, které působily ve sledovaném období v naší zemi a tomu, jakým způsobem se odrážela jejich existence v Katolických novinách.

Při zpracování diplomové práce jsem použila metodu přímou a komparativní.

1. Stručná historie Katolických novin

1.1. Založení a vznik Katolických novin

Katolické noviny vznikaly v době, kdy byl v Československu komunistický režim v plné síle. Komunisté se snažili kromě jiného dostat tisk pod svůj vliv – považovali jej za jeden z důležitých propagandistických nástrojů, a proto hned po nastolení moci zastavili činnost všech kriticky píšících novin i časopisů. Kromě jiných i tehdy populárního týdeníku *Katolík*.²

V době, kdy vrcholí snahy komunistů rozdělit církve založením kolaborantské Katolické akce, vychází i první číslo Katolických novin. Toto periodikum se stává jakousi hlásnou troubou tehdejší politiky a neustále se snaží přesvědčit své čtenáře, že nově nastolený komunistický režim podporuje náboženskou svobodu i náboženství jako takové.

Historie Katolických novin se začala odvíjet 19. června 1949. Paradoxně to bylo v době, kdy byl po vyprovokovaných incidentech během svátku Božího těla ve Svatovítské katedrále, internován pražský arcibiskup Josef Beran, který ještě krátce před tím veřejně prohlásil: „*Jsou vám před katedrálou rozdávány Katolické noviny. Já prohlašuji, že to nejsou katolické noviny, právě tak, jako Katolická akce není katolickou.*“³

Netrvalo dlouho a v internaci nebo přímo ve vězení se ocitli také prakticky všichni diecézní biskupové. Jejich místa byla obsazena kapitulními vikáři spolupracujícími s komunistickým režimem. Na podzim byly přijaty církevní zákony, které postavily církve pod přísný dozor a umožnily manipulaci státu s ní. Současně vznikl i Státní úřad pro věci církevní a obsazovány byly pozice církevních tajemníků, kteří monitorovali veškeré náboženské aktivity.

V padesátých letech komunisté rozjízďejí obrovské procesy s vysokými církevními hodnostáři⁴, je zakázána činnost všech mužských i ženských řeholí,

² Srov. Bystrov, V. *Svobodná nesvoboda*. Vyšší odborná škola publicistiky, Praha, 2006, s. 79.

³ Srov. Paulas, J., Šebek, J. *Katolické noviny 1949 – 1989*. Katolický týdeník, Praha, 2009, s. 8.

⁴ Srov. Demel, Z. *Pod dohledem církevních tajemníků. Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945-1989 na příkladu jihočeského regionu*. CKD, Brno, 2008, s. 62.

jejich kláštery byly zabrány v rámci tzv. „Akce K“⁵ a jejich členové internováni. Pochopitelně se o těchto událostech v Katolických novinách nedozvíme nic. „Akce K“ proběhla během jediné noci na různých místech a do poslední chvíle byla utajená kvůli obavě z reakce lidí. Proto se o této akci nepsalo ani zpětně a jen v náznamech se „osvětlovalo“ nové poslání zbylých klášterů.⁶

Stejně tak pro řeholnice byl vypracován plán „Akce Ř“, ale jeho uskutečňování probíhalo postupně. Ani komunistický režim si nemohl dovolit den ze dne řeholnice odstranit, především ze zdravotních a sociálních ústavů, a zajistit nové pracovní síly, které by tak obětavě zaplnily uvolněná již tak nepopulární pracovní místa. Akce tak proběhla dlouhodoběji, ve více etapách.⁷

Většina perzekuovaných kněží – téměř třetina z celkového počtu byla uvězněna na více než 10 let. Komunistům se bohužel podařilo do poloviny 50. let církev ochromit a její život uvěznit jen za zdmi kostelů.

Katolické noviny získávají 15. dubna 1951 církevní schválení. Církevní cenzorský dohled na nimi měl v té době vykonávat profesor ThDr. František Kotalík. Ten v Katolických novinách kromě jiného publikoval také cyklus starozákonních exegezí.

V roce 1953 se Katolické noviny z původních osmi novinových stran obsahově zredukovaly na pouhé čtyři. Tato redukce se pochopitelně odrazila negativně i na obsahu novin. Bohužel vymizely delší historické texty, které patřily v této době mezi nejzajímavější.

V prvních deseti letech své existence Katolické noviny zaměřovaly svůj celkový obsah převážně na oblast historie. Náboženská tematika se týkala zejména výkladu nedělních liturgických textů, a bylo-li to jen trochu možné tak, aby korespondoval zájmům totalitního režimu. Ovšem například zpravodajství z církevního světa – na rozdíl od bratislavských Katolických novin, od kterých si

⁵ „Akce K“ – je název pro nezákonnou násilnou likvidaci klášterů a mužských katolických řeholních řádů, která proběhla v komunistickém Československu v dubnu 1950. Během akce bylo zlikvidováno 219 řeholních domů a internováno 2376 řeholníků. Krátce po ní následovala podobně koncipovaná, ale mnohem pozvolnější „Akce Ř“, která byla namířena proti ženským řádům.

⁶ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CDK, Brno, 2007, s. 158.

⁷ Tamtéž, s. 178.

ty pražské vypůjčily jméno – zpočátku úplně chybělo. Až o něco později se kratičké zprávy ze světa opatrně objevují, pochopitelně pod důkladným dozorem komunistů, a z nich největší pozornost je věnována tehdejším zasedáním Celostátního mírového výboru katolického duchovenstva.

První číslo Katolických novin bylo připraveno v redakci deníku Lidová demokracie a také prvotní vzhled ji proto silně připomínal. Prvním šéfredaktorem se stal redaktor Lidové demokracie František Moravec a když se Katolické noviny osamostatnily a přestěhovaly se do vlastních prostor, stal se faktickým šéfredaktorem dr. Kvapil, kulturní redaktor národně socialistického deníku Česká a pak Svobodné slovo. V tiráži byl ale uveden jako stínový šéfredaktor, kněz aktivní v prorežimním kněžském hnutí.⁸

1.2. Pražské jaro v Katolických novinách

Komunistický režim se v 60. letech snažil u lidí vyvolat postupnou změnu hodnotové orientace tak, aby kladli důraz na materiální styl života a potlačili duchovní potřeby. Náboženství jako takové bylo pro komunisty nežádoucí. Zvláště na vesnicích v nábožensky silných regionech režim vybízel k organizování kulturních představení a sportovních aktivit, které měly u věřících nahradit touhu po církevních slavnostech a proměnit například klasické pouti od společenského charakteru směrem k individuálnímu.⁹ Pod největším tlakem byla pochopitelně mládež a děti a i přes politické uvolnění, které se projevilo také v kulturní oblasti, pokračovala tvrdá proticírkevní aktivita komunistického vedení až do jara 1968.

Myšlenky Druhého vatikánského koncilu začínají pronikat do dění ve světové církvi a tam prosazovaných náboženských reforem a ve stejné době začaly pronikat také do života církve v naší zemi, o změnách začaly opatrně informovat i Katolické noviny. Nejvýznamněji do života církve zasáhla reforma liturgie, která začala rokem 1964 – 65. Započalo se s překladem liturgických knih

⁸ Srov. Paulas, J., Šebek, J. *Katolické noviny 1949 – 1989*. Katolický týdeník, Praha, 2009, s. 21.

⁹ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CDK, Brno, 2007, s. 276.

a představují se interiéry kostelů. Při úpravách oltářního prostoru museli kněží nejprve hlásit každou změnu církevnímu tajemníkovi a projednat ji se střediskem památkové péče.¹⁰ Nejzajímavější na tom ovšem je, že tyto změny nijak výrazně nebouří totalitní režim. Druhý vatikánský koncil také ovlivnil vztahy církve a státu a po dlouhé době začala opětovná jednání vlády s Vatikánem.¹¹

V 60. letech se mění i titulní strany Katolických novin. V zmenšené míře zde již nacházíme projevy komunistických státníků, i když se zde stále objevují časté projevy např. odpadlého kněze Plojgara.¹² Prorežimní články samozřejmě nevytizely zcela, ale přesunuly se na druhou stranu. Politické články vystřídaly např. reprodukce obrazů malířů (P. Janíček, L. Tichý nebo B. Znojemská). Umění je v Katolických novinách věnován široký prostor, objevují se zasvěcené články z oblasti církevního umění – nejzajímavější asi od V. Remešové, jejíž články se budou objevovat v dalších třiceti letech a budou zajímavé stále.¹³

O Druhém vatikánském koncilu se noviny snaží referovat hlavně v sérii článků J. Morella, kterými formou „Dopisů z Říma“ zprostředkovává dosavadní průběh sněmu. V roce 1967 přetiskly Katolické noviny oficiální překlady liturgických mešních modliteb a na pokračování vychází také rozbor koncilních dokumentů od různých autorů – nejčastěji například od V. Bendy. Druhý vatikánský koncil se tedy promítl i na stránky Katolických novin prostřednictvím těchto aktivit a pomohl tak vnést nového ducha nejen do jejich obsahu.

Jaro 1968 bylo svědkem kromě revolučních událostí také nebývalé aktivity věřících. Jednou z prvních viditelných změn byl konec kolaborantské organizace Mírové hnutí katolického duchovenstva – MHKD. Změny se dotkly také státních institucí dohlížejících na činnost církví. Dokonce někteří kněží věznění na základě procesů z padesátých let nebo ti, kteří byli zbaveni státního souhlasu, se začínají

¹⁰ Srov. Demel, Z. *Pod dohledem církevních tajemníků. Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945-1989 na příkladu jihočeského regionu*. CKD, Brno, 2008, s. 209.

¹¹ Srov. Koniček, J. *Modus Vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa*. Společnost pro dialog církve a státu, Olomouc, 2005, s. 218.

¹² Narodil se 2. 3. 1902 v Českých Budějovicích, římskokatolický kněz a politik, člen Československé strany lidové, v letech 1948-1968 byl československým ministrem zdravotnictví, vůdčí člen Celostátního výboru katolického duchovenstva a Mírového hnutí katolického duchovenstva.

¹³ Srov. Paulas, J., Šebek, J. *Katolické noviny 1949 – 1989*. Katolický týdeník, Praha, 2009, s. 49.

vracet do duchovní správy. Ženské řády dokonce dostaly omezenou možnost přijímat nové členky, mužské řády mohly vystoupit z ilegality.

Nejen v celém světě, ale také v naší republice se velká část kněží i laiků snažila aplikovat myšlenky a ducha Druhého vatikánského koncilu do obnovující se místní církve. Progresivní myšlenky koncilu ale také ohlasy změn Dubčekova reformního vedení KSČ, se propojily. Prostředníkem k seznámení věřící části veřejnosti v komunistickém Československu s dílem koncilu se mělo stát Dílo koncilové obnovy¹⁴, založené v květnu na Velehradě.

Na uvolnění režimu také pochopitelně zareagoval i katolický tisk, který přináší vedle celé řady podnětných duchovních a teologických textů rovněž informace o veřejném dění. Nezapomíná se dokonce ani na oběti pronásledování padesátých let. Veřejnost žije v očekávání návratu biskupů do správy diecézí a obnovu jejich struktur.

Pražské jaro bylo důležitou zkušeností pro církve a ačkoliv trvalo jen krátce, přeci jen ukázalo, že skomírající církev je schopna v krátkém časovém intervalu veliké obrody. Také Katolické noviny se staly jedním z důležitých nástrojů diskuze o změnách uvnitř církve, které byly inspirovány koncilem, a o jejich konkrétním zavádění do praxe a do života farností. Společný zážitek všech věřících, kněží i laiků, s odkazem na koncil, že všichni jsme součástí jednoho Božího lidu, byl nesmírně důležitý!

1.3. Období normalizace

1.3.1. Počátek represe

Následující brutální komunistická represe v období normalizace byla o to bolestnější, jak pro církve, tak i pro celý národ. Na počátku 70. let stál stupňoval zásahy do církevního života. To se projevilo např. i při oslavách milénia založení

¹⁴ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CDK, Brno, 2007, s. 279.

pražské diecéze v roce 1973, kdy ani kardinál Tomášek¹⁵ nedokázal oslavy prosadit a realizovat. Oslavy měly být jakousi manifestací uvedení podnětů Druhého vatikánského koncilu do života církve. V reálu se ale nakonec omezily pouze na Prahu a ostatní diecéze se k ní víceméně nepřipojily. Taktéž ostatní významné mezníky spojené s národními světcí – např. výročí narození blahoslavené Zdislavy¹⁶ v litoměřické diecézi, kterou se snažil propagovat Štěpán Trochta, nebyly z důvodu nevhodnosti pro komunistický režim připomínány.

Část duchovních, ochotných ke spolupráci s komunistickými orgány, byla režimem využita k nátlaku a oslabení církve zevnitř. Na počátku 70. let vzniklo Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris* (SKD PIT), kteří se navíc demagogicky odkazovali ve svém názvu na známou sociální encykliku papeže Jana XXIII. z počátku šedesátých let. Tato organizace se neměla stát výlučnou – jak tomu bylo u dříve zrušené MHKD - ale spíše jakýmsi masovým hnutím. Přes veškerý represivní tlak avšak ani toto sdružení nezískalo mnoho členů..

V první polovině 70. let zemřeli hned tři biskupové – Skoupý v Brně, Trochta v Litoměřicích a Hlouch v Českých Budějovicích – a tak biskupské stolce v českých zemích zůstaly z velké části neobsazeny. Při jednáních s Vatikánem se nedařilo v této otázce dosáhnout valných výsledků. O této záležitosti se dále zmiňuji podrobně v dalších kapitolách.

1.3.2. Odpor proti komunistickému režimu v 70. letech

I v této temné době ale můžeme najít lidské příběhy, které byly ovlivněny komunistickými lágry a kriminály tak, že je naopak ve své snaze o šíření víry

¹⁵ Narozen 30. 6. 1899 ve Studénce. V roce 1922 vysvěcen na kněze. Od r. 1949 světící biskup olomoucký (1951 – 1954 internován v pracovním táboře v Želivu), v letech 1962 – 1965 účastník II. vatikánského koncilu, 1965 – 1977 biskup-apoštolský administrátor pražské arcidiecese. V dubnu 1976 papežem Pavlem VI. jmenován kardinálem a v prosinci následujícího roku se stává arcibiskupem pražským a primasem českým. Od konce 70. let aktivně vystupoval na obranu občanských práv a udržoval kontakty s politickou opozicí. Po vydání dekretu *Quidam episcopi* požadoval zrušení SKD PIT, které již dříve kritizoval. Zasloužil se o kanonizaci Anežky Přemyslovny. Autor řady náboženských spisů a článků. Zemřel 4. 8. 1992 v Praze.

¹⁶ Zdislava byla v roce 1907 prohlášena za blahoslavenou, roku 1995 papežem Janem Pavlem II. za svatou a 24. 10. 2000 papež Jan Pavel II. prohlásil sv. Zdislavu za hlavní patronku litoměřické diecéze.

posílily. Některé z těchto osobností vyvinuly značnou aktivitu zejména ve sféře studia – jmenujme například: Josef Zvěřina, Václav Dvořák, Oto Mádr, Václav Komárek, Bonaventura Bouše – ti všichni se podíleli na utváření vzdělavatelско-дуchovních center, kde se tajně vyučovala teologie, církevní dějiny nebo filosofie. Při tomto úsilí sehrály velkou úlohu i některé řády: dominikáni, jezuité, františkáni a salesiáni – ti se podíleli zejména na vzdělávání a formaci mezi mládeží.¹⁷

V Katolických novinách se o těchto aktivitách samozřejmě nedočteme. Bohužel ani o dalších významných událostech ve světové církvi. Jediné, co nebylo pro tehdejší dobu závadné, byly články historizující nebo duchovní úvahy nad postavami našich náboženských dějin či články o sakrálním umění. Chybějící informace z oblasti náboženského světového nebo domácího života se mohli tehdejší čtenáři dozvědět pouze ze samizdatových novin, které pochopitelně byly dostupné jen omezené vrstvě obyvatel. Nejznámější z nich byly např. Teologické texty.¹⁸

V této nelehké době se ale i česká veřejnost dokázala vzbouřit proti útlaku totalitního režimu – v lednu 1977 vznikem tzv. Charty 77.¹⁹ Do její přípravy se zapojili také mnozí duchovní, kteří dokonce v průběhu času ovlivnili i přístup např. kardinála Tomáška, který byl původně k Chartě 77 dosti skeptický, protože někteří chartisté spolupracovali s bývalými členy KSČ. Nakonec se kardinál Tomášek v období normalizace stal výrazným symbolem protikomunistického vzdoru, a to zejména v 80. letech.

Katolické noviny si pod vedením P. Františka Mikuláška drží až do poloviny roku 1970 poměrně dobrou úroveň. Do novin píše autority, jako je Josef Zvěřina, Dominik Pecka, Václav Frei, ale najdeme zde také články Romano Guardiniho, Michela Quoista, Karla Rahnera a jiných. Poslední číslo pod vedením Mikuláška je ještě prezentováno duchovně laděným úvodníkem, bohužel již v dalším vydání

¹⁷ Srov. Paulas, J., Šebek, J. *Katolické noviny 1949 – 1989*. Katolický týdeník, Praha, 2009, s. 159.

¹⁸ Teologické texty – odborný teologický časopis, od r. 1978 vycházel v rámci katolického samizdatu, od r. 1990 pak oficiálně. Celou dobu pod vedením Oto Mádra.

¹⁹ Charta 77 byla neformální československá občanská iniciativa, kritizující politickou a státní moc za nedodržování lidských a občanských práv. Iniciativa působila v letech 1977 až 1992 a pojmenována byla podle dokumentu Charta 77 z 1. ledna 1977.

najdeme na titulní straně úvodník od kanovníka Jana Lebedy, který je taktéž uveden v tiráži jako ten, kdo noviny nově řídí. V reálu ovšem redakci fakticky ovládal opět dr. Kvapil.²⁰

1.3.3. Katolické noviny pod taktovkou Jana Lebedy

Ze stránek Katolických novin náhle zmizela některá jména – Pecka, Habáň, atd. a jen malý prostor byl ponechán biskupům J. Hlouchovi či Š. Trochtovi, větší pak biskupovi Tomáškoví, jehož duchovní úvahy se v novinách objevují vcelku pravidelně. Ani František Mikulášek ze stran novin nezmizí úplně, ale jeho články se přestěhují dovnitř listu.

Noviny se mění postupně v poklidné čtení, nejdůležitější je neprovokovat, nevyčínat a nedělat potíže. Výstižně, i když jistě nechtěně, to vyjádřil P. Jan Lebeda v úvodníku Katolických novin č. 38 slovy – „skončila doba odvážné setby koncilních myšlenek a nastává čas pomalého klíčení v zemi.“²¹ Bohužel doba normalizace nedovolila ani zmiňované pomalé klíčení, naopak se snažila veškerá semínka zlikvidovat.

Noviny si pod Lebedovým vedením kupodivu udržely i v průběhu 70. let určitou zajímavost a minimální duchovní užitečnost. Ve svých článcích se Lebeda dokonce zdá jako člověk duchovně založený se silným uměleckým cítěním (např. viz. zasvěcené texty o malíři Janu Zrzavém). Proto můžeme jeho působnost v čele Katolických novin vnímat jako lepší variantu mnohem horších možností, což ostatně ukázala i následující léta. Navíc novinám velmi pomohlo i rozšíření jejich rozsahu ze čtyř na šest stran v roce 1972.

Mezi autory, kteří se zasloužili o to, že noviny i v době normalizace měly jistou úroveň, patřila např. Věra Remešová, povídky a fejetony Marie Holkové (např. její román „Čau, Niku!“, o životě sv. Dominika Savia, který vycházel na pokračování), populárně-historické texty A. Jedličkové, novozákonní texty Jana Metelka či starozákonníka Františka Kotalíka, liturgika Ladislava Pokorného nebo

²⁰ Srov. Paulas, J., Šebek, J. *Katolické noviny 1949 – 1989*. Katolický týdeník, Praha, 2009, s. 160.

²¹ Tamtéž, s. 160.

církevního historika Jaroslava Kadlece. Díky těmto autorům měly Katolické noviny ve společnosti své opodstatnění a byly „jakýmsi trpěným ostrůvkem náboženské deviace“.²² Kdo tyto noviny četl, ten se jakoby lišil – neřadil se sice disidenty, ale bylo jasné, že je naladěný jinak.

1.4. Katolické noviny v plné režii SKD PIT

Smutnější období novin nastalo ovšem, když se do nich vrátila jména prorežimních církevních funkcionářů – Josef Beneš, František Hochman, Václav Medek, Jan Mára, atd. Prostřednictvím jejich pera se začaly na titulních stránkách objevovat ideologicky laděné články, zdravice sdružení *Pacem in terris* adresované komunistickým mocipánům, ale i papeži. Nástupcem Jana Lebedy se stal František Hochmann, ten přebírá vedení listu v roce 1976 od čísla 36.

V období normalizace se stal Hochmann ústředním tajemníkem kněžské prorežimní organizace *Pacem in terris*. Dokonce jeden z pamětníků té doby a pozdější šéfredaktor Katolického týdeníku Jiří Sůva tvrdí, že byl tak levicový, že jako kněz vadil i komunistům, kteří měli na starosti církevní otázky; uklidili ho tedy do redakce Katolických novin.²³

V roce 1975 uvítaly stejně tak jako celý svět i Katolické noviny prohlášení tzv. helsinské konference²⁴, kde se i náš stát zavázal podpisem „uznávat lidská práva a základní svobody včetně svobody myšlení, svědomí, vyznání a přesvědčení pro všechny“. Nedlouho poté čeští protagonisté zareagovali sepsáním Charty 77, která apelovala na stát, aby dodržoval v oblasti lidských práv to, k čemu se v Helsinkách zavázal. Reakci na Chartu 77 popisují podrobněji níže v dalších kapitolách.

Následující rok byl velmi bohatý na události. Zemřel papež Pavel VI., který byl spojen s dokončením Druhého vatikánského koncilu a zavádění jeho reformy do života církve. Novým papežem se stal 26. srpna 1968 arcibiskup benátský

²² Srov. Paulas, J., Šebek, J. *Katolické noviny 1949 – 1989*. Katolický týdeník, Praha, 2009, s. 162.

²³ Tamtéž, s. 164.

²⁴ Závěrečný akt Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě - tento dokument byl podepsán 1. srpna 1975 v Helsinkách nejvyššími představiteli 33 evropských států, Kanady a USA.

kardinál Albino Luciani, což vyvolalo značné překvapení, protože jeho jméno nebylo původně mezi hlavními kandidáty. Tento „papež úsměvů“, jak byl Jan Pavel I. nazýván, bohužel ukončil svůj pontifikát velmi brzo po svém zvolení a zhruba za měsíc umírá.

Novým papežem byl zvolen polský kardinál Karol Wojtyła, který se stal prvním neitalským papežem od roku 1522. Jan Pavel II. navázal v mnohém na své dva předchůdce, ale co se týče vatikánské diplomacie směrem ke komunistickému bloku, nastavil zcela jiný kurz. Při návštěvě svého rodného Polska pronesl klíčovou větu, kterou řekl také vzkříšený Kristus svým učedníkům ve večeradle, tato věta se stala heslem jeho pastýřské služby směrem věřícím za železnou oponou. Ta věta zněla krátce, ale o to silněji a úderněji: „Nebojte se!“

1.5. Papež Jan Pavel II., počátek konce komunistické totality?

Volba Jana Pavla II. byla velkým povzbuzením i pro církve v Československu a pro její aktivizaci. Prvním impulzem od papeže směrem k podpoře utlačovaných církví byl faktický oficiální zákaz sdružení *Pacem in terris* ze strany Vatikánu na jaře 1982.²⁵ Po něm následovalo také odebrání církevního souhlasu pro Katolické noviny. U nás se do podpory vězněných kněží čím dál více angažoval kardinál Tomášek, čímž si v očích veřejnosti získal statut respektované autority.

Od poloviny 80. let postupující krize režimu nejen u nás, ale i v sousedním Polsku a celé komunistické střední Evropě přispěla k odvážnějšímu vystupování věřících. Sílicí odpor našich věřících se projevil při pouti na Velehradě v rámci oslav 1100. výročí smrti sv. Metoděje na počátku července 1985. Již v roce 1984 dostal od kardinála Tomáška papež Jan Pavel II. pozvání k návštěvě

²⁵ Výnos Kongregace pro duchovenstvo z března 1982 zakazoval vstupovat do organizací, které „podkopávají autoritu biskupů“. Dekret byl namířen proti československému sdružení *Pacem in terris*. Kardinál Tomášek při své návštěvě Říma dostal instrukce, jak jednat. Obvinil sdružení, že hrubě porušuje církevní disciplínu, a nařídil českým a slovenským biskupům, aby obsah dekretu zveřejnili. Když Katolické noviny odmítaly otisknout text vatikánského dekretu, Tomášek prohlásil, že tento list nemá právo nést v názvu slovo „katolický“. Srov. Luxmoore, J., Babiuchová, J. *Vatikán a rudý prapor*. Rubikon, Praha, 2003, s. 374.

Československa. Oslav se ale nakonec mohl zúčastnit pouze vatikánský státní tajemník Agostino Casoroli. Velehradskou pouť navštívilo kolem 200 000 věřících a celá akce se stala z ryze náboženské pouti protikomunistickou manifestací, během níž byli představitelé režimu vypískáni. Někteří označují velehradské události za psychologický bod zlomu, kdy čeští katolíci začínali pomyslně napřimovat hlavu, bohužel na stránky Katolických noviny se tato skutečnost nepromítla. Následovaly další poutě, jako například v pražské katedrále v březnu 1988 ke cti tehdy blahoslavené Anežky.²⁶

Nebývalého ohlasu se také dočkala petice za náboženskou svobodu moravského aktivisty Augustina Navrátila.²⁷ Tu podepsalo přes 600 000 občanů.

Zároveň byla započata iniciativa Desetiletí duchovní obnovy národa, ta měla přispět k vnitřnímu obrácení věřících. Každý rok měl být zaměřen na konkrétní oblast života a mít duchovního patrona. Postoje státního vedení se ale neměnily a stejně tak náznaky nemůžeme hledat ani na stránkách Katolických novin. Ovšem krize celého komunistického režimu se začala postupně projevovat i ve vztahu k církvi – konkrétně např. jmenováním nových biskupů na sklonku 80. let. Komunistické vedení dokonce souhlasilo s zorganizováním velké poutě do Říma u příležitosti svatořečení Anežky České, které se zúčastnilo 10 000 věřících. Myslím, že už tato pouť ohlašovala brzký příchod nových časů.

Katolické noviny v osmdesátých letech doslova okupovaly ideologické články o míru, slovo mír je skloňováno ve všech pádech. Celkový dojem dění v zahraničí v církevním životě byl takový, že se v podstatě nic důležitého nedělo, alespoň podle stránek Katolických novin.

Mezi zajímavější články průběhu těchto let patří ty, kde se vrací alespoň literárně na stránky novin tehdy již zesnulý papež Jan Pavel I.²⁸ – formou dopisů, které ještě jako biskup Albino Luciani adresoval různým lidem, biblickým postavám, starověkým i středověkým osobnostem či moderním spisovatelům

²⁶ Anežka Česká byla za blahoslavenou prohlášena v r. 1974, 12. 11. 1989 ji papež Jan Pavel II. svatořečil.

²⁷ Petice „Podněty katolíků k řešení situace věřících občanů“ – vznesl v ní požadavky na respektování práv věřících občanů a náboženské svobody. Srov. Havlíčková, H. *Dědictví. Kapitoly z dějin komunistické perzekuce 1948-1989*, Votobia, Olomouc, 2002, s 37.

²⁸ Jan Pavel I. zemřel 26. září 1978 a jeho pontifikát byl osmý nejkratší v historii.

(Hippokrates, Bernard z Clairvaux, Terezie z Lesieux, J.W. Goethe, Mark Twain, aj.).²⁹

V únoru 1986 byl dosavadní vedoucí redaktor František Hochmann vystřídán P.Vendelínem Šimečkem (od č. 6), kterého čtenáři již znali ze stránek novin, kde v předchozích letech pravidelně publikoval své články. Pod jeho vedením opět Katolické noviny získávaly na čtivosti. Dlouhé, politicky angažované články jsou střídány kratšími novinovými útvary – např. v r. 1987 vychází vedle Merellových rozborů novozákonních knih i jakýsi populárně-exegetický sloupek vysvětlující některé zapeklité biblické kapitoly – autorem těchto textů byl Josef Dobiáš.³⁰ Bohužel v listopadu 1987 dochází ke změně redakční rady, ta přebírá dominantní postavení, P. Šimeček je jí podřízen a noviny se opět vrací k původní nevalné kvalitě.

Po důležitých událostech r. 1988, kdy bylo vyhlášeno Desetiletí duchovní obnovy národa a jmenování byli noví biskupové, následovalo v r. 1989 svatořečení Anežky České. Její kanonizace dodala odvahu i redakci Katolických novin a došlo dokonce k otištění „Výzvy k svatořečení Anežky České“, vydané výborem Desetiletí, v níž můžeme mezi řádky číst jasnou zvěst: *„Anežka nám ukazuje správné pořadí hodnot: to nejdůležitější v našem životě je ochota nekompromisně následovat Krista a plnit vůli Boží. Toto rozhodnutí učinila svatá Anežka Česká s mimořádnou velkorysostí a odvahou víry. Před užaslymi zraky téměř celé Evropy pohrdla korunou císařovny, životem v přepychu a výsluní moci, aby se zasvětila službě Bohu a bližnímu. I my se ptejme, co po každém z nás dnes požaduje Kristus, a nedejme jeho hlas ve svědomí přehlušit ničím, co svět pokládá za cenné a výhodné, co však z hlediska Božího je pomíjivé. Co platno člověku, získá-li celý svět, ale ztratí svou duši?“*³¹

Při sametové revoluci³² v listopadu r. 1989 sehráli věřící významnou úlohu, aktivně se zapojili do společenského dění a ačkoliv katolická církev byla v té době

²⁹ Srov. Paulas, J., Šebek, J. *Katolické noviny 1949 – 1989*. Katolický týdeník, Praha, 2009, s. 206.

³⁰ Tamtéž, s. 209.

³¹ Výzva k svatořečení Anežky České. *Katolické noviny*, 3. 11. 1989, roč. 41, č. 44, s. 1.

³² Revoluce se označuje „sametová“, protože měla nenásilný charakter a pro převzetí moci nebylo potřeba použít násilí nebo ozbrojené boje.

zničená a organizačně ochrnutá, svým osobním svědectvím života i na rovině politické svědčila o opaku. Nicméně Katolické noviny i v době, kdy většina ostatních periodik hlasitě propagovala nastupující svobodu, zůstávaly opatrnické a jejich vedení jakoby nedokázalo opustit zaběhnutý režim předchozích let. Nastalé změny přišly až s novým vedením a s novým názvem novin – s Katolickým týdeníkem.

Historie čtyřiceti let, kdy byla církev podrobena velkým zápasům a zkouškám, kdy docházelo i k selhání v podobě kolaborace či přímé spolupráce s režimem, to vše by ale nemělo být zapomenuto!

2. Vztahy církve a státu

2.1. Pražské jaro 1968 – krátké nadechnutí

Prvním vybraným okruhem, který jsem se rozhodla ve své práci sledovat, je problematika vztahu církve a státu ve zvoleném období tak, jak se promítala na stránkách Katolických novin, počínaje rokem 1968, kdy v Československu došlo k reformním změnám nazývaným se také Pražské jaro.³³

Dvacetileté výročí únorového puče v r. 1968 oslavovaly Katolické noviny v několika článcích. Pražské jaro sice do redakce zatím nedorazilo, ale již bylo velmi blízko. Prvním výrazným signálem byl podle mého názoru úvodník P. Vladimíra Rudolfa – „K diskuzi“ ze 17. ledna 1968. Autor se v něm opatrně zamýšlí nad tématem možné svobody a zároveň vydává jasný signál. *„Před každým z nás stojí dnes určitá volba. Máme pokračovat v tom, co nás vhnělo do konfliktů s naším vlastním svědomím, nebo se zbavíme této tíhy a otevřeně přijmeme novou situaci...“*³⁴

³³ Pražské jaro bylo obdobím politického uvolnění, započaté 5. ledna 1968, kdy se prvním tajemníkem ÚV KSČ stal reformátor Alexander Dubček, a pokračovalo až do noci z 20. na 21. srpna téhož roku, kdy vojáci Varšavské smlouvy vstoupili do Československa, aby započaté reformy zastavili. Srov. Kaplan, K. *Československo v letech 1967 – 1969*. SNP, Praha, 1993, s. 14.

³⁴ K diskuzi. *Katolické noviny*, 17. 3. 1968, roč. 20, č. 11, s. 1.

Následující číslo dokonce otisklo zvláštní hlas ozývající se přímo z MHKD, které bylo pochopitelně prorežimní: „*Druhý Vatikánský koncil nás staví do kvalitativně nové situace. Týká se také budoucnosti MHKD ČSSR. Soudíme, že je třeba odlišit zdiskreditovanou činnost dosavadního MHKD od poctivé práce zejména kněží v terénu, jejichž účast v hnutí – k níž v minulosti nedocházelo bez vážných konfliktů svědomí pod tlakem situace – se může stát zárodkem skutečné demokratické aktivity.*“³⁵

Na stejné straně najdeme také úvahu o umění dialogu od francouzského kněze a spisovatele Michela Quoista „Diskuze s bližním znamená výměnu názorů“, kterou přeložil P. Vladimír Rudolf. Ten také v následujících měsících nechává otiskovat úvahy tohoto autora, jehož duchovní texty svým lehkým a civilním jazykem působily v Katolických novinách dosti překvapivě.

Do redakce v té době také přicházejí dopisy a rezoluce čtenářů volající po změně, redakce některé z nich otiskla přímo v březnové čísle. Pro ilustraci některá prohlášení uvádím: „*Stranický tisk odsoudil již nespravedlivý proces se straníky. Nikde však v Katolických novinách jsem se nedočel, že by také měli být rehabilitováni naši praví pastýři – biskupové.*“ nebo také: „*Máte zájem o všechno, co se děje kolem, ať v Kanadě nebo NSR, ale o našich vnitřních problémech, které věřící hlavně zajímají, ani zmínka*“, atd.³⁶

Začátkem dubna 1968 jmenoval biskup Tomášek novou redakční radu Katolických novin a tím započala nová etapa tohoto periodika. To se odrazilo pochopitelně i v článcích týkajících se politiky Československého státu a jeho vztahu k církvi. Alespoň na krátkou dobu přestaly být stránky noviny prezentací politických aktivit a začaly se věnovat tomu, s čím korespondoval jejich název.

Na poli politických jednání mezi státem a církví byla příznačná vzájemná dobrá vůle řešit sporné problémy. I Katolické noviny informují o těchto probíhajících jednáních, ale nevěnují jim nepřiměřenou pozornost a zmiňují se spíše obecně o tom, kdo se setkání přímo zúčastnil a že proběhla v upřímném ovzduší a za vzájemné shody. Což mi ostatně připomnělo i obdobné informace

³⁵ Náročnost chvíle. *Katolické noviny*, 24. 3. 1968, roč. 20, č. 12, s. 1.

³⁶ Vane jarní vítr. *Katolické noviny*, 24. 3. 1968, roč. 20, č. 12, s. 3.

z dob následujících, které se týkaly vztahů ČSSR a Vatikánu a z větší části se také omezovaly jen na konstatování faktu, že schůzka proběhla ve vzájemné shodě a kdo se jí zúčastnil, ovšem nic konkrétního se z těchto zpráv nedozvíme.

2.2. Okupace sovětskými vojsky v srpnu 1968

V noci z 20. na 21. srpna roku 1968 vojáci Varšavské smlouvy³⁷ v čele s vojáky Sovětského svazu vstoupili do Československa, aby zastavili započaté reformy. Srpnová okupace se v Katolických novinách objevuje s velkým zpožděním. Do č. 34 se dramatické události předchozích dní již vzhledem k výrobní lhůtě novin nedostaly, ale další číslo vychází až 15. září 1968. Celých 14 dní noviny nevyšly!³⁸

K samotné okupaci se Katolické noviny nevyjadřují, ani ji nijak nekomentují. Přinášejí jen provolání biskupa Tomáška k věřícím, kde vyzývá k tomu, aby všichni zachovali rozvahu a nedali se nikým strhnout k činům, které jsou neslučitelné s křesťanským postojem a s naším národním vědomím.³⁹

Ve stejném čísle najdeme i prohlášení věřících pro p. Dubčeka – kde mu vyslovují svou důvěru a podporu a prosí ho, aby také dbal o svůj zdravotní stav, neboť: „...váš život je důležitý pro mír na tomto světě a svět by vaši smrt přijal stejně bolestně jako smrt Kinga nebo Kennedyho.“⁴⁰

Na protest proti okupaci Československa spáchal 16. ledna 1969 sebevraždu upálením student historie a politické ekonomie Univerzity Karlovy Jan Palach.⁴¹ Na následky rozsáhlých popálenin tři dny poté zemřel. Tato tragická událost upálení Jana Palacha je zmíněna jen stručně v článku „Živá pochodeň“, kde se autor zamýšlí nad jeho činem. „*S úctou a obdivem se skláníme nad spáleným*

³⁷ Jednalo se o vpád vojsk pěti socialistických zemí v čele se Sovětským svazem, Maďarska, NDR, Polska a Bulharska.

³⁸ Srov. Paulas, J., Šebek, J. *Katolické noviny 1949 – 1989*. Katolický týdeník, Praha, 2009, s. 88.

³⁹ Srov. Provolání k věřícím. *Katolické noviny*, 15. 9. 1968, roč. 20, č. 35, s. 1.

⁴⁰ Vážený soudruhu Dubčeku. *Katolické noviny*, 15. 9. 1968, roč. 20, č. 35, s. 5.

⁴¹ Narodil se 11. 8. 1948, byl studentem historie a politické ekonomie na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy, na protest proti okupaci Československa spáchal 16. ledna 1969 v horní části Václavského náměstí v Praze sebevraždu sebeupálením. Na následky rozsáhlých popálenin zemřel. Srov. http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Palach.

tělem mladého studenta a uvědomujeme si odpovědnost, kterou nám zanechává. On zvolil cestu, která pro mne východiskem není. Nutí mě však položit si otázku: Co udělám já? A udělám vůbec něco? “⁴²

Pohřeb Jana Palacha se stal velkým protestem proti pokračující okupaci, což bylo patrné i z dalšího čísla Katolických novin, kde byla otištěna fotografie z rekviem za Jana Palacha, pod kterou můžeme číst zprávu, v níž se zmiňuje: „*V pátek 24. ledna v půl osmé večer se konalo v chrámu Sv. Tomáše na Malé Straně rekviem za Jana Palacha. Bohoslužby se zúčastnilo mnoho lidí, vesměs studentů, z nichž jen část byli katolíci. Bylo pozoruhodné, jak tento plný kostel dokázal být společenstvím a velice spontánně se spojil ke společné oběti. Bylo zřejmé, že většina mladých lidí je do dění vtažena a modlitbu Páně recitovali skutečně všichni. Oba promlouvající se obrátili především k přítomným mladým lidem. P. K. Pilík v krátké homilii zdůraznil, že každý, kdo dokáže obětovat svůj život za něco, co považuje za významnější než pouhou svou fyzickou existenci, vchází do duchovních dějin našeho národa... “⁴³*

Více se k těmto tragickým událostem a k dění okolo srpnové invaze Katolické noviny nevracejí. Teprve v dubnu r. 1969 se stala připomínkou událostí z loňského jara reakce na dopis jedné čtenářky, která žádá noviny o zprostředkování dopisu, který A. Dubčekovi napsalo 84 kněží a laiků, uvězněných v době deformací pro své náboženské přesvědčení. Katolické noviny této žádosti vyhověly a na titulní straně přináší přepis tohoto dopisu⁴⁴ s příslibem uveřejnění dalších zajímavostí v následujících číslech, čemuž redakce dostála a opakovaně se vrací k článkům tištěným před rokem.

Klasickým politickým tématem byla připomínka a oslavy 25. výročí od konce války. Ty jsou v Katolický novinách zmíněny velmi decentně a vkusně, pouze několika nevtíravými články, které jsou zaměřené spíše nábožensky než politicky. Na rozdíl do let následujících, kdy se květnová vydání mění v manifest politických prohlášení při příležitosti oslav těchto výročí.

⁴² Živá pochodeň. *Katolické noviny*, 26. 1. 1969, roč. 21, č. 4, s. 1.

⁴³ *Katolické noviny*, 2. 2. 1969, roč. 21, č. 5, s. 4.

⁴⁴ Srov. Jak to bylo před rokem. *Katolické noviny*, 13. 4. 1969, roč. 21, č. 15, s. 1.

2.3. Volby aneb politická agitace Katolických novin

V počínajícím období normalizace⁴⁵ měl stát spoustu práce, aby zkonsolidoval či „znormalizoval“ situaci v církevní oblasti, tak aby se co nejvíce přiblížila jeho představám. Přesto se ani v této době nebránil společným jednáním se zástupci církví v Československu. V Praze 27. 1. 1971 uspořádal Sekretariát pro věci církevní Ministerstva kultury ČSR⁴⁶ přátelské setkání se zástupci katolické církve. Informaci z tohoto jednání přinesly Katolické noviny na titulní straně, což pochopitelně mělo budit pocit, že vztahy státu k církvi jsou vřelé a přátelské. Na setkání promluvil biskup F. Tomášek a kromě jiného zdůraznil důležitost těchto setkání z pohledu věřícího lidu „...*čím více budeme uspokojeni ve svých požadavcích jako věřící, tím radostnější a účinnější bude naše angažovanost i v oblasti občanské.* ...“⁴⁷

Jistě to byla slova adresovaná směrem k blížícím se všeobecným volbám, jejichž přípravami žila celá země a tak ani Katolické noviny nesměly zůstat v agitaci pozadu. Kanovník Jan Mára, ředitel České katolické Charity, ve svém článku na úvodní straně vyzývá všechny věřící k účasti na volbách. „*Naše socialistická společnost od nás věřících očekává, že se budeme aktivně podílet na řešení celospolečenských úkolů ve smyslu známého hesla: Buduj vlast, posílíš mír! Volební akt v našich podmínkách je výrazem tohoto ušlechtilého snažení. Proto i my věřící bezvýhradně splníme při volbách svou občanskou a vlasteneckou povinnost. Ve svorné jednotě s ostatními občany odevzdáme své hlasy kandidátům Národní fronty u vědomí, že tím hlasujeme pro klid a spokojenost našich domovů, pro štěstí a světlé zítřky všeho našeho lidu.*“⁴⁸

Předvolební ruch pronikl i do tichých charitních domovů, kde svůj zasloužený odpočinek tráví řádové sestry a mnozí duchovní. Opět v článku

⁴⁵ Normalizace směřovala k úpravě poměrů v naší zemi na základě marxismu-leninismu, snaha o obnovu vedoucí úlohy strany a autoritu státní moci, vyřazení kontrarevolučních organizací z politického života a upevnění mezinárodních svazků ČSSR se Sovětským svazem a dalšími socialistickými spojenci.

⁴⁶ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CDK, Brno, 2007, s. 33.

⁴⁷ K angažovanosti křesťanů v dnešním světě. *Katolické noviny*, 2. 2. 1971, roč. 23, č. 6, s. 1.

⁴⁸ Do šťastné budoucnosti. *Katolické noviny*, 7. 11. 1971, roč. 23, č. 45, s. 1.

J. Máry, ředitele ČKCH, se můžeme dozvědět, že i obyvatelé těchto domů se živě zajímají o všechno, co souvisí s nastávajícími volbami. Jan Mára zdůraznil, že: „na řešení úkolů sociální péče se podílí i naše katolická Charita a za vydatné pomoci našeho státu zajišťuje klidné a spokojené stáří duchovních i řádových sester v domovech, které se svou úrovní vyrovnávají nejlepším státním sociálním zařízením. Proto ve dnech 26. a 27. listopadu všichni charitní pracovníci, duchovní i řádové sestry, splní svou přední občanskou povinnost stoprocentní účastí na volbách a odevzdáním hlasů pro kandidáty Národní fronty.“⁴⁹

Po přečtení tohoto prohlášení opravdu nemůžeme nabýt dojmu, že volby budou svobodné a demokratické, když už předem ředitel Charity prohlašuje, jak budou členové této organizace volit – jakoby už předem rozhodl za ně.

V následujícím vydání najdeme také Pastýřský list biskupů a kapitulních vikářů k volbám a Prohlášení k volbám SKD PIT ČSSR. Obsahově se neliší od prohlášení ČKCH – jen s výjimkou toho, že Pastýřský list nevybízí své adresáty k přímé volbě Národní fronty.

Po všeobecných volbách přišla na řadu i volba prezidenta republiky. Ještě před tím, na počátku roku 1973 delegace SKD PIT blahopřála G. Husákovi, (tehdy ještě předsedovi Národní fronty), k 60. narozeninám. Ve své odpovědi na toto blahopřání uvedl prostřednictvím Katolických novin Dr. Husák mezi jinými: „Naše společnost nedělí lidi na věřící a nevěřící, nýbrž podle toho, jak pracují a pomáhají budovat socialistickou společnost.“⁵⁰

Následně Ústřední výbor Národní fronty ČSSR na svém zasedání v Praze 21. 3. 1973 projednal návrh na funkci prezidenta ČSSR a jednomyslně rozhodl, aby do funkce prezidenta ČSSR byl jako jediný kandidát Národní fronty navržen dosavadní prezident L. Svoboda. Následující den ho poslanci FS ČSSR jednomyslně zvolili prezidentem ČSSR. Oslavnou fotografii a tučně tištěné gratulace najdeme v Katolických novinách pochopitelně na titulní straně.⁵¹

⁴⁹ Před volbami v domovech ČKCH. *Katolické noviny*, 14. 11. 1971, roč. 23, č. 46, s. 1.

⁵⁰ Delegace PIT blahopřála dr.G. Husákovi. *Katolické noviny*, 21. 1. 1973, roč. 25, č. 3, s. 1.

⁵¹ Srov. Znovu prezidentem ČSSR. *Katolické noviny*, 1. 4. 1973, roč. 25, č. 13, s. 1.

2.4. Státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti

Pronásledování církve již od počátku šedesátých let spočívalo kromě jiného také v ideologickém dozoru církevních tajemníků. Kněží, kteří se nepodřídili, byli často i za maličkosti zbaveni tzv. státního souhlasu k výkonu duchovenské činnosti.

Státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti bylo povolení státních úřadů duchovním církvím a náboženských společností k výkonu jejich činnosti v duchovní správě, církevní administrativě nebo v ústavech pro výchovu duchovních – toto povolení bylo též podmínkou pro přiznání platu.

Zásadní rozhodnutí národních výborů o udělení či odnětí státního souhlasu k výkonu duchovenské činnosti měla být podepsána pověřeným místopředsedou krajského nebo okresního národního výboru, následná rozhodnutí (např. platové výměry) vyřizovali tajemníci pro věci církevní KNV nebo ONV.⁵²

O státní souhlas žádal duchovní Národní výbor, případně Státní úřad pro věci církevní nebo vládu (vyšší církevní hodnostáři). Státní úřady udělování popř. odmítání souhlasu používali k vydírání duchovních, pokud kněz vykonával své povolání bez státního souhlasu, nebyl mu přiznán plat a následně důchod a působení bez státního souhlasu bylo obvykle klasifikováno jako trestný čin maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi (§178 Trestního zákona, zrušen k 31. 1. 1990). Tohoto trestného činu se dopouštěl i kněz, který vykonával nějaký kněžský úkon mimo místo, pro něž byl souhlas udělen.⁵³

Udělení státního souhlasu bylo podmíněno složením slibu věrnosti republice: „Slibuji na svou čest a svědomí, že budu věren Československé republice a jejímu lidově demokratickému zřízení a že nepodniknu nic, co by bylo proti jejím zájmům, bezpečnosti a celistvosti. Budu jako občan lidově demokratického státu plnit svědomitě povinnosti, jež vyplývají z mého postavení, a vynasnažím se podle svých sil podporovat budovatelské úsilí směřující k blahu lidu.“

⁵² Srov. Vzory rozhodnutí pro výkon státní správy ve věcech církví a náboženských společností, Praha 1977. Dostupné na: <http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/vzory.htm>.

⁵³ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CDK, Brno, 2007, s. 34.

Souhlasy byly udělovány na základě § 1 a 2 zákona č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, který byl účinný v období 1. listopadu 1949 do 20. listopadu 1992, a nařízení č. 223/1949 Sb. vlády Československé republiky o hospodářském zabezpečení náboženských společností státem.⁵⁴

Také v Katolických novinách najdeme časté zmínky o slibu věrnosti, hlavně v souvislosti s jmenováním nových církevních hodnostářů, jako např. v článku z ledna 1974, kde se kromě jiného uvádí: „*Slib věrnosti ČSSR složili nově jmenovaní kanovníci, občané socialistického státu, 7. ledna 1974 na Nové radnici do rukou náměstka primátora hl. m. Prahy. Slíbili, že budou svědomitě plnit povinnosti vyplývající z jejich postavení a vynasnaží se podle svých sil podporovat budovatelské úsilí, směřující k blahu lidí.*“⁵⁵

2.5. Politika nejen na titulních stranách

Politická agitace dosahovala někdy až absurdních rozměrů a promítla se dokonce do postavy samotného svatého Josefa – „nazaretského dělníka“ a to při příležitosti připomenutí oslav Svátku práce na titulní straně Katolických novin, kde čteme: „*Začíná pod ochranou nazaretského dělníka, svatého Josefa - naskýtá se nám vhodná příležitost zamyslet se nad tichým velikánem v den, kdy svět slaví Svátek práce, té práce, která je tvůrkyní nových hodnot. A na základě těch hodnot chceme budovat statky duchovní, jak nás k tomu vybízí II. vatikánský koncil, ...*“⁵⁶

Naopak mezi články té doby, které nebyly politicky angažované, patřily např. ty zabývající se roku 1974 vyhlášením Roku české hudby. Katolické noviny například informovaly o zahajovacích koncertech pod záštitou prezidenta, konajících se ve Smetanově síni v Praze, který uspořádaly ÚV NF ČSSR. Tématu „Roku české hudby“ je věnováno několik článků, některé dokonce najdeme na

⁵⁴ Dostupné na: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/zakony.htm>

⁵⁵ Slib věrnosti ČSSR. *Katolické noviny*, 27. 1. 1974, roč. 26, č. 4, s. 2.

⁵⁶ Čas díky a proseb. *Katolické noviny*, 5. 5. 1974, roč. 26, č. 18, s. 1.

titulní straně. Ústředním tématem v nich jsou velcí čeští známí hudební skladatelé a jejich díla.⁵⁷

V roce 1975 oslavilo ČSSR 30. výročí konce II. světové války. Při této příležitosti se 14. 1. 1975 konal i sjezd Sdružení katolických duchovních PIT, kde kromě jiných přednesl svůj projev i tehdejší ministr kultury M. Klusák. Silně politický obsah projevu byl otištěn na titulní straně Katolických novin v plném rozsahu a zabýval se zejména rozvojem socialistické morálky v naší zemi a připomínkou 30. výročí osvobození republiky slavené v tomto roce. Článek je doplněn velkou fotografií M. Klusáka. Na stejné titulní straně najdeme také prohlášení účastníků sjezdu SKD PIT a projev biskupa Vrany. Všechny tři články jsou velmi obsáhlé a pokračují i na dalších stranách výtisku.⁵⁸ Referáty přednesené na tomto sjezdu byly publikovány i v dalších číslech v článcích s názvy jako např. „Z podstaty víry“, „Vydejme svědectví o svém vlastenectví i křesťanství“⁵⁹, atd. Ačkoliv tyto referáty byly předneseny kanovníky a předními členy SKD měli silně politický podtext s odkazem na 30. výročí konce války.

2.6. S prezidentem Husákem do šesté pětiletky

Téhož roku v květnu se ve Vladislavském sále Pražského hradu sešel Ústřední výbor KSČ a předložil návrh, aby byl do funkce prezidenta doporučen G. Husák, ten byl také dva dny poté jednohlasně zvolen. Volbě prezidenta, jeho životopisu a průběhu volby je věnována převážná část výtisku Katolických novin z 3. června i výtisku následujícího z 15. června 1975.

U příležitosti volby prezidenta vedoucí představitelé ČSSR několikrát ocenili kladné úsilí, s jakým přistupují členové SKD PIT ČSSR k výstavbě socialistické společnosti. Pozitivní přístup zhodnotil také generální tajemník ÚV KSČ a prezident republiky G. Husák. Nikdo z vedoucích politických činitelů nepochyboval o serióznosti a vážnosti, s jakou přistupovalo sdružení SKD PIT

⁵⁷ Srov. Rok české hudby. *Katolické noviny*, 28. 7. 1974, roč. 26, č. 30, s. 1, 3.

⁵⁸ Srov. Dál pevně a s jistotou. Ordináři ČSR podporují cíle a snahy SKD. Do roku památných výročí. *Katolické noviny*, 26. 1. 1975, roč. 27, č. 3, s. 1, 3.

⁵⁹ Srov. *Katolické noviny*, 2. 2. 1975, roč. 27, č. 4, s. 1, 3.

k řešení vztahů mezi katolickou církví a československým státem. Existenci a činnost sdružení pokládali za názorný doklad plodné spolupráce mezi socialistickým státem a duchovními, nebo to alespoň takto bylo prezentováno veřejnosti. Ve stejném duchu se nesl také celý projev předsedy vlády ČSSR M. Lúčana na brněnském sjezdu SKD PIT ČSSR, tento byl otištěný na titulní straně Katolických novin.⁶⁰

Nejobsáhlejším článkem všech výtisků, které jsem prostudovala, byl ten, který se věnoval projevu místopředsedy ústředního výboru Národní fronty ČSSR T. Trávníčka na zasedání rozšířeného federálního výboru SKD PIT v Olomouci 28. 10. 1975. Doplněný dvěma fotografiemi pokrývá plně dvě strany výtisku. Projev je silně politický, věnuje se plnění programu sjezdu KSČ a politické situaci republiky.⁶¹ Přepis projevu byl tak rozsáhlý, že pokračoval ještě v dalším vydání na další celé stránce výtisku.⁶² Celkem tedy obsáhl 3 plné stránky novin, což je velikost na tehdejší poměry vskutku nevídaná.

Rokem 1976 vstupovalo ČSSR do tzv. šesté pětiletky⁶³ a vztahy státu k církvi byly stále na stejné úrovni. Katoličtí duchovní byli prezentováni jako spolupracovníci a budovatelé socialismu s kladným přístupem k věci, což potvrdil také ve svém projevu místopředseda vlády ČSSR M. Lúčan na schůzce, kde přijal členy předsednictva SKD PIT. „*Dnes více než kdy jindy usilujeme o zvýšení průmyslové a zemědělské výroby – vstupujeme do šesté pětiletky. Všichni jsme povinni se podílet na tvorbě nových zdrojů – úkolem křesťanů je podporovat všechno, co je v lidské společnosti pravdivé a spravedlivé. Vyzval je k tomu i XV. Sjezd KSČ.*“⁶⁴

Katolické noviny reagovaly na podobné zprávy, které přinášel i ostatní denní tisk, odvolávající se na zprávu Federálního statistického úřadu o vývoji národního hospodářství a plnění plánu ČSSR v roce 1976, a hlásily, že základní úkoly plánu

⁶⁰ Srov. V úsilí o užší spolupráci. *Katolické noviny*, 22. 6. 1975, roč. 27, č. 24, s. 1, 3.

⁶¹ Srov. V nejširší jednotě všeho lidu. *Katolické noviny*, 23. 11. 1975, roč. 27, č. 46, s. 3, 4.

⁶² Srov. V nejširší jednotě všeho lidu. *Katolické noviny*, 30. 11. 1975, roč. 27, č. 47, s. 3.

⁶³ Pětiletka nebo také pětiletý plán byla základní ekonomická koncepce SSSR a ostatních zemí socialistického bloku. Podle pětiletých plánů bylo organizováno celé hospodářství země. V plánech bylo přesně uvedeno kolik zboží se bude vyrábět a kde se bude vyrábět. V Československu byla 6. pětiletka v letech 1976 – 1980.

⁶⁴ Společně a odpovědně. *Katolické noviny*, 25. 1. 1976. roč. 28, č. 4, s. 1, 4.

byly úspěšně splněny. „Na uskutečňování těchto vysoce humánních cílů naší socialistické společnosti spolupracují s ostatními i věřící křesťané. I oni se upřímně radují z dosažených výsledků a chápou je zároveň jako praktické důsledky a požadavky, vycházející i ze zdrojů jejich víry, které se křesťanství dosud nepodařilo konkrétně uskutečnit.“⁶⁵

Na podporu tvrzení státu, že je církvi nakloněn, sloužily i články týkající se kulturních památek z oblasti církevních staveb, kdy stát vystupoval jako jejich velký ochránce a zachránce. O zcela opačném postoji státu k církevním stavbám hovoří např. Z. Demel ve své knize Pod dohledem církevních tajemníků v kapitole s výstižným a všeřikajícím názvem „Demolice starých kostelů a nepovolování novostaveb kostelů“.⁶⁶ Oproti tomu články v Katolických novinách se věnují záchraně církevních staveb pod záštitou státu, viz následující: „Součástí památkového bohatství hlavního města Prahy jsou sakrální stavby. Náš stát si uvědomuje význam těchto památek, a proto věnuje na jejich záchranu, obnovu a restaurování značné finanční prostředky, jež nemají v minulosti obdoby.“⁶⁷

2.7. Charta 77

Odpor české společnosti proti komunistické diktatuře se promítl do vzniku občanské iniciativy, která kritizovala politickou a státní moc za nedodržování lidských a občanských práv, k jejichž plnění se zavázala při podpisu Závěrečného aktu Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě v Helsinkách. Pojmenovaná byla podle dokumentu Charta 77. Do přípravy tohoto dokumentu se zapojili také mnozí katoličtí duchovní (Václav Malý, Josef Zvěřina) i laici (Jiří Němec, Ivan Medek, atd.). V 70. letech byl ale dialog s disidentským prostředím pro církev složitý a obtížný a účast katolíků v Chartě 77 vyvolávala rozporuplné reakce. Bylo to dáno výhradami ke spolupráci s marxisty a bývalými členy KSČ (jako např. bývalý ministr školství v 60. letech Jiří Hájek). Právě kněží jako Mádr,

⁶⁵ Růst naší životní úrovně. *Katolické noviny*, 29. 2. 1976, roč. 28, č. 9, s. 1.

⁶⁶ Srov. Demel, Z. *Pod dohledem církevních tajemníků. Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945 – 1989 na příkladu jihočeského regionu*. CKD, Brno, 2008, s. 210.

⁶⁷ Péče našeho státu o památkové bohatství. *Katolické noviny*, 15. 2. 1976, roč. 28, č. 7, s. 3.

Zvěřina a Malý se ale nakonec stali nejbližšími duchovními poradci arcibiskupa Tomáška a přispěli k přehodnocení jeho stanoviska k tomuto dokumentu.

Na vznik Charty 77 reagují Katolické noviny několika články hned v počátku roku 1977. Jako první přináší „Prohlášení ordinářů ČSR“, které je podepsané biskupem Tomáškem a které se proti Chartě vymezuje, ale zároveň ji přímo neodsuzuje. Dalo by se říci, že diplomatickým jazykem je zde dokonce řečeno, že oficiálně mluvit a jednat jménem církve v Československu mohou jen ordináři v jednotě s Vatikánem (tedy nikoliv kolaborantské Pacem in terris!).

„... Život v naší vlasti byl v poslední době zneklidněn tím, co denní tisk přinesl o tzv. „Chartě 77“. Vynořují se také různé otázky a dohady, jako úlohu zde hraje naše církev. Chceme, aby zde bylo zcela jasno. Proto my, ordináři ČSR, shromáždění na společné poradě v Praze dne 14. ledna, prohlašujeme, a to s veškerou závažností, že nejsme žádnými signatáři této „charty“. Naše stanovisko k společným otázkám veřejného života bylo nejednou a zvláště jednoznačně vyjádřeno v našich posledních společných pastýřských listech. Pokud jde o prostor náboženského života pro naše věřící, k tomu jsme kompetentní my v jednotě se Svatým stolcem. On k nám posílá své zástupce, a proto k nim máme plnou důvěru. Nikdo jiný není tedy z řad kněží nebo věřících oprávněn vyjasňovat stanovisko církve v naší vlasti. ... „⁶⁸

Chartu 77 naopak přímo odsuzuje prohlášení redakční rady Katolických novin, které také najdeme na titulní straně stejného čísla a které se odvolává na pomlouvačnou kampaň imperialistických nepřátel a to trapněji působící. *„V těchto dnech zasedalo v Moskvě Světové fórum mírových sil, mezi jehož účastníky byli četní představitelé nejrůznějších politických a společenských organizací, zástupci církvi a nábož. organizací, aby všichni společně pokračovali v úsilí o odstranění nebezpečných válečných ohnisek, protože jsou vedeni společnou snahou bojovat za světový mír. Tím spíše je zarážející, že ve stejné době hromadné sdělovací prostředky západních kapitalistických zemí rozpoutaly pomlouvačnou kampaň proti ČSSR a revolučním vymoženostem lidu, s cílem narušit jednotu socialistických zemí, zejména se SSSR. Přitom se ohánějí tzv. chartou 77, jejímiž*

⁶⁸ Prohlášení ordinářů ČSR. *Katolické noviny*, 23. 1. 1977, roč. 29, č. 4, s. 1.

autory je skupinka lidí, známých svými negativními postoji z krizových let. Tito samozvanci úmyslně zavírají oči nad řadou úspěchů dosažených našimi pracujícími v posledních letech a nechtějí nic slyšet o výsledcích, které jsou nesporně dílem tvůrčí práce všeho našeho lidu – včetně věřících občanů – vyplývající z důvěry v pevnou jednotu Národní fronty. Redakční rada Katolických novin jménem svých čtenářů z řad kněží a věřících rozhodně odsuzuje pomlouvačné akce zkompromitovaných lidí, šířících pomluvy proti naší socialistické vlasti a jejím spojencům. Prohlašujeme, že se znovu nechceme dostat do krizových let, a proto se distancujeme od těch, kteří hrubým způsobem hanobí naše zřízení a výsledky poctivé práce našich pracujících. ... „⁶⁹

V následujícím čísle z konce ledna vychází zamyšlení, které by spíše mělo patřit do období podzimního dušičkového, nikoliv na počátek roku. Smutně laděná dušičková atmosféra se ale záhy mění v ostrý útok proti jednomu z iniciátorů Charty 77, jenž je zde označován iniciály L.V. (jde ale o spisovatele Ludvíka Vaculíka⁷⁰).

„S takovými myšlenkami a s patřičnou pietou navštěvují místa posledního odpočinku všichni slušní a normální lidé. Tímto způsobem však netráví víkendové dny pan L.V., autor nepřátelské výzvy z roku 1968 „Dva tisíce slov“, který se nyní znovu objevuje mezi hlavními iniciátory tzv. charty 77. Otřesně proto působí na každého slušného člověka snímky v týdeníku „Ahoj na sobotu“ č. 3 tohoto roku, které zachycují hřbitov a hroby osady Stražice v obci Drahobuzy v Severočeském kraji, kde se nechal L.V. vyfotografovat na hrobce rodiny Strachových-Nofolských a na hrobce rodiny Schneider-Jahnel spolu se svou milenkou v póze naprosto neodpovídající posvátnosti tohoto místa. (...) Člověk s takovým „charakterem“ se nestyděl podepsat se pod hanopis tzv. charty 77 za řešení církevních otázek a chce mluvit za církev. To by jistě byl ten „pravý“ mluvčí věřících! K tomu jsou oprávněni jiní kompetentní činitelé, a nikoliv „službičkáři“ cizích zájmů a nepřátel našeho lidu a jeho sociálních vymožeností.“⁷¹

⁶⁹ Jménem věřících. *Katolické noviny*, 23. 1. 1977, roč. 29, č. 4, s. 1.

⁷⁰ Srov. Paulas, J., Šebek, J. *Katolické noviny 1949 – 1989*. Katolický týdeník, Praha, 2009, s. 165.

⁷¹ Neuvěřitelné, ale pravdivé. *Katolické noviny*, 30. 1. 1977, roč. 29, č. 5, s. 3.

Pracovníci ČKCH se Chartou 77 zabývali na mimořádné výborové schůzi 13. 1. 1977 a své prohlášení opřeli o článek z Rudého práva, s jehož zněním se ztotožnili a potvrdili jej.

„... zabývali jsme se článkem o pomlouvačném pamfletu proti Československé socialistické republice, který pod titulkem Ztroskotanci a samozvanci přineslo Rudé právo 12.1.1977. S veškerou rozhodností odsuzují hanobný čin hrstky ztroskotanců. Kritizují troufalost těch, kteří se podepsali pod hanebný pamflet a sami se tak projeví jako zrádci pracujícího lidu. Vystoupení skupiny ztroskotanců s pamfletem Charta 77 představuje podle našeho názoru nejen hluboké zneužití socialistické demokracie v Československu, ale i uměle vykonstruovaný útok na celou demokratickou politiku, kterou v našem státě praktikuje Komunistická strana Československa. Plně se ztotožňujeme se slovy, jimiž je článek v Rudém právu ukončen! I dnes platí Gottwaldovské: Republiku si rozvracet nedáme! ... „⁷²

Proti Chartě 77 zaútočil i Václav Medek ve svém článku na titulní straně „Kupředu, nikoli nazpět“, s tím, že Charta 77 by ráda dala času zpětný chod. Vývoj ovšem kráčí v celém světě k socialismu jako k nové epoše lidských dějin a nelze ho žádném případě zvrátit. Je to zákon společenského vývoje. Proto tzv. Charta 77 zapadne zcela jistě v zapomenutí jako podobné manifesty minulých let. Možná si na ni někdo po čase vzpomene nanejvýš v nějaké historické glose.⁷³

Pochopitelně nesmělo chybět ani prohlášení Předsednictva federálního výboru SKD PIT ČSSR, v němž prezentuje své odmítavé stanovisko k Chartě 77, opírající se přitom paradoxně a nepochopitelně o záruku náboženské svobody v naší zemi.

„Osnovatelé charty 77 se ve svém dokumentu dotýkají i otázky náboženské svobody v našem státě. Chceme zdůraznit, že díky kladnému postoji drtivé většiny duchovních k našemu státnímu zřízení, i přes neuvážené kroky jistých náboženských kruhů, které v období r. 1968 chtěly zneužít náboženského cítění lidí k politickým cílům nepřejícím našemu státnímu zřízení, jsme zaznamenali

⁷² Prohlášení pracovníků ČKCH. *Katolické noviny*, 23. 1. 1977, roč. 29, č. 4, s. 4

⁷³ Srov. Kupředu nikoliv zpět. *Katolické noviny*, 6. 2. 1977, roč. 29, č. 6, s. 1.

celou řadu pozitivních výsledků, které vedou k uspořádání dobrých vztahů církve a státu.“⁷⁴

2.8. Klid před bouří - katolík jako budovatel socialismu

V následujících letech se komunisté snažili situaci uklidnit – a alespoň co se týče obsahu Katolických novin se jim to velmi dařilo. Nicméně politická témata na jejich stránkách zůstala a v nezměněné podobě se opakovala.

U příležitosti 65. narozenin Gustava Husáka, prezidenta ČSSR, se objevují blahopřání a projevy hluboké úcty na titulní straně pod velkou fotografií prezidenta.⁷⁵ Vzhledem k tomu, že se blahopřání k narozeninám neobjevovalo každý rok, jak by možná čtenář politicky interesovaný očekával, je blahopřání ke kulatému výročí podle mého názoru v pořádku, i když nekoresponduje s církevní tematikou novin. K tématu narozenin prezidenta republiky se vrací i následující výtisk, kde opět na titulní straně najdeme fotografii ze společného setkání prezidenta s představiteli církvi a náboženských společností, potažmo s představiteli PIT, popis setkání, které bylo vřelé a srdečné a které se mělo stát povzbuzením pro všechny věřící v socialistické vlasti.

Únor – to je tradičně měsíc oslav výročí osvobození – v roce 1978 dokonce 30. výročí! Ve velmi zajímavém článku na titulní straně s názvem „Všichni společně“⁷⁶ se dokonce čtenáři mohli dozvědět, že k výročí vzniku a trvání buržoazního Československa se nám dostává „dějinného poučení o vratkosti základů budovaných na nepevném sociálním základě, nestmelené sociální a hospodářské politice, neschopné zabezpečit československý stát, který je tak obětován kapitalistickým zájmům. Bylo nutné sjednotit lid, upevnit naši společnost podle vzoru Sovětského svazu a ostatních bratrských socialistických zemí. Ani věřící nesmí zůstat stranou a společně budovat program reálného humanismu, který má naprostou převahu nad kapitalistickým systémem.“⁷⁷ Věřící

⁷⁴ Prohlášení. *Katolické noviny*, 20. 2. 1977, roč. 29, č. 8, s. 1.

⁷⁵ Srov. S blahopřáním a díkem. *Katolické noviny*, 8. 1. 1978, roč. 30, č. 2, s. 1.

⁷⁶ Srov. Všichni společně. *Katolické noviny*, 26. 2. 1978, roč. 30, č. 9, s. 1.

⁷⁷ Srov. Všichni společně. *Katolické noviny*, 26. 2. 1978, roč. 30, č. 9, s. 1,3.

člověk je vlastně budující komunista – takový dojem budí tento politicky angažovaný článek, doplněný fotografií prezidenta Husáka se zájmem studujícího obraz „Klanění pastýřů“.

18. června 1979 byla ve Vídni uzavřena smlouva SALT 2,⁷⁸ jejíž hlavní podstatou bylo omezení či zakázání vývoje některých druhů balistických raket s jadernými hlavicemi. V Katolických novinách jsme si mohli přečíst výňatek z prohlášení předsednictva ÚV KSČ a vlády ČSSR k výsledkům těchto sovětsko-amerických rozhovorů. Článek se sice jmenuje „K výsledkům sovětsko-amerických rozhovorů“, ale bohužel z jeho obsahu není vůbec zřejmé, jakých výsledků bylo dosaženo. „*Občané naší země, která tolikrát ve své historii poznala hrůzy válek, zvláště oceňují a vítají smlouvu SALT 2. Vytváří příznivější předpoklady pro další posilování míru, bezpečnosti a spolupráce v Evropě a je tak i významným příspěvkem k zajištění mírové perspektivy, bezpečnosti a jistoty pro čs. lid. Jsme si dobře vědomi, že úsilí o další posílení míru a prosazení dalších kroků ke snížení zbrojení a k odzbrojení bude vyžadovat i nadále vysokou bdělost proti všem, kdo si přejí návrat ke studené válce, kdo by chtěli rozpoutat nové závody ve zbrojení. Bude zároveň vyžadovat pevnou jednotu, těsnou bratrskou spolupráci a další posílení koordinovaného úsilí socialistických zemí, prohloubení součinnosti se všemi pokrokovými, demokratickými, národně osvobozenými a mírovými silami ve světě, vzájemnou spolupráci s kapitalistickými zeměmi na zásadách rovnosti a nevměšování se do vnitřních věcí.*“⁷⁹

V září roku 1979 zemřel armádní generál Ludvík Svoboda. Oznámení hlubokého zármutku je otištěno v Katolických novinách v silném černém rámečku na titulní straně. Připojeny jsou projevy soustrasti prezidenta Husáka, prezidenta Nejvyššího sovětu SSSR L. Brežněva a pochopitelně představitelů SKD PIT.⁸⁰

Na počátku každého roku se tradičně konalo přátelské setkání představitelů vlády se zástupci římskokatolické církve a předsednictva Sdružení katolických duchovních PIT. Na jednom z těchto setkání, konané počátkem roku 1980,

⁷⁸ SALT – z anglického Strategic Arms Limitation Talks – Rozhovory o omezení strategických zbraní. Jde o bilaterální smlouvu mezi Sovětským svazem a Spojenými státy americkými.

⁷⁹ K výsledkům sovětsko-amerických rozhovorů. *Katolické noviny*, 1. 7. 1979, roč. 31, č. 26, s. 1.

⁸⁰ Srov. Za velkou osobností. *Katolické noviny*, 30. 9. 1979, roč. 31, č. 39, s. 1.

M. Lúčan poukázal na nadcházející radostné oslavy 35. výročí osvobození Československa sovětskou armádou, které budou dle jeho vyjádření manifestací nerozborného přátelství československého a sovětského lidu. „*Místopředseda vlády vyjádřil též představitelům katolické církve a hnutí PIT plné uznání za to, že ve svých veřejných vystoupeních, prohlášeních a pastýřských listech podporují všestranný rozvoj naší socialistické společnosti a mírovou aktivitu vlády ČSSR.*“⁸¹

Opět se přiblížilo období voleb a to jak prezidentských, tak těch všeobecných. Nebylo velkým překvapením, že na postu prezidenta republiky byl potvrzen G. Husák, tudíž stejně tak jako při jeho první volbě nesměly chybět v Katolických novinách blahopřejné zdravice všech zástupců a představitelů církve u nás - od kardinála Tomáška, J. Vransy a předsedů SKD PIT.

Před volbami všeobecnými bylo opět potřeba čtenáře důkladně „agitovat“, o což se Katolické noviny snažily vskutku pilně. „*V současné období ve všech městech a obcích se hodnotí výsledky dosavadních volebních programů Národní fronty a vytvářejí se nové reálné programy pro příští pětiletí. Na mnoha konkrétních příkladech lze dokumentovat, že volební programy NF se staly účinným nástrojem sjednocování úsilí národních výborů i orgánů. Důležitou úlohu při plnění volebních programů sehrála Akce Z. ...*“⁸² Článek je silnou agitací politiky Národní fronty v období před volbami vskutku aktuální, tištěn tučně na titulní straně a agitace pokračuje i v následujících číslech – např. v článku „Pro blaho všech občanů“, kde je tlumočena přednesená zpráva prezidenta G. Husáka na XVI. Sjezdu KSČ, zpráva o hlavních směrech hospod. rozvoje ČSSR na léta 1981- 1985. „*Příznivé ohlasy svědčí o tom, že to, co bylo řečeno z tribuny sjezdu, odpovídá životním i pracovním zkušenostem i názorům širokých vrstev lidu, které jsou spoluvůrci a realizátoři vytyčených cílů.*“ Redakce dále slibuje, že se ještě mnohokrát bude vracet k jednotlivým částem sjezdového vystoupení a zejména závěrům, které se stanou směnicí pro pochopení a k důsledné realizaci vytyčených úkolů.

⁸¹ Tradiční přátelská setkání. *Katolické noviny*, 20. 1. 1980, roč. 32, č. 3, s. 1,4.

⁸² Velké společné dílo. *Katolické noviny*, 5. 4. 1981, roč. 33, č. 14, s. 1.

2.9. Velehradská pouť jako protest proti režimu

Za jeden z nejvýznamnějších mezníků v životě katolické církve v komunistickém Československu můžeme považovat pouť na Velehrad⁸³ v roce 1985 u příležitosti jubilea sv. Metoděje. Předcházela jí překvapivě hojně navštívená kněžská pouť 10. dubna 1985. Přestože se státní orgány snažily již při přípravách pouti maximálním způsobem omezit rozsah slavnosti a počet poutníků, přesto nezabránilo uskutečnění této akce. Komunistická státní moc zakázala účast zahraničních biskupů, dokonce nepovolila plánovanou účast papeže Jana Pavla II. – připuštěna byla pouze návštěva jeho vyslance. Komunisté prezentovali pouť jako mírovou slavnost, jako připomínku soluňských bratří nikoliv jako věrozvěstů, ale zakladatelů slovanské kultury.⁸⁴

V knize S. Balíka a J. Hanuše *Katolická církev v Československu 1945 – 1989* se sice doslova uvádí, že o datu pořádané poutě Katolické noviny neinformovaly⁸⁵, ovšem při pročítání archivu jsem zjistila, že tomu tak nebylo. Naopak o přípravách informovaly v článku s názvem „K Metodějovu výročí“, v němž se píše: *„V Praze se sešla 21. června společná komise státních a církevních představitelů ustanovená k uspořádání slavnostního shromáždění na Velehradě při příležitosti 1100. výročí úmrtí arcibiskupa Metoděje. Poradu řídil předseda komise ministr kultury ČSR M.Klusák. Jejimi členy jsou ministr kultury SSR M.Válek, předseda Jihomoravsko KNV F. Chabičovský, kardinál Tomášek, biskup J. Ferance, J. Vrana, F. Vymětal, F. Jelínek. Komise posoudila návrh programu slavnostního shromáždění a projednala otázky jeho organizační přípravy. Počátkem července navštíví Československo státní tajemník Vatikánu kardinál A. Casaroli jako legát papeže Jana Pavla II. vyslaný na oslavy 1100. výročí úmrtí sv. Metoděje, konané 7. července na Velehradě. (v 10 hod.).*

⁸³ Obec Velehrad je v okrese Uherské Hradiště a patří k nejvýznamnějším poutním místům v České republice. V lidové tradici je ztotožňována s hlavním střediskem Velké Moravy. V obci se nachází nejstarší cisterciácké opatství na Moravě.

⁸⁴ Srov. Balík, S., Hanuš, J.. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2007, s. 56.

⁸⁵ Tamtéž, s. 56.

*V průběhu návštěvy, která se uskuteční na pozvání vlády ČSSR, bude kardinál A. Casaroli přijat vysokými představiteli ČSSR.*⁸⁶

Komunisté se snažili pout' překazit alespoň tím, že blokovali dopravu, rušili linky na Velehrad. A podobně se režim snažil i při průběhu samotné pouti a to například tak, že uzavřeli baziliku přes noc, aby nemohla proběhnout plánovaná celonoční adorace.

Samotný prezident Husák poprvé přijal papežského legáta kardinála A. Casaroliho, který navštívil Československo při příležitosti velehradské poutě. O tomto již Katolické noviny informovaly: „*Pro pokračování vzájemných vztahů – Prezident ČSSR G. Husák přijal 5. července na Pražském hradě státního tajemníka Vatikánu kardinála A. Casaroliho, který na pozvání vlády ČSSR přicestoval v doprovodu dalších vysokých církevních hodnostářů do Československa. V průběhu otevřeného a věcného rozhovoru byly posouzeny vzájemné vztahy mezi ČSSR a Vatikánem a některé aktuální otázky mezinárodního vývoje. Oboustranně byl vyjádřen zájem na pokračování vzájemných kontaktů a na řešení otevřených otázek v bilaterálních vztazích.*“⁸⁷ Článek je doplněn fotografií prezidenta podávajícího si ruku s A. Casarolim.

V souladu s koncepcí pouti jakožto „mírové slavnosti“ bylo slavnostní shromáždění zahájeno státní hymnou a účastníky přivítal předseda ONV v Uherském Hradišti Z. Lapčík, který zahájil svůj proslav slovy: „Sešli jsme se na této mírové slavnosti ...“ Odpovědí mu byl nesouhlasný pískot zúčastněných věřících. Následoval projev ministra kultury M. Klusáka, který byl také otištěn v Katolických novinách v červenci téhož roku (viz. článek „Z projevu ministra“⁸⁸). Vystoupení obou politiků byla fiaskem – provázeno pískotem a skandováním hesel o potřebě skutečné náboženské svobody. Vypískání jen předznamenalo osud komunistického aparátu o čtyři roky později.⁸⁹

⁸⁶ K Metodějovu výročí. *Katolické noviny*, 30. 6. 1985, roč. 37, č. 26, s. 1.

⁸⁷ Pro pokračování vzájemných vztahů. *Katolické noviny*, 14. 7. 1985, roč. 37, č. 28, s. 1.

⁸⁸ Srov. Z projevu ministra. *Katolické noviny*, 21. 7. 1985, roč. 37, č. 29, s. 4.

⁸⁹ Srov. Balík, S., Hanuš, J.. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2007, s. 57.

Pozitivního ohlasu se naopak dostalo pozdravnému listu od papeže, který přečetl kardinál Tomášek a po jehož přečtení následovala samotná bohoslužba, kterou sloužil hlavní celebrant kardinál Casaroli střídavě v obou národních jazycích, stejně tak i kázal. Projev státního tajemníka Vatikánu A. Casaroliho, který pronesl v české řeči při bohoslužbě, byl otištěn v Katolických novinách až v čísle srpnovém – tedy o měsíc později než projev M. Klusáka, ačkoliv oba dva projevy byly proneseny ve stejný den. Ve stejném čísle je dále i zmíněna encyklika Jana Pavla II. Slavorum apostoli, která byla vydána při příležitosti evangelizačního díla svatých Cyrila a Metoděje.⁹⁰

Poselství papeže k velehradské pouti otiskly Katolické noviny dokonce až v září téhož roku.⁹¹

Údaje o počtu poutníků se liší – státní správa udávala 100 000, odhady církve ale hovořily o 150 – 200 tis. a dokonce až šedesát procent účastníků měli tvořit lidé mladší 25 let. Bez diskuze šlo o největší protirežimní shromáždění až do listopadových událostí roku 1989. Komunistická moc byla zaskočena – jak stotisícovými zástupy mladých věřících, tak úctou, která byla projevoována papeži a kardinálu Tomáškovi.

2.10. Poslední záchvěvy komunistické moci

Rok 1986 byl opět ve znamení voleb do zastupitelských sborů. Již v březnovém čísle na titulní straně najdeme výzvu, týkající se nadcházejících voleb, ačkoliv tyto byly vyhlášeny až na květen 1986. Okamžitě následují články o realizaci volebních programů Národní fronty „Cestou k obecnému blahu“, kde se kromě jiného píše: „...*V řadě míst republiky vyrostly jako plod našeho jednotného úsilí jesle, školky, zařízení související s poskytováním nejrůznějších služeb. Jinde se objevila nová dětská hřiště, sportovní objekty a zelené plochy. Je potěšitelné, že na těchto i dalších akcích pracovali též věřící. Jejich úsilí vedlo v řadě míst všech krajů naší republiky i k úpravám nejrůznějších církevních*

⁹⁰ Srov. Slavorum apostoli. *Katolické noviny*, 11 .8. 1985, roč. 37, č. 32, s. 1.

⁹¹ Srov. Poselství Svatého Otce k velehradské pouti. *Katolické noviny*, 8. 9. 1985, roč. 37, č. 36, s. 1.

objektů. Mnohé kostely dostaly nové střechy, jiné zase důstojné fasády. Kapličky se rozzářily svěžími barvami a ani místa posledního odpočinku nebyla opomenuta.⁹²

SKD PIT pochopitelně podpořilo Národní frontu a všechny věřící v ČSSR vyzvalo, aby všichni spolu s nimi dali u voleb své hlasy ve vědomí uspořádaného, důstojného lidského života a v prosbě svatovojtěšského chorálu, aby vzkvétala hojnost a pokoj v naší zemi!⁹³

2.11. Sametová revoluce v listopadu 1989

Sametová revoluce je označení období změn v Československu mezi 17. listopadem a 29. prosincem roku 1989, které vedly k pádu komunistického režimu. V důsledku toho došlo k přeměně politického zřízení na demokratické principy. K urychlení změn přispělo kromě rozpadajícího se východního bloku také narůstající nespokojenost obyvatelstva s ekonomickou a politickou situací v zemi. Revoluce je označována názvem „sametová“ pro svůj nenásilný charakter, kdy pro převzetí moci nebylo potřeba použít násilí nebo ozbrojené boje. S výjimkou událostí ze 17. listopadu, kdy byli studenti napadeni Veřejnou bezpečností, byla revoluce provedena bez násilí a během státního převratu nebyl zmařen jediný život.

Katolické noviny se k listopadovým událostem vyjádřily pouze opatrnicky: „*Stanovisko redakce. Závažné události minulých dnů, kterých jsme byli svědky, nás nutí zaujmout stanovisko k současnému vývoji naší společnosti. Plně se stavíme za otevřený dopis Všem lidu Československa pražského arcibiskupa Františka kardinála Tomáška, a za výzvu studentů Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Litoměřicích. Jako redakce našeho českého katolického časopisu potvrzujeme oprávněnost stížností pana kardinála a zároveň se připojujeme k prohlášení skupiny novinářů z 20. listopadu. Plně podporujeme postoje celé naší veřejnosti, tak jak byly formulovány prohlášením*

⁹² Cestou k obecnému blahu. *Katolické noviny*, 6. 4. 1986, roč. 38, č. 14, s. 5

⁹³ Srov. Na podporu dalšího rozvoje ČSSR. *Katolické noviny*, 20. 4. 1986, roč. 38, č. 16, s. 1.

Předsednictva ÚV ČSS, sekretariátu ÚV SSM a dalších organizací. Vyzýváme naše čtenáře, aby nepodléhali emocím a nedali se strhnout k jakýmkoliv formám násilí.“⁹⁴

Studenti bohoslovecké fakulty v Litoměřicích již tak opatrní nebyli a přímo čtenáře vyzývali k aktivní účasti na převratu alespoň formou modliteb. Jejich prohlášení je otisknuto hned pod stanoviskem redakce: „...*Neprodleně zahajte vytrvalé a naléhavé modlitby za vítězství dobra nad zlem, neboť vždy platí a platit budou slova Kristova: „Beze mne nemůžete činit nic.“ Neustupujte ze svých statečných občanských postojů, ale zároveň věnujte každou volnou chvíli intenzivní modlitbě. Každou bohoslužbu, každou těžkost a utrpení obětujte na tento úmysl. Pryč musí každá nesvornost, v jednotě srdcí hlasitě volejme k Bohu: „Ode všeho zlého, vysvobod' nás, Pane!*“⁹⁵

Nejdůrazněji a nejostřeji se vyjádřil k dění kardinál Tomášek: „*Všemu lidu Československa – hned několik hodin po návratu z Říma, kde se účastnil kanonizace Anežky Přemyslovny. „Nesmím mlčet ve chvíli, kdy jste se sjednotili k mohutnému protestu proti bezpráví páchanému na nás po čtyři desetiletí. Není možné mít důvěru v takové vedení státu, které není ochotno mluvit pravdu a zemi s tisíciletou státní tradicí upírá práva a svobody, považované za normální i ve zcela mladých státech třetího světa. ... Znovu pozvedněte hlas, tentokrát v jednotě s ostatními občany, Čechy a Slováky, i příslušníky dalších národností, věřícími i nevěřícími. Právo na víru se nedá odloučit od ostatních demokratických práv.*“⁹⁶

Více se Katolické noviny k listopadovým událostem nevyjadřují a v následujících vydáních roku 1989 se věnují zejména tématu zahájení třetího roku Desetiletí duchovní obnovy.

⁹⁴ Stanovisko redakce. *Katolické noviny*, 3. 12. 1989, roč, 41, č. 49, s. 1.

⁹⁵ Výzva věřícím všech vyznání. *Katolické noviny*, 3. 12. 1989, roč, 41, č. 49, s. 1.

⁹⁶ Všemu lidu Československa. *Katolické noviny*, 3. 12. 1989, roč, 41, č. 49, s. 1.

3. Vztahy Československa a Vatikánu

3.1. Nevyužitá šance roku 1968

Další významnou oblastí, které bych se chtěla věnovat, je problematika vztahů Československa a Vatikánu. Komunistická moc měla snahu již od svého nástupu o vytvoření jakési „státní církve“, která by byla naprosto odtržena od Vatikánu, což je pochopitelně představa dosti zcestná, nicméně snaha o její realizaci skutečně v letech totality probíhala. Na následujících stránkách se budu zabývat tím, jak se vyvíjely vztahy ČSSR a Vatikánu od r. 1968 do r. 1989 a jakým způsobem Katolické noviny svým čtenářům tuto problematiku předkládaly.

Již v počátku roku 1968 se měnila církevní politika, a to jak v programových dokumentech vedoucích orgánů komunistické strany a vlády, tak v konkrétních krocích příslušných úřadů a institucí. Změny, které probíhaly byly ale předurčeny dvojím omezením. První plynulo z nejistého osudu probíhajícího vnitropolitického procesu, vzhledem k tlaku mezinárodních souvislostí, konkrétně k sovětskému bloku. Druhé omezení kořenilo přímo z charakteru režimu, jehož výrazným rysem byl ateismus.

Změnami procházel nejen vztah státu a církve, ale i naopak vztah církve, laiků a duchovních k státu. Ti nezůstávali pouhými pozorovateli, ale využívali politického uvolnění k prosazení vlastních požadavků. Rozšířili jejich rozsah ve srovnání s požadavky, které byly předmětem dřívějších jednání československé vlády a Vatikánu. Obsahovalo je memorandum katolických biskupů, zaslané vládě 25. března 1968. „*Z dřívějších témat požadovali obnovu svobodného styku ordinářů se Svatou stolicí, nástup všech biskupů do jejich úřadů, obsazení uprázdněných diecézí v dohodě s Vatikánem a zabezpečení nerušené činnosti celostátní biskupské konference. ...*“⁹⁷

Situace v Československu vytvářela pro církve dosud nejlepší podmínky pro obnovu jednání vlády a Vatikánu. Ke skutečným, věcným jednáním však v roce

⁹⁷ Srov. Kaplan, K.. *Těžká cesta: spor Československa s Vatikánem 1963 – 1973*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2001, s.52.

1968 nedošlo, čemuž nasvědčují i stránky Katolických novin, kde o případných vztazích či jednáních nenalezneme nic.

Obnova kontaktů byla dohodnuta z Casaroliho podnětu na říjen 1968, obsazení Československa vojsky Varšavské smlouvy 21. srpna 1968 si ale vynutilo odklad původně uvažovaného termínu. Ještě bližší přimknutí k Sovětskému svazu a posílení komunistické politiky v rámci normalizace přispělo k tomu, že Vatikán začal být hodnocen jako součást nepřátelského světového bloku a styky s ním byly nežádoucí.

3.2. Problémy v 70. letech

Přesto návrh na další jednání s Vatikánem byl podán dne 28. 2. 1969. Rozhovory měly navázat na jednání z let 1963 -1967, ale projednávaná témata měla být rozšířena. Obě strany nepovažovali tzv. Moskevský protokol a vojenské obsazení Československa za překážku zahájení rozhovorů. Ve Vatikánu respektovali složitou situaci u nás a zároveň vedení sekretariátu pro věci církevní zdůvodňovalo svůj návrh na urychlené jednání mezinárodními ohledy: Československo bylo v sovětském bloku jediné s tak velkým počtem neobsazených diecézí a nedostatkem kněží.

Po návratu K.Hrůzy do čela sekretariátu pro věci církevní se politika směrem k Vatikánu změnila – vrátila se k taktice, kterou praktikovala v letech 1963 – 1967. Oficiálně proklamovala ochotu jednat, ale ve skutečnosti v návrzích církevního sekretariátu dokazovala, že nepotřebuje jednat, že jde pouze o jednostranné přání Vatikánu.

Nakonec církevní sekretariát v březnu 1970 opakoval návrh postupu v rozhovorech. Přecházející návrh doplnil o možnost rozdělit rozhovory do dvou etap, kdy první v květnu 1970 by Vatikánu sdělila stanoviska uplatňovaná ze strany Československa (Vatikán se bude distancovat od církevní emigrace a nebude se vměšovat do vnitřních politických poměrů v Československu, povede hierarchii k loajlnosti vůči socialistickému státu). Druhá fáze na podzim 1970 by pak projednávala konkrétní osoby a záruky Vatikánu ve věci emigrace. „*V obou*

fázích budou jednání vedena přísně důvěrně, se zákazem poskytovat informace tisku.“⁹⁸

Skutečným odrazem této poslední věty byla i situace v Katolických novinách z let 1969 a 1970, kdy opravdu o jednáních státu s Vatikánem nenalezneme naprosto nic. Jediným článkem z Vatikánu, navíc politicky angažovaným, byl ten s názvem: „*Dělnický kněz exercitátorem ve Vatikáně*“, kde se dočteme o tom, že „*tradiční poutní exercicie konaly se ve Vatikáně za účasti Svatého Otce od 15. do 21. února. Poprvé v historii je vedl dělnický kněz, zakladatel dělnické misie v Toulouse, dominikán P.J.Loew.*“⁹⁹ Oznámení je uvedeno na titulní straně a jediným úkolem bylo zřejmě zdůraznit roli dělníka ve Vatikánu a její důležitost.

Delegace Vatikánu a Československa se sešly teprve v r. 1971 v Praze. Vedoucím vatikánské strany byl G. Cheli a československé A. Tichý. Setkání delegací mělo informativní charakter, obě strany si sdělily svá stanoviska, která byla ovšem naprosto rozdílná. Nejdůležitějším bodem bylo projednání personální otázky. Vatikán chtěl nejdříve obsadit arcibiskupské stolce především v Praze, ale i v Olomouci. Československá strana se chtěla jmenování arcibiskupů vyhnout, chtěla spíše obsadit dlouhodobě prázdné biskupské stolce. Po značných sporech se delegace nakonec shodly ve dvou bodech. Za první, že budou pokračovat, a za druhé, že zástupci Vatikánu povedou v souvislosti s požadovaným rozšířením počtu kandidátů na biskupské funkce kanonické šetření v Československu.¹⁰⁰

Katolické noviny k tomuto setkání vydaly jen kratičké prohlášení následujícího znění: „*Rozhovory ČSSR-Vatikán. V Praze ve dnech 24. – 27. března se konaly rozhovory mezi delegacemi vlády ČSSR a Vatikánu. V jednáních jejichž užitečnost byla oboustranně konstatována, se bude pokračovat v termínu, který bude vzájemně dohodnut.*“¹⁰¹

⁹⁸ Kaplan, K.. *Těžká cesta: spor Československa s Vatikánem 1963 – 1973*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2001, s.63.

⁹⁹ Dělnický kněz exercitátorem ve Vatikáně. *Katolické noviny*, 22. 2. 1970., roč. 22, č. 8, s. 1.

¹⁰⁰ Srov. Kaplan, K.. *Těžká cesta: spor Československa s Vatikánem 1963 – 1973*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2001, s.68..

¹⁰¹ Rozhovory ČSSR-Vatikán. *Katolické noviny*, velikonoce 1971, roč. 23, č. 15, s. 2.

V listopadu a prosinci r. 1972 se opět sešly delegace, tentokrát v Římě. Obě delegace se shodly na závěrečném pamětním spise, který obsahoval stanoviska obou stran a dohodu o dalším jednání v květnu 1973 o organizaci a způsobu jmenování nových biskupů. Tato jednání skončila pro Svatou stolicí malým úspěchem. Ačkoliv představitelé Vatikánu považovali personální otázku za prioritní, uskutečnila se jen malá část, přesto v souvislosti s nastalou politickou situací v Československu se snažili docílit alespoň toho, aby rozhovory nebyly na delší dobu přerušeny úplně, což jim bylo přislíbeno.

Od jednacího stolu ale odcházela vatikánská delegace celkově nespokojená, neboť neměla přílišnou důvěru, týkající se upřímnosti ujišťování partnerů o ochotě k oboustranně prospěšné dohodě. Zato československá delegace se vracela z Říma spokojená, i když také s částečnými pochybnostmi o upřímnosti Vatikánu v sporných záležitostech. Přesto Katolické noviny zhodnotily toto jednání opět velmi stručnou zprávou: *„S představiteli Svatého Stolce se setkala ve dnech 13. – 16. listopadu 1972 delegace vlády ČSSR, aby především prozkoumala otázku obsazení uprázdněných diecézí. Delegace se dohodly, že budou pokračovat ve svých rozhovorech v Římě během příštího měsíce.“*¹⁰²

3.3. Jmenování nových biskupů v r. 1973

V lednu 1973 přijel do Prahy G. Cheli, aby připravil svěcení nově navržených biskupů, tak jak se obě delegace dohodly při posledním setkání loňského roku. Ovšem objevilo se několik překážek a největší z nich spočívala ve formulaci zprávy, o odstoupení Vrany z funkce předsedy *Pacem in terris*. Zprvu navržený text prohlásili zástupci církevního sekretariátu za nepřijatelný, ale nakonec se dohodli na kompromisu.¹⁰³

Katolické noviny o výsledcích jednání informovaly až ve chvíli, kdy došlo k svěcení nových biskupů. Byla jim věnována celá titulní strana. *„Výsledkem dohody vlády naší Československé socialistické republiky se Svatým Stolcem bylo*

¹⁰² *Katolické noviny*, 3. 12. 1972, roč. 24, č. 49, s. 1.

¹⁰³ Srov. Koníček, J. *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa*. Společnost pro dialog církve a státu, Olomouc, 2005, s. 228.

*jmenování 4 biskupů, a to pro diecézi olomouckou, diecézi bansko-bystrickou, diecézi nitranskou a apoštolskou administraturu trnavskou. Konsekroval je arcibiskup A. Casaroli jako zástupce státního sekretariátu Sv. Stolce za asistence biskupů dr. Š. Trochty a dr. F. Tomáška den 3. března v Nitře a 4. března v Olomouci. Biskupské svěcení přijal: Msgre prof. J. Vrana, Msgre J. Feranec, dr. J. Gábriš a dr. Ján Pásztor. Předepsaný slib věrnosti složili nově jmenovaní biskupové do rukou předsedů národních vlád dne 6. března.*¹⁰⁴

Cheli dohodl termíny svěcení nových biskupů na 3. a 4. března. Slavnosti se účastnil také Casaroli a o jeho návštěvě krátce informovaly Katolické noviny ve stejném čísle. „*Přijetí představitelů Vatikánu – Místopředseda vlády ČSSR M. Lúčan přijal v Praze představitele Vatikánu, vedoucího sekretariátu arcibiskupa A. Casaroliho a G. Cheliho. Rozhovor, jehož se zúčastnil vedoucí sekretariátu pro věci církevní předseda vlády ČSSR Karel Hruža, se týkal otázek vztahů mezi státem a římskokatolickou církví i problémů mírového soužití vzájemného dorozumění mezi národy.*“¹⁰⁵ Nic dalšího se z Katolických novin nedozvíme.

Během pobytu v Československu pak Casaroli několikrát hovořil s Hružou a sdělil mu, že „papež uvažuje o jmenování kardinála z Československa, toto rozhodnutí učinil již dříve, ale dosud si je ponechal v srdci“. Kardinálem byl jmenován Štěpán Trochta a Casaroli to zdůvodnil jako důkaz úcty k československému lidu a chtěl, aby K. Hruža toto tlumočil G. Husákovi. Papež jmenoval kardinály následující den po rozhovoru Hružy s Casarolim - 5. března. Českoslovenští činitelé byli tímto rozhodnutím zaskočeni a překvapeni, což následně zhoršilo situaci ve vztahu státu s Vatikánem.¹⁰⁶

Katolické noviny jmenování Trochty kardinálem také věnovaly část titulní strany. Článek cituje z životopisu Trochty a zakončen je větou: „*Svatý Otec Pavel VI. jmenoval v pondělí 5. března 1973 jednatřicet nových kardinálů, mezi nimi*

¹⁰⁴ Noví biskupové ČSSR. *Katolické noviny*, 11. 3. 1973, roč. 25, č. 10, s. 1.

¹⁰⁵ Přijetí představitelů Vatikánu. *Katolické noviny*, 11. 3. 1973, roč. 25, č. 10, s. 2.

¹⁰⁶ Srov. Koníček, J. *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa*. Společnost pro dialog církve a státu, Olomouc, 2005, s. 228.

dr. Štěpána Trochtu, biskupa litoměřického.“¹⁰⁷ Více se jmenování noviny nevěnují.

Za nějaký čas odjel kardinál Trochta do Říma, aby zde přijal od papeže insignie kardinálské hodnosti. Po přivítání na letišti obklopili kardinála zástupci tisku a televize a zajímali se hlavně, zda Trochta své jmenování čekal a s jakým ohlasem se setkalo u věřících v naší zemi. Katolické noviny otiskly jen tu část rozhovoru, kde nově jmenovaný kardinál Trochta vyslovil své překvapení nad tímto jmenováním.¹⁰⁸ Stejně překvapeni byli i členové naší vlády – ovšem na rozdíl od Trochty negativně. Nicméně to, že Trochta veřejně vyjádřil „své překvapení“ nad jmenováním, přijali s radostí, neboť se tak před veřejností omluvila jejich nevědomost o tomto jmenování.

3.4. Bludný kruh

K 10. výročí pontifikátu Pavla VI. vydaly Katolické noviny článek s názvem „Apoštolský Stolec a socialistické země“. Stať se krátce zaměřuje pouze na činnost Apoštolského stolce, která se týká vztahů církve a socialistických zemí a obecně se označuje jako „východní politika“ Vatikánu. „*Papež Pavel VI. započal po všech stránkách novou éru, zcela odlišnou od praktik předcházejícího pontifika Jana XXIII. Uznal existenci socialismu v četných zemích východní Evropy především jako historický fakt a proto začal usilovat o vzájemné sblížení a porozumění. ... Svatý Otec Pavel VI. převzal některé záměry politiky od svého předchůdce, čímž se jí dostávalo další - dosud nebývalé – dynamiky. ... Církev se snaží dokázat, že se postupně otvírá teoreticky i prakticky socializaci světa.*“¹⁰⁹ Autor článku F. Hochmann pouze shrnul to, že Pavel VI. v některých bodech navázal na Jana XXIII. – ovšem v kterých a jak – to již nezmínil. Dále se velmi obecně zmínil o snaze o mírovou politiku stávajícího papeže. Nic podstatného se z článku bohužel nedozvíme – a už vůbec ne nic konkrétního o vztahu Apoštolského stolce a socialistických zemí – jak bylo v titulku slibováno. Článek

¹⁰⁷ Dr. Štěpán kardinál Trochta. *Katolické noviny*, 18. 3. 1973, roč. 25, č. 11, s. 1.

¹⁰⁸ Srov. *Katolické noviny*, 6. 5. 1973, roč. 25, č. 18, s. 1.

¹⁰⁹ Apoštolský Stolec a socialistické země. *Katolické noviny*, 9. 12. 1973, roč. 25, č. 49, s. 1.

má své pokračování i v následujícím vydání, je přesunut z titulní strany až na stranu 4 a obsahově koresponduje s první částí, i když lehké náznaky skutečného stavu vztahu Vatikánu k socialistickým zemím můžeme nalézt – „*Jednání Apoštolského Stolce s představiteli vlád socialistických zemí nesporně dosáhla konkrétních výsledků. Možno poukázat na řešení situace církve v Maďarsku, nebo v poslední době na obsazení některých biskupských stolců v Československu. Současná „východní politika“ Apoštolského Stolce v podstatě schválila stanoviska věřících v socialistických zemích, kteří již léta vydávají svědectví své víry ve zcela novém společenském prostoru pro církev a podílejí se s ostatními občany na výstavbě socialistické společnosti.*“¹¹⁰ Názor na to, zda se skutečně vatikánská politika ubírala tímto jednoznačným směrem – tzn. směrem „podřízení se východní politice“, si myslím utvoří každý sám.

Účastníci lednových a březnových rozhovorů v roce 1973 ještě počítali s příštím setkáním delegací v květnu. Československá strana ale stále neprojevovala o jednání zájem a čekala na iniciativu Vatikánu a hledala záminky pro oddalování rozhovorů.¹¹¹

Schůzka se nakonec uskutečnila až s 20-ti měsíčním zpožděním. Katolické noviny o jednání informovaly pouze kratičkou zprávou převzatou od ČTK. „*Ve dnech 16. až 20. září 1974 se uskutečnilo v Římě jednání delegace ČSSR s představiteli Vatikánu. V průběhu rozhovorů byly projednány některé základní otázky, týkající se vztahů mezi církví a státem v Československu. Delegace potvrdily vůli obou stran dosáhnout vyhovujícího řešení projednávaných problémů. Za tímto účelem se obě delegace opět sejdou v době, která bude určena po vzájemné dohodě.* (ČTK)“¹¹²

Schůzka z r. 1974 představovala jen nepatrný krůček k vyřešení sporných bodů a tedy cestu k dohodě. Jednání víceméně nepřekročilo pouhé vyjasňování stanovisek a oddalování závazných rozhodnutí k dalšímu setkání. Výsledky dokazovaly, že řešení se pohybuje v kruhu. Obě jednající strany sice vyhlášovaly

¹¹⁰ Apoštolský stolec a socialistické země II. *Katolické noviny*, 16. 12. 1973, roč. 25, č. 50, s. 4.

¹¹¹ Srov. Koníček, J. *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa*. Společnost pro dialog církve a státu, Olomouc, 2005, s. 230.

¹¹² Jednání delegací ČSSR a Vatikánu. *Katolické noviny*, 6. 10. 1974, roč. 26, č. 40, s. 1.

ochotu k dalšímu jednání, která by vedla k přijatelné dohodě, avšak za těmito formálními proklamacemi se skrývaly rozporuplné rozdílné úmysly. Snahou Vatikánu bylo dosáhnout pokroku ve vztahu se státem i za cenu ústupků, které mnozí odsuzovali. Na druhé straně stáli tvůrci československé církevní politiky, kteří svůj postoj neměnili.¹¹³

3.5. Útoky na Vatikán

Jednání pokračovala až následující rok, kdy na pozvání ministra zahraničí přiletěl do Prahy 24. 2. 1975 na krátkou návštěvu ČSSR arcibiskup A. Casaroli, tajemník rady pro veřejné záležitosti Vatikánu. Jednání se zúčastnili za čs. strany ministr zahraničních věcí a vedoucí sekretariátu pro věci církevní. Předmětem rozhovorů byla celosvětová politická situace spojená s procesem uvolňování napětí, výměna názorů na činnost OSN a otázky odzbrojení. *„Rozhovory, které proběhly v otevřeném, realistickém a pozitivním duchu, hodnotily obě strany jako užitečné a vyjádřily přání v nich pokračovat.“*¹¹⁴

Ne příliš dobré vztahy k Vatikánu se v katolických novinách projevíly i článkách, které napadaly Vatikán a směřovaly proti němu. Jedním z témat byla problematika toho, že Vatikán vystupuje zároveň jako politické uskupení, ale zároveň také jako církevní orgán. Potvrzuje to i následující článek, který uvádím v citaci pro ilustraci této problematiky: *„Účast Vatikánského státu na Konferenci o evropské bezpečnosti a spolupráci v Helsinkách postavila znovu do popředí obtížné rozlišení mezi Svatým Stolcem jakožto ústředním orgánem všeobecné světové církve – instituce náboženské, a Vatikánským státem, institucí politickou, jež zastupuje katolickou církev v oblasti mezinárodně politické a diplomatické. Arcibiskup A. Casaroli jako zástupce Svatého Otce poznamenal v úvodu svého projevu, že zúčastněné státy přivítaly na konferenci ne tento malý stát, nýbrž „mocnost jiného než politického charakteru“. Sv. Otec jako hlava církve i státu nezastupuje totiž pouze 365 obyvatel tohoto malého státu, který mu podle*

¹¹³ Kaplan, K.. *Těžká cesta: spor Československa s Vatikánem 1963 – 1973*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2001, s. 84.

¹¹⁴ Rozhovory se zástupci Vatikánu. *Katolické noviny*, 9. 3. 1975, roč. 27, č. 9, s. 1.

Lateránské dohody z roku 1929 zaručuje nezávislost na světových mocnostech, nezbytnou pro vykonávání jeho poslání, ale zároveň téměř 680 miliónů katolíků na světě, kteří tvoří tuto jedinou mezinárodně uznávanou náboženskou organizaci. Rozlišení mezi Vatikánem jakožto státním útvarem a Svatým Stolicem jakožto symbolem celosvětového poslání Sv. Otce není snadné už proto, že se oba tyto pojmy překrývají nejen v osobě Sv. Otce jako hlavy církve, zástupce Kristova a nástupce sv. Petra, ale i v celé řadě jiných institucí. Správné rozlišení obou institucí je proto nanejvýš důležité, stejně jako je důležité vědomí jejich vzájemného prolínání.“¹¹⁵

Pro katolické křesťany byl rok 1975 rokem jubilejním – svatým. Velkou touhou mnohých věřících bylo dostat se do „věčného města“, Říma. Také autor článku se účastnil tematického zájezdu našich katolických kněží. Bohužel o Římě referoval dosti nelichotivě, dokonce s odstupem času se tento článek může zdát až úsměvný, proto také cituji: „*Již v autobuse jsme se dozvěděli o stínech této slunečné země, o nezaměstnanosti a inflaci i o narůstajícím banditismu, který působí této zemi nemalé starosti. Bydleli jsme v hotelu San Giorgio u hlavního nádraží Termini. Zde jsme byli zaraženi veřejným projevem nemravné literatury a pornografických časopisů, ačkoliv vládnoucí stranou je zde křesťanskodemokratická strana. Mezi stinné jevy patří i obchodování s náboženskými předměty přímo v kostelích. Ceny jsou zde různé, podle toho, jak kdo dovede na tom vydělat. A při tom všude značná drahota. Nad stinným zákulisím o to jasněji září klenoty minulosti zvláště v kostelích a muzeích. ... S bohatými dojmy jsme se vraceli letadlem zpět do vlasti, utvrzení v našem přísloví: všude dobře, doma nejlépe. Zde doma máme zabezpečenou životní jistotu, každý má zajištěnou práci a tím i budoucnost. (Diskuzní příspěvek kanovníka Josefa Dovaly, gen. Vikáře ze Žiaru nad Hronom, na zasedání rozšířeného federálního výboru SKD ČSSR 28.10.1975 v Olomouci).*“¹¹⁶

¹¹⁵ Svatý Otec a Vatikán. *Katolické noviny*, 14. 9. 1975, roč. 27, č. 36, s. 1.

¹¹⁶ Navštívili jsme Řím. *Katolické noviny*, 14. 12. 1975, roč. 27, č. 49, s. 4.

Na konci roku 1975 došlo ještě k jednomu setkání mezi delegacemi naší země a Vatikánu, které nenarušilo zaběhnutý rámec.¹¹⁷ Katolické noviny v této souvislosti píší: „*Ve dnech 10. -14. 12. 1975 se uskutečnily v Římě rozhovory mezi delegací Vatikánu, vedenou arcibiskupem A. Casarolim a delegací vlády ČSSR, vedenou vedoucím sekretariátu pro věci církevní Úřadu předsednictva vlády ČSSR K. Hřízou. Setkání proběhla v otevřené atmosféře, delegace s pozorností prozkoumaly otázky zajímaví obě strany a prohlásily dobrou vůli řešit diskutované problémy. Bylo dohodnuto pokračovat v rozhovorech v době, která bude určena po vzájemné dohodě.*“¹¹⁸ Zprávu ČTK uvádím v plné citaci – je opět velmi stručná a vlastně nic neříkající.

3.6. Úprava diecézních hranic a jmenování kardinála Tomáška

Také další jednání nevykročila z navyklého standardu předchozích, došlo pouze ke shodě v otázce hranic diecézí a slovenské církevní provincie a ve jmenování kardinála Tomáška pražským arcibiskupem.¹¹⁹ Katolické noviny o nich informovaly opět velmi stroze na titulní straně zprávou ČTK o rozhovorech s Vatikánem, „*kteřé proběhly 5. – 9. července v Praze, delegace Vatikánu vedená arcibiskupem L.Poggim, vedoucím sekretariátu pro církevní věci K. Hřízou. Setkání proběhla v otevřené atmosféře. Delegace s upokojením posoudily některé návrhy, s pozorností prozkoumaly otázky zajímaví obě strany, a prohlásily dobrou vůli řešit další diskutované problémy. Bylo dohodnuto v rozhovorech pokračovat v době, která bude určena po vzájemné dohodě.*“¹²⁰

Dalším tématem rozhovorů se stala úprava diecézních hranic. O jejich úpravu usilovala již prvorepubliková vláda, ale dořešení zabránila krize kolem 30. let spojená s mnichovskou konferencí a následným vznikem protektorátu. Vatikán považoval také za vhodné rozšířit i stávající počet biskupů.

¹¹⁷ Srov. Koníček, J. *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa*. Společnost pro dialog církve a státu, Olomouc, 2005, s. 230.

¹¹⁸ Jednání s Vatikánem. *Katolické noviny*, 28. 12. 1975, roč. 27, č. 52, s. 1.

¹¹⁹ Srov. Koníček, J. *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa*. Společnost pro dialog církve a státu, Olomouc, 2005, s. 231.

¹²⁰ Rozhovory s Vatikánem. *Katolické noviny*, 18. 7. 1976, roč. 28, č. 29, s. 1.

Československá strana možnost rozšíření počtu biskupů jednoznačně blokovala a podmiňovala tento krok zákrokem Říma vůči tajně svěceným biskupům, působícím v ČSSR, a vůči katolické emigraci. Ani co se týče úpravy hranic a zřízení nové církevní provincie nebyl postoj československé strany jednoznačný. To, co přispívalo k realizaci plánu, byla zejména skutečnost, že problém diecézí byl letitý, nevyřešený prvorepublikovou vládou a tedy umožňující z jeho vyřešení politicky profitovat – dohoda by byla dokladem, že teprve socialistický stát je schopen řešit tyto problémy.¹²¹

Obě delegace dospěly k předběžným závěrům – papežskými bulami budou diecézní hranice uvedeny do souladu se státními a na území Slovenska vznikne nová církevní provincie – sídelní diecézní provincie Trnava. Po posledním projednání v Římě v září 1977 schválilo předsednictvo ÚV KSČ v říjnu dohodu umožňující tento pokrok – papežské buly byly publikovány k 30. 12. 1977. Papež Pavel VI. vydal bulu o úpravě hranic Praescriptionum sacrosancti a bulu o zřízení slovenské církevní provincie Qui divino.¹²² Tyto dokumenty upravovaly následující:

- vyjmutí českotěšínské apoštolské administratury z vratislavské arcidiecéze a její včlenění do arcidiecéze olomoucké
- vyjmutí apoštolské administratury v Trnavě z ostríhomské arcidiecéze a vytvoření nové trnavské arcidiecéze
- vyjmutí košické a rožňavské diecéze z egerské církevní provincie a odloučení jejich částí, které se nalézaly na území Maďarska
- vyjmutí 13 slovenských farností z diecéze szarmarské (Rumunsko) a jejich včlenění do košické diecéze
- zřízení metropolitního sídla nové církevní provincie v Trnavě a podřízení všech slovenských římskokatolických diecézí trnavské arcidiecézi.

¹²¹ Srov. Cuhra, J. *Československo – vatikánská jednání a vztahy 1948 – 1989*. Ústav pro soudobé dějiny, resume výzkumného projektu RB 16/18/02. s 16.

¹²² Srov. Koníček, J. *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa*. Společnost pro dialog církve a státu, Olomouc, 2005, s. 232.

Mělo následovat jmenování biskupa Gábríše trnavským arcibiskupem, ale to ztroskotalo na podmínce ČSSR o souběžném jmenování J. Vransy arcibiskupem olomouckým.¹²³

Uzavření dohody o hranicích byl dovršením jedné etapy. V srpnu 1978 umírá papež Pavel VI., o necelé dva měsíce i jeho nástupce Jan Pavel I. Nový polský papež Jan Pavel II. se svou osobní zkušeností s komunismem proměnil vatikánskou diplomacii zásadním způsobem.

Dohodě vlády ČSSR s Vatikánem, na které podle zprávy ČTK došlo z rozhodnutí papeže k dohodě o úpravě diecézních hranic římskokatolické církve a jejich uvedení do souladu s československými státními hranicemi, vydáním papežské buly zveřejněné 10. 1. 1978, věnovaly Katolické noviny jen malou pozornost. Noviny píší, že vnitřní církevní správa se touto úpravou podřídila tak výlučně představitelům katolické církve v ČSSR a následovalo vytvoření slovenské diecézní provincie se sídlem v Trnavě. Došlo také k jmenování kardinála Tomáška pražským arcibiskupem.¹²⁴ Zpráva cca o 21 řádcích, šíře asi 8 cm. Zpráva, která by vydala sama na celou titulní stranu, jak je nabita důležitými informacemi, ovšem pro redaktory novin se zdálo být důležitější věnovat titulní stranu popisu srdečného setkání SKD PIT s prezidentem Husákem.

Katolické noviny v tématu úpravy diecézních hranic pokračují 14. 5. 1978, kde na titulní straně najdeme opis zprávy ČTK o uskutečněných rozhovorech s delegací Vatikánu v Praze.¹²⁵ Jde o celkem 9 řádek textu, šíře 8 cm – i když pravda – tučně vytištěné. Na stejné straně, lépe dispozičně umístěný najdeme ovšem také článek – stejně tučně vytištěný s názvem „Bratrská návštěva“¹²⁶, popisující návštěvu delegace ruské pravoslavné církve, tento popis je nejen obsahově bohatší (15 řádek textu, šíře 8 cm), ale také slovně méně strohý než zmínka o Vatikánu. Bohužel o jednáních s Vatikánem se více nedozvíme, čtenář nemá šanci zjistit, o čem daná jednání vlastně byla a co z nich vyplynulo.

¹²³ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CKD, Brno, 2007, s. 53.

¹²⁴ Srov. Dohoda vlády ČSSR s Vatikánem. *Katolické noviny*, 22. 1. 1978, roč. 30, č. 4, s. 1.

¹²⁵ Srov. Rozhovory s delegací Vatikánu. *Katolické noviny*, 14. 5. 1978, roč. 30, č. 20, s. 1.

¹²⁶ Tamtéž, s. 1.

Samotná historická událost, jakou bylo vydání papežské buly, která vstoupila v platnost 23. 6. 1978 a díky níž došlo k úpravě diecézních hranic římskokatolické církve v souladu se státními hranicemi Československa, byla pochopitelně v Katolických novinách zmíněna. Ovšem byla čtenářům předložena stylem „my, lid československý, si na papeži vyžádal tuto změnu, papež konečně, díky jednáním ze strany našeho lidu, vyhověl. Dosáhli jsme tak úspěchu a konečně si můžeme naše diecéze vytvořit podle našich představ“. Tato událost byla předkládána jako jakési vítězství nad Vatikánem a potvrzení zlepšujících se vztahů mezi československým socialistickým státem a katolickou církví u nás.

3.7. Nový papež Jan Pavel II. – nový směr?

Po nástupu nového papeže požádal Vatikán o odklad rozhovorů s československou vládou a ta to pochopitelně přivítala, takže k první schůzce došlo až v lednu 1980. Stát se snažil minimalizovat dopad volby nového papeže všemi možnými prostředky – pomluvami, dezinformační kampaní nebo cenzurou jeho encyklik.

V roce 1980 proběhla dvě setkání delegací Vatikánu s československou stranou, jedno v Římě, druhé v Praze, obě bez jakýchkoliv výsledků, a stejně tomu tak bylo až do roku 1988. Za Svatý stolec vedl jednání papežský nuncius se zvláštním posláním L. Poggi. Prosincová pražská jednání byla na dlouhou dobu více než tři let poslední.

Katolické noviny se o obou výše uvedených jednáních zmínila pouze heslovitě v následujících citovaných článcích.

„Ve dnech 15. až 21. ledna 1980 jednala v Římě delegace vlády ČSSR v čele s vedoucím Sekretariátu pro věci církevní Úřadu předsednictva vlády ČSSR K. Hrzůzou s delegací Svatého stolce v čele s arcibiskupem mons. L. Poggim, apoštolským nunciem se zvláštním pověřením. Za rozhovorů, které proběhly v otevřené atmosféře, byly zevrubně projednány otázky týkající se současné

*situace katolické církve v Československu. Obě strany se dohodly v jednáních pokračovat.*¹²⁷

*Ve dnech 10. - 12. prosince 1980 se v Praze uskutečnily rozhovory mezi čs. vládní delegací v čele s vedoucím Sekretariátu pro věci církevní Úřadu předsednictva vlády ČSSR K. Hřízou a delegací Vatikánu, vedenou apoštolským nunciem se zvláštním posláním, arcibiskupem L. Poggim. V průběhu rozhovorů si obě delegace ujasnily názory zajímaví obě stany a shodly se na jejich pokračování. Při této příležitosti se delegace Svatého stolce setkala s arcibiskupem pražským F. Tomáškem, s českými a slovenskými biskupy a se všemi kapitulními vikáři ČSSR.*¹²⁸

3.8. Quidam episcopi

Mezinárodní protesty proti utlačování církve, odvolávající se na helsinský proces, zpochybnily dosud neotřesitelný klid státního církevního aparátu. Jednoznačný vatikánský hlas – deklarace Kongregace pro klérus z 8. března 1982 *Quidam episcopi* – ovlivnil nezadržitelný rozklad dosud této největší mocenské páky k ovlivňování církve, Sdružení katolických duchovních PIT, zvláště po zveřejnění slov, že SKD PIT patří mezi zakázaná sdružení.¹²⁹ V Katolických novinách se o výše zmíněném dekretu nedočteme nic, natož o tom, že se vztahuje přímo k SKD PIT.

Další věcí, která nalomila SKD PIT autoritu, byl od roku 1983 i nový církevní zákoník *Kodex juris canonici*¹³⁰, jehož ustanovením řada skutečností v ČSSR odporovala – např. státní odmítání biskupské konference, znemožňování ustavování kněžských rad, atd.

Československá strana od počátku chápala zvolení polského papeže jako imperialistickou intriku, Vatikán byl od počátku osmdesátých let vnímán jako

¹²⁷ Rozhovory ve Vatikánu. *Katolické noviny*, 3. 2. 1980, roč. 32, č. 5, s. 1.

¹²⁸ Čs.-vatikánské rozhovory. *Katolické noviny*, vánoce 1980, roč. 32, č. 51,52, s. 1.

¹²⁹ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. SKD, Brno, 2007, s. 140.

¹³⁰ Srov. Koníček, J. *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa*. Společnost pro dialog církve a státu, Olomouc, 2005, s. 239.

úzký spolupracovník politiky USA a NATO, usilující o úplnou likvidaci socialismu v ČSSR. Přesto v prosinci 1983 přijal papež ministra zahraničních věcí B. Chňoupeka ve Vatikánu. Katolické noviny o této návštěvě informovaly následující zprávou: „*Ministr zahraničních věcí ČSSR B. Chňoupek během své oficiální návštěvy v Itálii jednal 2. prosince s vatikánským státním tajemníkem kardinálem A. Casarolim, jemuž oplácel jeho návštěvu v Československu v roce 1975. Potom byl ministr B. Chňoupek přijat Svatým Otcem Janem Pavlem II. Setkání se uskutečnila na podnět vatikánských představitelů. Během jednání ve Vatikánu byla zdůrazněna nezbytnost odvrátit jadernou válku, zachovat světový mír a oživit proces uvolňování mezinárodního napětí. Obě strany vyjádřily stanovisko, že je nutné maximálně přispět k plnění těchto nejvýznamnějších úkolů současnosti.*“¹³¹

3.9. Obnovení kontaktů s Vatikánem

K obnovení kontaktů došlo až v r. 1984. Prvním impulzem bylo přijetí ministra zahraničních věcí B. Chňoupeka v prosinci 1983 papežem, na zdvořilostní návštěvu pak navázaly první rozhovory, zahájené v březnu 1984 v Sezimově Ústí. Katolické noviny píše: „*Na závěr svého pobytu v Československu ve dnech 29. 2. – 3. 3. byla delegace Vatikánu vedená apoštolským nunciem ve zvláštním poslání, arcibiskupem L. Poggim, přijata místopředsedou vlády ČSSR M. Lúčanem.*“¹³² Text byl uveden pod fotografií.

Vatikánská delegace neslevila z původních požadavků a zopakovala řadu výhrad k zásahům státu do církevního života. Naproti tomu českoslovenští vyjednávači opakovaně protestovali proti deklaraci *Quidam episcopi* a požadovali, aby Vatikán odmítl její prosazování v případě SKD PIT.

„*Konzultativní jednání v Římě – Ve dnech 2. až 8. července se v Římě konalo konzultativní setkání mezi vládní delegací ČSSR vedenou ing. V. Janků, vedoucím Sekretariátu pro věci církevní vlády ČSSR, a delegací Vatikánu vedenou*

¹³¹ *Katolické noviny*, 11. 12. 1983, roč. 35, č. 50, s. 1.

¹³² *Katolické noviny*, 18. 3. 1984, roč. 36, č. 11, s. 4.

arcibiskupem L. Poggim, apoštolským nunciem ve zvláštním poslání. V otevřených a konstruktivních rozhovorech si delegace vyměnily názory na řešení otázek společného zájmu. Delegace se dohodly pokračovat v rozhovorech v blízké době. V průběhu svého pobytu v Římě se čs. delegace setkala s arcibiskupem A. Silvestrinim, sekretářem Rady pro veřejné záležitosti církve. Na závěr byla přijata státním tajemníkem Vatikánu kardinálem A. Casarolim. ¹³³

O několik čísel později najdeme článek, který výše uvedené setkání údajně zneužil západní tisk k lživé propagandě. „Zřejmě už sama skutečnost, že došlo k novému jednání, znepokojila ty kruhy na Západě, které se orientují ne na užitečný dialog, ale na vyvolávání napětí, neklidu, konfrontace. Tyto kruhy nemají zájem na dobrých vztazích mezi ČSSR a Vatikánem. Vůbec jim nejde o církve či věřící lid, ani o to, jak upravit záležitosti společného zájmu, které se dlouho neřešily, ale výlučně o zneužívání církevních a náboženských otázek k útokům proti ČSSR, v rozporu se zájmy církve a věřících. A tak některé západní sdělovací prostředky, aby nemusely přinést pouze konstruktivní informaci o rozhovorech ve Vatikánu, spojily tuto zprávu s neuvěřitelnými pomluvami a výmysly. Smutně proslulá rakouská tisková agentura Kathpress a po ní celá řada západních sdělovacích prostředků si tentokrát vymyslela, že prý koncem června se konala údajně v exkluzivním hotelu v Tatrách jakási „tajná porada“ o tom, jak vytvořit v ČSSR národní církve, která by se vymanila Římu a podřídila se duchovnímu vedení ruské pravoslavné církve. Podíl na této akci údajně má i vybraný tým z řad členů SKD PIT. ¹³⁴

3.10. Vatikán přitvrzuje svou politiku vůči ČSSR

Vatikánská delegace pod vedením arcibiskupa F. Colasuonna od r. 1986 prohloubila nesmlouvavější postoj Svatého stolce. Přispěla k tomu i velehradská pouť roku 1985, která demonstrovala obnovující se sílu církve v Československu. Zájem Vatikánu o důsledné dořešení projednávaných otázek potvrdil i dopis Jana

¹³³ Konzultativní setkání v Římě. *Katolické noviny*, 15. 7. 1984, roč. 36, č. 28, s. 1.

¹³⁴ Znehodnocování skutečnosti. *Katolické noviny*, 29. 7. 1984, roč. 36, č. 30, s. 1, 3.

Pavla II. z února 1985 prezidentu Husákovi, ve kterém velmi kriticky zhodnotil dosavadní úspěchy jednání a upozornil na nepřírozenost postavení církve v ČSSR v evropském, ale i celosvětovém kontextu – žalostný stav československého hierarchického uspořádání překonává i situaci ve třetím světě, kde došlo k evangelizaci nedávno.¹³⁵ Ačkoliv Katolické noviny zveřejňovaly veškeré např. blahopřejné telegramy od papeže, o dopise, který obdržel prezident Husák, není v novinách žádná zmínka.

Naopak další uskutečněná návštěva apoštolského nuncia v Československu byla v Katolických novinách vylíčena poměrně barvitě, zjevně za účelem toho, aby čtenář nabyl dojmu, že Vatikán se aktivně zajímá o dění v Československu a chce se mu přiblížit. „*Arcibiskup F. Colasuonno, apoštolský nuncius ve zvláštním posláni, dlel v druhé polovině ledna na návštěvě v Československu. Rozhovory s ním vedl ředitel Sekretariátu pro věci církevní vlády ČSSR Vladimír Janků. V průběhu svého pobytu se setkal s ministrem kultury SSR M. Válkem. Setkal se též se všemi římskokatolickými biskupy, ordináři a děkany bohosloveckých fakult ČSR a SSR. Na závěr návštěvy byl přijat místopředsedou vlády ČSSR M. Lúčanem.*“¹³⁶ Podrobnější zprávu o návštěvě nuncia najdeme v následujícím čísle, kde se také kromě jiného píše: „*Návštěva představitele Sv. stolce naplněná bohatým programem měla posloužit k hlubšímu pochopení života římskokatolické církve v Československu, v níž věřící se aktivně podílejí na budování své vlasti. Host byl rovněž seznámen se záslužnou prací Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris* vykonávanou za podpory ordinářů diecézí pro dobro církve, pro vlast a její lid, i ve službě světovému míru.*“¹³⁷

Na katastrofální stav československého biskupského sboru poukázala další návštěva „ad limina“¹³⁸ konaná po pěti letech v září 1987. Závěrečnou řeč přednášel papež před jediným biskupem – devadesátiletým kardinálem Tomáškem. Druhý biskup J. Vrana Řím údajně z osobních důvodů opustil

¹³⁵ Srov. Koniček, J. *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa*. Společnost pro dialog církve a státu, Olomouc, 2005, s. 242.

¹³⁶ Návštěva nuncia. *Katolické noviny*, 8. 2. 1987, roč. 39, č. 6, s. 1.

¹³⁷ Návštěva apoštolského nuncia. *Katolické noviny*, 15. 2. 1987, roč. 39, č. 7, s. 1.

¹³⁸ Latinský výraz »k hrobům (apoštolů)«. Označení pro návštěvu biskupů, kterou by měli vykonat jednou za pět let a informovat na ní papeže o stavu místních církví.

předčasně. Tři zbývající biskupové se ze zdravotních důvodů zúčastnit nemohli. Katolické noviny z října 1987 přinesly na titulní straně velké fotografie papeže z přijetí biskupů ČSSR ve Vatikánu. Na první z nich je J. Vrana a na druhé K. Jonáš (kapitulní vikář královehradecký), oba potřásající si s Janem Pavlem II. rukou. Pod fotografiemi je článek „Dopis z Říma“, kde K. Jonáš posílá zdravici čtenářům a šéfredaktorovi Katolických novin a přináší info o návštěvě.¹³⁹

Další informace o této návštěvě přináší Katolické noviny až v listopadovém vydání, kde je také fotografie kardinála Tomáška s papežem. K. Jonáš zde pokračuje ve svém popisu návštěvy, ovšem v trochu jiném duchu. V článku objasňuje proč, papež při jejich návštěvě uvedl, že: „Nepřítomnost ostatních biskupů z ČSSR „ad limina“ je výmluvným znakem poměrů, ve kterých žije vaše církve ve vašich zemích.“ Jonáš se vymlouvá na to, že jistě byl papeži znám zdravotní stav tří slovanských biskupů, kteří nebyli schopni se návštěvy účastnit, přesto toto nevzal zřejmě v potaz. Jonáš také vyvrací informace, že fotografie uvedené v Katolických novinách č. 42 (jak jsem popsala výše), nejsou fotomontáží. Dále v článku uvádí: „*A ještě bych rád uvedl na pravou míru zprávu stanice Svobodná Evropa, která mimo jiné 29. září přinesla zprávu, že „nesměli do Říma odjet královehradecký biskup Karel Otčenášek a pražský světící biskup Kajetán Matoušek, jimž není státem dovoleno biskupský úřad vykonávat. Povolení k cestě do zahraničí zato dostal kapitulní vikář královehradecké diecéze Karel Jonáš.“ V zájmu pravdy třeba říci, že ani jeden ani druhý nebyl nikým do Říma pozván a k návštěvě Říma „ad limina“ neměli žádný z nich důvod.*“¹⁴⁰

Netrvalo to příliš dlouho a necelé dva měsíce poté dva biskupové (J. Vrana a J. Gábriš) zemřeli. Na jejich pohřbech byla ale učiněna domluva obnovy jednání, která od července r. 1984 stagnovala. Jednání proběhla 15. – 18. prosince 1987 v Římě.

¹³⁹ Srov. Dopis z Říma. *Katolické noviny*, 18. 10. 1987, roč. 39, č. 42, s. 1.

¹⁴⁰ Jak to bylo v Římě. *Katolické noviny*, 8. 11. 1987, roč. 39, č. 45, s. 1.

3.11. Jmenování nových biskupů v r. 1988

K překonání dosavadních neúspěchů došlo až počátkem roku 1988 – tři kola jednání – prosinec 1987, leden a duben 1988 – vedla ke kompromisu, který poprvé označily obě strany za vhodný. Pro pražskou diecézi měli být jmenování dva noví světící biskupové – A. Liška a Jan Lebeda, apoštolským administrátorem v Trnavě se měl stát Ján Sokol. Předsednictvo ÚV KSČ odsouhlasilo výsledky jednání 22. dubna 1988, národní vlády zanedlouho poté (18. května) vyslovily souhlas¹⁴¹ a prvému biskupskému svěcení po patnácti letech již nic nebránilo. Byl nejvyšší čas – dva biskupové vysvěcení v r. 1973 již zemřeli, další (J.Pasztor) byl těžce nemocen a zemřel v listopadu 1988.

Z lednového setkání M. Lúčana s delegací Vatikánu v Praze přinesly Katolické noviny pouze fotografii na titulní straně. Z dubnového jednání máme článek na titulní straně, kde jsou informace o samotném průběhu jednání. „*V průběhu jednání se podařilo eliminovat prvky, jichž jsme stále svědky i v některých západních sdělovacích prostředcích a které negativně ovlivňují samotnou podstatu jednání. Jde o zcela tendenční zprávy, které se někdy snaží dovolávat i hlavy římskokatolické církve. ... Je zřejmé, že dobrá vůle na obou stranách může v dalším vývoji vést k dalším oboustranně přijatelným výsledkům.*“¹⁴²

Na základě dohody mezi ČSSR a Vatikánem v souvislosti s nadcházejícím jmenováním nových biskupů římskokatolické církve udělila vláda ČSR dne 18. května 1988 souhlas se jmenováním Jana Lebedy a A. Lišky světícími biskupy pražské arcidiecéze a vláda SSR souhlas se jmenováním J. Sokola biskupem – apoštolským administrátorem trnavské diecéze. Katolické noviny přinesly na titulní straně velké fotografie biskupů s jejich krátkými životopisy. Pod nimi je v tučném rámečku uveřejněn text z programového prohlášení vlády ČSSR: „*Za součást naší společnosti považujeme i církve, kde usilujeme o dobré vztahy a chceme, aby se dále zlepšovaly. Chceme mít korektní vztahy s různými světovými*

¹⁴¹ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CKD, Brno, 2007, s. 59.

¹⁴² Jednání Čs. státní delegace ve Vatikáně. *Katolické noviny*, 8. 5. 1988, roč. 40, č. 19, s. 1.

*církevními ústředími včetně Vatikánu. Na základě jednání naší delegace v dubnu t.r. vláda ČSSR vyjádřila souhlas se jmenováním tří nových římskokatolických biskupů. Předpokládáme, že dobrá vůle z naší strany bude správně pochopena a opětována naším partnerem.*¹⁴³

Několik fotografií a podrobný popis svěcení přinesly Katolické noviny v červnovém vydání.

Podobná situace se opakovala v dubnu 1989, kdy po jednáních v Praze dochází ke shodě u dalších kandidátů – před rokem vysvěcený biskup Sokol měl být povýšen na arcibiskupa, Josef Koukl vysvěcen na sídelního biskupa litoměřického, František Vaňák na apoštolského administrátora v Olomouci. Na výsledky dohody pak navázal další posun a ochota akceptovat Františka Tondru pro spíšskou diecézi a Andreja Imricha pro diecézi nitranskou. Tento průlom uveřejněný v létě 1989 vyvrcholil svěceními (s výjimkou A. Imricha, kterého Vatikán posléze neakceptoval).¹⁴⁴

Na pozvání československé strany přicestovala v pondělí 10. dubna do Prahy delegace Vatikánu, vedená apoštolským nunciem se zvláštním posláním arcibiskupem F. Colasuonnem, který je vidět na fotografii na titulní straně dubnových Katolických novin. Podrobnější informace nalezneme v květnovém vydání v článku „Delegace Vatikánu v ČSSR“, kde se kromě jiného dovídáme, že *„papež bude v listopadu v Římě, v bazilice Sv. Petra, svatořečit Anežku Přemyslovnu. Předpokládá se, že na kanonizaci v Římě se účastní i duchovní a věřící z ČSSR. Návštěva papeže Jana Pavla II. v ČSSR nebyla předmětem jednání.*“¹⁴⁵

„Mezi vládní delegací ČSSR a delegací Vatikánu došlo k dohodě o obsazení některých biskupských míst ČSR a SSR. Vláda ČSR na svém zasedání dne 12. července 1989 udělila na základě návrhu Vatikánu státní souhlas se jmenováním Josefa Koukla sídelním biskupem diecéze litoměřické a Františka Vaňáka biskupem – apoštolským administrátorem arcidiecéze olomoucké. Vláda

¹⁴³ Noví biskupové ČSSR. *Katolické noviny*, 29. 5. 1988, roč. 40, č. 22, s. 1.

¹⁴⁴ Srov. Koníček, J. *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa*. Společnost pro dialog církve a státu, Olomouc, 2005, s. 253.

¹⁴⁵ Delegace Vatikánu v ČSSR. *Katolické noviny*, 14. 5. 1989, roč. 41, č. 20, s. 1.

*SSR týž den udělila na základě návrhu Vatikánu státní souhlas se jmenováním Jána Sokola arcibiskupem – metropolitou arcidiecéze trnavské a Františka Tondry sídelním biskupem diecéze spišské.*¹⁴⁶

Představení nových biskupů najdeme v dalším vydání, kde jsou všichni čtyři představeni krátkým životopisem a fotografií.

Na podzim 1989 se ještě připravovala nová jednání, na pořad se dostala i možnost jmenování řeckokatolického ordináře Jána Hirky biskupem v Prešově, bleskové zhroucení režimu v listopadu 1989 však zásadně změnilo situaci. Symbolem nových československo - vatikánských vztahů může být nástup Karla Otčenáška¹⁴⁷ do čela královéhradecké diecéze, pro kterou byl tajně vysvěcen již 30. dubna 1950. Více než dvacet let poté, kdy byl tento požadavek na vládu vznesen, se 21. prosince 1989 ujal své funkce.

4. Pontifikáty jednotlivých papežů v letech 1968 – 1989 a jejich obraz v Katolických novinách

4.1. Pavel VI.

Jak je z výše uvedené kapitoly patrné, vztahy Československa a Vatikánu v období od r. 1968 – 1989 procházely několika více či méně neúspěšnými etapami. Katolické noviny bohužel ani v jednom z těchto období nevěnovaly této problematice přiměřenou pozornost. O něco větší pozornosti novin se těšili samotní nástupci sv. Petra a jejich pontifikáty, proto jsem se rozhodla věnovat se tomuto tématu v samostatné kapitole.

Prvním papežem ve sledovaném období byl Pavel VI., jehož pontifikát trval od r. 1963 až do r. 1978.

¹⁴⁶ Nová jmenování. *Katolické noviny*, 6. 8. 1989, roč. 41, č. 32, s. 1.

¹⁴⁷ Narodil se 13. 4. 1920, v r. 1939 začal studium bohosloví v Hradci Králové a před válkou odešel do římského Nepomucena, kde absolvoval Lateránskou universitu. V Římě byl vysvěcen na kněze r. 1945. V dubnu 1950 byl bez tehdy nutného státního souhlasu vysvěcen na biskupa a vzápětí nato uvězněn a to až do r. 1962. Poté pracoval v různých manuálních zaměstnáních. Ačkoliv byl v r. 1968 soudně rehabilitován, teprve v r. 1989 se mohl ujmout biskupského úřadu.

Katolické noviny předně uvádějí různá poselství a listy Pavla VI. – jedním z nich bylo např. poselství ke Dni modliteb za duchovní povolání, které najdeme otištěné na titulní straně v plném znění,¹⁴⁸ nebo Apoštolský list Pavla VI. k 1100. výročí smrti sv. Cyrila a oslavy sv. Cyrila v Římě, který je doplněn třemi fotografiemi na titulní straně, výjimkou nejsou ani přepisy z papežových homilií.

Na svátek Tomáše Akvinského přijal 7. března 1969 papež Pavel VI. skupinu poutníků ze severní Moravy. Papež projevil radost nad setkání s poutníky z „vašich končin“, myslíce tím z „komunistických zemí“, a požehnal jim při srdečném rozhovoru.¹⁴⁹

Papež Pavel VI. dovršil 29. května 1970 padesát let své kněžské služby. Katolické noviny se v článku na titulní straně, pod jeho velkou fotografií, zamýšlí nad jeho uplynulým pontifikátem a obhajují jeho někdy kritizované názory.¹⁵⁰

Podrobné informace přinášejí Katolické noviny také o cestě papeže na Dálný východ v listopadu 1970. Neopomenou se zmínit o pokusu jej zabít – „*Muž v kněžské sutaně – s nožem v ruce! Dramatický okamžik. Vteřina úleku. A už jeden z přítomných kardinálů vyrazí útočnickovi nůž z ruky. Ne, Sv. Otec ani nikdo z přítomných není zraněn. Sv. Otec prosí, aby ho netrestali – možná je nemocen,...*“¹⁵¹

U příležitosti 750 let narození blahosladené Zdislavy zaslal papež Pavel VI. litoměřickému biskupovi Š. Trochtovi apoštolský list prostřednictvím kardinála státního sekretáře Villota. Plné znění listu v Katolických novinách také najdeme na titulní straně.¹⁵²

Státní sekretář Jean Villot sdělil zvláštním dopisem kardinálu Tomáškoví, aby co nejdříve navštívil papeže a z jeho rukou převzal symbolické dary k tisícileté památce založení pražského arcibiskupství. Audience se uskutečnila 18. 2. 1973 a trvala půl hodiny. Tomášek popisuje na titulní straně rozhovor s papežem a popisuje osobní dar od něho – dvoumetrový kříž, který je vidět i na

¹⁴⁸ Srov. Poselství Sv. Otce Pavla VI. *Katolické noviny*, 5. 5. 1968, roč. 20, č. 18, s. 1.

¹⁴⁹ Srov. Moravští poutníci u papeže. *Katolické noviny*, 30. 3. 1969, roč. 21, č. 13, s. 1.

¹⁵⁰ Srov. Pravda – spravedlnost – mír. *Katolické noviny*, 24. 5. 1970, roč. 22, č. 21, s. 1.

¹⁵¹ Aby se srdce otevřelo míru! *Katolické noviny*, 6. 12. 1970, roč. 22, č. 49, s. 1.

¹⁵² Srov. Apoštolský list papeže Pavla VI. *Katolické noviny*, 20. 6. 1971, roč. 23, č. 25, s. 1.

fotografii, která je přiložena u článku. Stojí na ní oba dva aktéři rozhovoru - každý z jedné strany kříže.¹⁵³

K výročí založení pražské diecéze opět na titulní straně v plném znění - list papeže Pavla VI.: „*S otcovskou láskou, kterou k vám máme, chceme se podílet na vaší radosti a tímto listem téměř jako osobní svou přítomností vám blahopřát, posílit a utvrdit vás ve víře a dobrých předsevzetích. Tomu, kdo pročítá církevní dějiny, je zřejmé, jak prozřetelnostní a spásný čin bylo založení tohoto stolce. Byl prospěšný jak evangeliu Kristovu, tak samotné veřejné pospolitosti. ...*“¹⁵⁴

Papež poprvé po 29 letech oslavil půlnoční mši o Vánocích roku 1974 v bazilice sv. Petra, aby tak zdůraznil jednotu místních církví s církví obecnou. Ve svém vánočním projevu uvažoval o významu a ceně lidského života. Na 1. ledna, den Mezinárodního míru popřál, aby se všechny národy mohly těšit svobodě. Mír musí vejít do povědomí lidstva jako ten nejvyšší etický cíl.¹⁵⁵ Tak to byla slova, které vskutku lahodila uším představitelů hlavně SKD PIT, proto je jistě s velkou radostí otiskli.

„*Ke katolickému světovému mírovému dni 1. 1. 1976 vydal Pavel VI. stručnou výzvu, v níž odsoudil nacionalismus, imperialismus a „kapitalistickou , tj. sobeckou organizaci hospodářského světa“, zbraněmi míru jsou úcta ke smlouvám, dosahování spravedlnosti vyjednáváním a úsilí o všeobecné odzbrojení v duchu lidského bratrství.*“¹⁵⁶ Uvádím celou doslovnou citaci, kterou uvedly Katolické noviny na titulní straně. Byl to text, který odpovídal tomu, co komunistický režim hlásal na adresu západních států.

Papež Pavel VI. zveřejnil 1. června 1977 v Římě jmenování pražského apoštolského administrátora biskupa F. Tomáška kardinálem.¹⁵⁷ Článek dále pokračuje velmi stručnými životopisnými údaji o Tomáškově. Text doplněný

¹⁵³ Srov. S apoštolským požehnáním. *Katolické noviny*, 25. 3. 1973, roč. 25, č. 12, s. 1.

¹⁵⁴ Pavel VI. k miléniu pražského biskupství. *Katolické noviny*, 24. 6. 1973, roč. 25, č. 25, s. 1.

¹⁵⁵ Cílem všeho snažení mír. *Katolické noviny*, 20. 1. 1974, roč. 26, č. 3, s. 1, 3.

¹⁵⁶ Ke katolickému světovému mírovému dni. *Katolické noviny*, 23. 11. 1975, roč. 27, č. 46, s. 1.

¹⁵⁷ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CKD, Brno, 2007, s. 97.

fotografií žehnajícího kardinála je na titulní straně.¹⁵⁸ Více o jmenování Tomáška je uvedeno v následující kapitole.

Pavel VI. se dožívá 80 let. Otisk blahopřejných telegramů od F. Tomáška a předsednictva SKD PIT jsou otištěné pod fotografií modlícího se papeže na titulní straně. Připojen je i článek o jeho životě.¹⁵⁹

Rok 1978 byl rokem, kdy se na místě nejvyšší hlavy církve vystřídali hned tři lidé, a tudíž bychom mohli předpokládat, že zprávami na toto téma budou Katolické noviny přeplněny. Realita byla ovšem jiná.

Posledním článkem před smrtí Pavla VI. bylo upozornění na výročí 15. let jeho pontifikátu a na encykliku *Humane Vitae*¹⁶⁰, článek napsal kardinál Tomášek a Katolické noviny jej otiskly až na třetí straně¹⁶¹, i když v tomto případě ve prospěch novin hovoří fakt, že převážná část vydání byla věnována především úpravě diecézních hranic, což lze považovat za opravdu významnou historickou událost v našich církevních dějinách.

Oznámení o smrti Pavla VI., jehož jméno je spojeno hlavně s dokončením Druhého vatikánského koncilu a následným zaváděním reforem do života církve, bylo sice uvedeno na titulní straně v silném černém rámečku, šlo ale spíše o suchopárné oznámení s krátkou vzpomínkou s životopisnými údaji, kde hlavní důraz byl kladen na papežův význam pro světový mír.¹⁶²

V následujícím vydání najdeme citace z projevů účasti na prvním místě od G. Husáka, předsednictva SKD PIT a kardinála Tomáška. Na titulní straně též výňatek z pastýřského listu biskupů a ordinářů ČSR k úmrtí papeže Pavla VI. Podle mého názoru jednou z mála vřelých a srdečných vzpomínek na papeže a jeho pohřeb byl článek od kardinála Tomáška s výstižným názvem „Zastavilo se velké srdce“¹⁶³, který byl sice uveden na titulní straně, ovšem hned v sousedství s velkou fotografií ze zahájení provozu metra na trati 1A v Praze a tučně tištěným

¹⁵⁸ Srov. *Katolické noviny*, 12. 6. 1977, roč. 29, č. 24, s. 1.

¹⁵⁹ Srov. Ve jménu Páně. *Katolické noviny*, 25. 9. 1977, roč. 29, č. 39, s. 1, 3.

¹⁶⁰ *Humanae vitae* (Lidský život) je encyklika, kterou 25. 7. 1968 vydal papež Pavel VI. Encyklika se vztahuje na zásady lidského života, řeší např. antikoncepci a interrupci.

¹⁶¹ Srov. Patnáct let pontifikátu Svatého Otce Pavla VI. *Katolické noviny*, 3. 8. 1978, roč. 30, č. 32, s. 3.

¹⁶² Srov. Papež Pavel VI. zemřel. *Katolické noviny*, 6. 8. 1978, roč. 30, č. 32, s. 1.

¹⁶³ Srov. Zastavilo se velké srdce. *Katolické noviny*, 27. 8. 1979, roč. 30, č. 35, s. 1, 3.

článkem „V duchu věrného bratrství“ o Slovenském národním povstání, což mi přijde přinejmenším poněkud neuctivé.

Ve velkém kontrastu byl napsán článek od Fr. Vaňka (význačného člena SKD PIT) o pohřbu Pavla VI., který byl naopak velmi strohý až cynicky chladný. Porovnáme-li tyto dva články, oba od přímých účastníků pohřbu, na první pohled by se mohlo zdát, že jde od dvě zcela odlišné události. Vaňkův chladný a strohý popis versus vřelý a srdečný Tomáškův se mi zdají přesným odrazem nejen osobních sympatií obou výše zmíněných k osobě papeže, ale také jakýmsi zrcadlem vztahů církve státní, zastoupené Vaňkem, a církve lidové, zastoupené Tomáškem, k samotnému Vatikánu.

4.2. Jan Pavel I.

Zpráva o nově zvoleném papeži, převzatá od ČTK, Habemus Papam – máme papeže, kratičká zpráva o zvolení nového papeže Jana Pavla I. „*Novým papežem se v sobotu odpoledne 26. srpna stal 65letý arcibiskup benátský kardinál Albino Luciani... Zvolení benátského arcibiskupa vyvolalo značné překvapení, neboť jeho jméno nebylo původně mezi hlavními kandidáty uváděno. Zařízení, které tradičně mělo bílým kouřem oznámit zvolení papeže, zklamalo i tentokrát. Z komínku vedoucího od kamen v Sixtinské kapli vycházel střídavě šedý a černý kouř...*“¹⁶⁴

Nic více, nic méně – sice na titulní stránce, ale vzhledem k tomu, že jde o tak zásadní událost v životě církve, mi toto sdělení připadá nedostatečné. A jak můžeme z citovaných řádek vidět, rozhodně se nejednalo o radostné sdělení – spíše naopak. Obzvláště, když bylo doplněné inspirující fotografií zemědělce s podtitulkem „...chmel začíná a žně ještě nekončí, což prý zemědělci nepamatují...“ Místo na fotografii nového papeže zřejmě již nezbylo.

Ačkoliv pontifikát Jana Pavla I. trval pouhý měsíc, za celou dobu se Katolické noviny o novém papeži zmínily pouze cca 4x. Kromě výše zmíněné informace o zvolení najdeme dále v následujících vydáních článek o tom, jak

¹⁶⁴ Habemus papam – máme papeže. *Katolické noviny*, 3. 9. 1978, roč. 30, č. 36, s. 1.

volba probíhala, citace blahopřejných telegramů (G.Husák, zástupců SKD PIT), přepis podstatné části prvního poselství Jana Pavla I. v Sixtinské kapli z 27. 8. 1978¹⁶⁵ a článek od kardinála Tomáška, kde Jana Pavla I. chválí a popisuje jeho první vystoupení v roli papeže¹⁶⁶, tento článek již vyšel bohužel po smrti papeže, zřejmě kvůli výrobní lhůtě novin.

Smrti Jana Pavla I., navzdory tehdejší protivatikánské politice, je věnována téměř celá titulní strana. Najdeme zde základní informace o úmrtí v silném černém rámečku, fotografii Jana Pavla I., citace z projevů účasti a článek od Fr. Hochmana o měsíčním pontifikátu papeže.

Ovšem o samotném pohřbu Jana Pavla I. najdeme jen stručnou zprávu se strohým popisem, což mi v porovnání s velikostí a obsáhlostí článku o smrti a pohřbu např. J. Beneše¹⁶⁷ (významného člena PIT, probošta vyšehradské kapituly), která byla doplněna i velkou fotografií, přijde dosti neucitlivé.

4.3. Jan Pavel II.

O volbě nového papeže Jana Pavla II. se čtenáři Katolických novin dozvěděli z kratičké zprávy, převzaté od ČTK, velikosti o cca 15 řádcích šíře cca 8 cm. Pravda, byla sice na titulní straně, ale čtenářův pohled byl značně odpoután tučně tištěným článkem k oslavě deseti let československé federace, doplněné fotografií desky na pylonu před budovou federálního shromáždění. Noviny očekávaly, že nový papež půjde ve stopách svých předchůdců. *„Pokud je nám osobně znám, je skromný, laskavý a milý. Kéž přinese na papežský stolec i úsměv svého předchůdce, kterého volil! Jméno, které si po něm vzal – tedy i vzpomínka na dva papeže předešlé – je zárukou stejného programu nastávajícího jeho pontifikátu.“*¹⁶⁸

Teprve následující vydání bylo na informace o novém papeži bohatší. Na titulní straně se objevila velká fotografie Jana Pavla II. a zároveň fotografie bílého

¹⁶⁵ Srov. Z prvního poselství. *Katolické noviny*, 24. 9. 1978, roč. 30, č. 39, s. 1,3.

¹⁶⁶ Srov. S láskou Jana a vírou Pavla. *Katolické noviny*, 1. 10. 1978, roč. 30, č. 40, s. 1.

¹⁶⁷ Srov. Ve vděčné paměti. *Katolické noviny*, 3. 6. 1979, roč. 31, č. 22, s. 1.

¹⁶⁸ Zvolení nového papeže. *Katolické noviny*, 29. 10. 1978, roč. 30, č. 44, s. 1.

kouře z komínku Sixtinské kaple signalizující 16. října zřetelné „Habemus papam“. Nechyběl ani stručný životopis, kde byl zdůrazněn dělnický původ papeže. Následují citace blahopřejných telegramů (G.Husák, Josef Vrana, členové PIT).

Za projevené blahopřání papež osobně odpověděl pražskému arcibiskupovi F. Tomáškoví a poděkoval mu prostřednictvím kardinála Jana Villota¹⁶⁹. K tomuto poděkování otištěném na titulní straně je přiložena velká fotografie Jana Pavla II. V porovnání s jinými stručnými a strohými projevy o papežích jsem z tohoto nabyla pocitu, že poděkování bylo lehce zneužito a využito k zmatení čtenářů, aby tak měli pocit, že Vatikán se snaží vztahy k církvi v Československu urovnat a zlepšit. Ovšem realita v té době by odpovídala spíše opaku, to československá církev by měla být tou, která by se měla snažit zformovat do podoby přijatelné Vatikánu.

Nástup Jana Pavla II. byl pro československou církev důležitý, jednak proto, že nastoupil člověk s detailní znalostí života zemí komunistického bloku a jednak proto, že měl nový papež přímý vliv i na kardinála Tomáška¹⁷⁰, což se promítalo i na stránkách Katolických novin.

Vánoční pozdrav z apoštolského listu Jana Pavla II. kardinálu Františku Tomáškoví byl otištěn teprve až v únorovém vydání novin.¹⁷¹ Papež zde zdůraznil svůj vřelý vztah k naší vlasti a to, že v podstatě z Čech vyšla radostná zvěst do Polska, odkud on pochází. Vztah papeže Jana Pavla II. k Československu byl dán historickou spjatostí s osobnostmi sv. Cyrila a Metoděje a zejména sv. Vojtěcha, kteří jsou spojováni s počátky křesťanství v Polsku. Vzájemná blízkost a zájem byl dán společným slovanstvím, sousedským vztahem a společným osudem obou zemí.¹⁷²

¹⁶⁹ Srov. Poděkování. *Katolické noviny*, 3. 12. 1978, roč. 30, č. 49, s. 1.

¹⁷⁰ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CKD, Brno, 2007, s. 54.

¹⁷¹ Srov. Z apoštolského listu Svatého Otce Jana Pavla II.. *Katolické noviny*, 11. 2. 1979, roč. 31, č.6, s. 1.

¹⁷² Srov. Koníček, J.. *Modus Vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa*. Společnost pro dialog církve a státu, Olomouc, 2005, s. 243.

V Římě byla 15. 3. 1979 zveřejněna první encyklika Jana Pavla II. *Redemptor Hominis*¹⁷³ – Vykupitel člověka. Encyklika byla ohlášena na titulní straně Katolických novin a stručně zde byly popsány jednotlivé 4 kapitoly.¹⁷⁴

„*Papež Jan Pavel II. se cítil unavený. Od svého zvolení zhubl o 10 kg. Proto se rozhodl, že za svého letního pobytu v Castel Gandolfo bude pracovat méně intenzivně než obvykle.*“¹⁷⁵ Uvádím přesnou citaci této kratičké zprávičky a ponechávám na čtenáři samotném, jaký dojem na něm vyvolá. V celém tomto vydání další jinou zmínku o papeži nenajdeme. Na mne osobně to působí dosti rozpačným dojmem.

Dne 25. 4. 1979 vydal Jan Pavel II. apoštolskou konstituci *Scripturarum thesaurus*. Tím uvedl do života církve nové autorizované vydání Vulgáty. „Je to čin epochálního dosahu“¹⁷⁶ tvrdí Katolické noviny v článku na titulní straně, přesto o této události informují se zpožděním více než půlročním – teprve až v polovině listopadu 1979.

K životnímu jubileu 60 let Jana Pavla II. vychází článek na titulní straně doplněný velikou fotografií papeže. „*Překvapující a v první chvíli až neuvěřitelná byla zvěst, že 16. října 1978 se 264. nástupcem Petrovým stal po dlouhé době čtyř a půl století poprvé papežem Slovan, syn bratského Polska, kardinál Karol Wojtyła, arcibiskup krakovský. Od raného mládí sirotek, student, aktivní sportovec, dělník v chemické továrně, doplňující teologická a filosofická studia v Římě, ...*“¹⁷⁷

Agostino kardinál Casaroli poděkoval biskupu J. Vranovi, administrátorovi olomouckého arcibiskupství, listem tohoto znění: „*Svatý Otec s potěšením přijal Tvoje blahopřání, které jsi mu poslal jménem kněží a věřících olomoucké arcidiecéze k jeho šedesátým narozeninám. Za vaši oddanost vyprošuje Svátý Otec všechno nejlepší a uděluje Tobě i věřícím, svěřeným Tvé péči, apoštolské*

¹⁷³ *Redemptor hominis* (Vykupitel člověka) je první encyklika Jana Pavla II., vydaná 4. března 1979 a zabývá se člověkem, jeho strachem a jeho spásou v třetím tisíciletí.

¹⁷⁴ Srov. První encyklika Svatého Otce Jana Pavla II.. *Katolické noviny*, 8. 4. 1979, roč. 31, č. 14, s. 1.

¹⁷⁵ Ze světa. *Katolické noviny*, 26. 8. 1979, roč. 31, č. 34, s. 2.

¹⁷⁶ Srov. Nová Vulgáta. *Katolické noviny*, 18. 11. 1979, roč. 31, č. 46, s. 1, 3.

¹⁷⁷ K životnímu jubileu Svatého Otce Jana Pavla II.. *Katolické noviny*, 18. 5. 1980, roč. 32, č. 20, s. 1.

požehnání, které je zárukou nebeských darů. S radostí jsem přijal pověření Jeho Svatosti, abych Tvé Excelenci tlumočil jeho slova.“¹⁷⁸ Kratičková zpráva a hned pod ní velká fotografie ze zahájení druhého odpoledne Spartakiády 1980 s detailním popisem této akce a s prohlášením, že „současná církev zaujímá velmi kladný postoj ke sportu, který přispívá k tělesnému zdraví.“

2. výročí pontifikátu Jana Pavla II. připomněly Katolické noviny až na str. 4. – autor článku Fr. Hochmann vyslovil vděčnost za to, že na sebe papež vzal břímě nesmírné tíhy a odpovědnosti za Boží lid.¹⁷⁹

Papež Jan Pavel II. vyhlásil sv. Cyrila a Metoděje spolupatrony Evropy zvláštním apoštolským listem *Egregiae virtutis*. „*Poněvadž se dnes po tolika staletích církevního rozkolu mezi Východem a Západem, mezi Římem a Cařihradem, od II. vatikánského koncilu už značně pokročilo na cestě k plnému společenství, zdá se že vyhlášení svatých Cyrila a Metoděje za spolupatrony Evropy se sv. Benediktem plně odpovídá znamením této doby.*“¹⁸⁰

Velmi smutnou a alarmující zprávu o atentátu na Jana Pavla II. přinesly Katolické noviny téměř okamžitě, na rozdíl od zpráv jiného obsahu, týkajících se papeže. „*Na papeže Jana Pavla II. byl 13. května v podvečer na náměstí Sv. Petra v Římě spáchán atentát. Útočník ho zranil třemi výstřely do břišní krajiny a do ramene. Krátce po atentátu se papež podrobil operaci a podle lékařských zpráv projektily nezasáhly žádný životně důležitý orgán. Římský rozhlas oznámil, že policie již pachatele zadržela. Podle agentur je to Mohamed Ali Aga, 23letý terorista z Turecka. Zdravotní stav papeže Jana Pavla II. byl podle lékařské zprávy ze 14. května „dobrý a stabilní“ a podle posledních informací se nadále zlepšuje*“¹⁸¹ Pod tímto krátkým článkem následuje informace o tom, že „*prezident Husák zaslal papeži telegram s přáním brzkého uzdravení.*“ A hned pod tím „*sovětský představitel Leonid Brežněv zaslal papeži telegram, v němž se uvádí: „Jsem hluboce rozhořčen pokusem o atentát, který na Vás byl spáchán.*

¹⁷⁸ *Katolické noviny*, 13. 7. 1980, roč. 32, č. 28, s. 1.

¹⁷⁹ Srov. Výročí pontifikátu. *Katolické noviny*, 12. 10. 1980, roč. 32, č. 41, s. 3.

¹⁸⁰ Papež Jan Pavel II. vyhlásil sv. Cyrila a Metoděje spolupatrony Evropy. *Katolické noviny*, 8. 2. 1981, roč. 33, č. 6, s. 1, 3.

¹⁸¹ Svatý Otec mimo nebezpečí. *Katolické noviny*, 24. 5. 1981, roč. 33, č. 21, s. 1.

Přeji Vám rychlé a plné uzdravení.“ Zajímavé, že text telegramu Brežněva byl citován, kdežto Husákův nikoliv...

František kardinál Tomášek v článku s názvem „Z listu pražského arcibiskupa redakci Katolických novin z Říma 19. 5. 1981“ popisuje průběh atentátu na papeže a jeho následnou rekonvalescenci. Papež útočníkovi odpustil a modlí se za něho. U článku je přiložena fotografie Jana Pavla II. po operaci na klinice, jak leží na lůžku, obklopen lékařskými přístroji.¹⁸² Zpráva je ovšem otištěna až na třetí straně novin!

List Jana Pavla II. všemu duchovenstvu v Československu k 1100. výročí památky smrti sv. Metoděje je otištěn na titulní straně Katolických novin 21. dubna 1985.

K životnímu jubileu papeže Jana Pavla II. je věnována téměř celá titulní strana květnových Katolických novin. Je zde blahopřání od zástupců SKD PIT a také přehled „Z duchovního bohatství“ papeže – přehled jeho vydaných apoštolských listů, okružních listů, atd. a jejich stručná charakteristika. Pochopitelně - ten, který odsoudil SKD PIT jako politickou organizaci, zmíněn není...

Ve zbylých letech se v Katolických novinách pravidelně objevují informace typu blahopřejných telegramů Jana Pavla II. např. kardinálu Tomáškovi k jubileu 65 let jeho svěcení do kněžské služby (otištěn na titulní straně v červenci 87) nebo o mších sloužených papežem k různým příležitostem (např. ke cti sv. Vojtěcha společně s polskými a československými poutníky 23. dubna 1988, kde měl papež promluvu, jejíž znění je také zveřejněné v Katolických novinách¹⁸³).

Mezi poslední nejdůležitější zmínky patří článek k upřesnění příprav ke kanonizaci bl. Anežky Přemyslovny, kdy jednala delegace přípravného výboru v čele se světícím biskupem A. Liškou v Římě. Katolické noviny požádaly při této příležitosti otce biskupa o rozhovor. Doplnily jej fotografií A. Lišky s Janem Pavlem II. při audienci v Castelgandolfo.¹⁸⁴

¹⁸² Srov. Ke zpytování svědomí. *Katolické noviny*, 14. 7. 1981, roč. 33, č. 24, s. 3.

¹⁸³ Srov. Pozdrav Svatého Otce Jana Pavla II.. *Katolické noviny*, 21. 8. 1988, roč. 40, č. 34, s. 5.

¹⁸⁴ Srov. Biskup A. Liška u Svatého Otce. *Katolické noviny*, 29. 10. 1989, roč. 41, č. 44, s. 1.

5. Biskupové

5.1. Záblesk naděje – rok 1968

Biskupové hrají v římskokatolické církvi jednu z klíčových rolí, jsou nástupci apoštolů. To si uvědomovali i protagonisté komunistického režimu, a proto jsem považovala za důležité sledovat toto další vybrané téma na stránkách Katolických novin.

Komunisté si byli vědomi zásadního postavení a důležitosti biskupů a také rok 1968 přinesl zásadní změnu postoje státu vůči některým internovaným a perzekuovaným kněžím a dokonce umožnil trojici českomoravských sídelních biskupů se vrátit na jejich stolce. Josef Hlouch a Karel Skoupý dostali v polovině května 1968 státní souhlas k výkonu svého úřadu. Štěpán Trochta dostal podmínku, že musí být nejprve rehabilitován, a tuto podmínku splnil v červenci 1968. J. Hlouch se do své diecéze vrátil slavnostně 17. května 1968, K. Skoupý 22. června a Š. Trochta 1. září.¹⁸⁵

K těmto událostem Katolické noviny přinesly rozhovor s brněnským biskupem D. K. Skoupým, který se 17. 5. 1968 ujal znovu své diecéze. V článku se znovunastolený biskup otevřeně vyjadřuje k otázkám své internace a persekuce, která trvala celých 18 let. Vzpomíná také na Dr. Berana.¹⁸⁶

Stejně tak při návratu biskupa Dr. J. Hloucha do českobudějovické diecéze 9. 6. 1968 je u této příležitosti otištěn na titulní straně přepis jeho promluvy. Celá tato titulní strana je věnována článkům biskupů – je zde zveřejněn Pastýřský list brněnského biskupa K. Skoupého a také biskup Trochta promlouvá o pouti k příležitosti blah. Zdislavy. Vedle těchto tří článků, věnovaných znovunastolení biskupů, je na stejné straně otištěna zpráva o smrti R. F. Kennedyho¹⁸⁷

¹⁸⁵ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CKD, Brno, 2007, s. 90.

¹⁸⁶ Srov. Rozhovor s brněnským biskupem Dr. Skoupým. *Katolické noviny*, 2. 6. 1968, roč. 20, č. 22, s. 5.

¹⁸⁷ Zemřel 6. června 1968. Byl zvolen do Senátu státu New York a později kandidoval na prezidenta USA.

s fotografií, tedy zpráva o někom, kdo byl celosvětově uznávaný a obdivovaný. Biskupové mu jistě byli důstojnou společností.

Ale vraťme se ještě na počátek roku 1968. Vskutku pastýřské provolání biskupa Tomáška najdeme již v březnovém výtisku Katolických novin. Otec biskup promlouvá ke kněžím a k věřícím. Obrací se na ně v době, v „*této požehnané hodině obrody celého našeho veřejného života. Mnozí z vás strávili léta v žalářích, vydávali svědectví věrnosti Pánu – odloučení od svých farností.*“¹⁸⁸

Ve zlomovém čísle tohoto ročníku kromě jiného najdeme i dopis biskupa Trochty, který žil do té doby v izolaci mimo svou diecézi. Reaguje v něm na výzvy, aby se znovu ujal místa na svém biskupském stolci, přičemž se odvolává na okolnosti, na které nemá vliv. „*Toto však bude vyžadovat určité zákroky právně administrativní povahy. (Všeobecná normalizace církevního života u nás a případná úprava vztahu mezi církví a státem, jež spadá do kompetence představitelů státu a Svatého stolce.)*“¹⁸⁹

Ve stejném čísle najdeme i žádost o udělení milosti, kterou adresoval biskup Tomášek předsedovi vlády ČSSR a v němž ho upozorňuje, že ještě dnes jsou kněží, řeholníci a řeholnice i laici ve výkonu trestu odnětí svobody pro svou náboženskou činnost a že je potřeba proti tomu urychleně zasáhnout.¹⁹⁰

Také kardinál Trochta dostává dostatek prostoru k svým prohlášením. Patří mezi ně i „*Především v Kristu jednotni*“ na titulní straně, kde se zamýšlí nad nově vzniklou situací v církvi i státě a jak říká: „*Po dlouhé polární noci začíná opět svítání. Perspektivy se vyjasňují i když nemůžeme dohlédnout jejich konce.*“¹⁹¹

V květnu navštívil kardinál Tomášek Vatikán a v Katolických novinách popisuje svou návštěvu Říma na titulní straně, je zde přiložena i fotografie papeže s kardinálem. Návštěvě byla věnována velká pozornost ze strany zahraničního

¹⁸⁸ Otec biskup promlouvá. *Katolické noviny*, 31. 3. 1968, roč. 20, č. 13, s. 1.

¹⁸⁹ Dopis J.E. njdp. Biskupa Dr. Š. Trochty. *Katolické noviny*, 7. 4. 1968, roč. 20, č. 14, s. 1.

¹⁹⁰ Srov. Žádost o udělení milosti. *Katolické noviny*, 7. 4. 1968, roč. 20, č. 14, s. 2.

¹⁹¹ Především v Kristu jednotni. *Katolické noviny*, 21. 4. 1968, roč. 20, č. 16, s. 1.

tisku a to hlavně díky situaci, která nastala v naší republice. Zahraniční média měla pochopitelně velký zájem o dění u nás.¹⁹²

Důstojný a rozsáhlý prostor věnují Katolické noviny smrti kardinála Berana v květnu 1969. Zmiňují nejen poslední chvíle jeho života a následný pohřeb v Římě, ale shrnují celý Beranův život. Pochopitelně o jeho konfliktu s komunistickou mocí nepadne už v této době ani slovo a rovněž o jeho internaci se píše jen zaobaleně – jednou větou jsou krátce zmíněna léta izolace, ale už ne její důvody. Kardinál Beran je vyličen zcela v bezkonfliktním světle.

5.2. Dopady srpnové okupace

Změna politické atmosféry po srpnové okupaci Československa v r. 1968 armádami Varšavské smlouvy se naštěstí nepodepsala na postavení biskupů, kteří se mohli vrátit k výkonu svého poslání (Skoupý, Hlouch, Trochta) a ve svých diecézích zůstali až od své smrti.¹⁹³ Proto i Katolické noviny jejich postavení respektovaly a dokonce je mnohdy prezentovaly, jakoby období persekuce těchto biskupů nikdy neexistovalo. Například k výročí narozenin na titulní straně najdeme blahopřání litoměřickému biskupovi Š. Trochtovi k 65. narozeninám doplněné malou fotografií. V krátkém oznámení si můžeme kromě jiného přečíst i následující větu. „*Ode dne biskupské konsekrace v listopadu 1947 až dodnes přes všechny překážky důsledně, věrně a neúnavně uskutečňuje heslo svého pontifikátu PRÁCE – OBĚT – LÁSKA. Po svém návratu do diecéze v září 1968 se znovu ujímá přetěžké akce duchovní obnovy této nejchudší výspy křesťanského života naší vlasti.*“¹⁹⁴ Pochopitelně o tom, kde a co dělal biskup před rokem 1968 se nedočtli čtenáři nic.

Ve stejném oznámení je i blahopřání J. Hlouchovi, biskupu českobudějovickému, jelikož mají narozeniny ve stejný den.

¹⁹² Srov. Návštěva v Římě. *Katolické noviny*, 19. 5. 1968, roč. 20, č. 20, s. 1.

¹⁹³ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CKD, Brno, 2007, s. 91.

¹⁹⁴ Za své pastýře Pána prosme. *Katolické noviny*, velikonoce 1970, roč. 22, č. 13, s. 1.

Po nástupu J. Lebedy do čela Katolických novin se mění také články týkající se biskupů. Jedním z prvních bylo prohlášení biskupů a kapitulních vikářů v č. 41 z října 1970, ve kterém se distancují od všech představitelů emigrace a jejich případných prohlášení. Vojenská likvidace československé reformy roku 1968 vyvolala následně obavy z aktivit katolické emigrace z českých zemí a zejména ze Slovenska. Vznikaly obavy, že některé skupiny emigrace, jež byla v r. 1968 posílena, budou ve Vatikánu vyvolávat tlak a ohrozí případné jednání Vatikánu se státem.

„Biskupové a kapitulní vikáři diecézí České socialistické republiky sešli se k společné poradě o aktuálních otázkách pastoračních a zaujali také stanovisko ke kritickým článkům, které se objevily v našem tisku. Vydávají k tomu toto zásadní prohlášení: Je nám naprosto jasné, že kompetentní mluvčí v řešení našich církevních otázek je v oblasti církevní Sv. Otec ve spojení s biskupským sborem a v oblasti státní jsou to povolání představitelé naší Československé socialistické republiky. Neuznáváme proto žádné jiné hlasy, zejména z řad naší emigrace. Nikdy jsme se s nimi neradili ani žádných rad nepřijímali, ať jde o představitele emigrace české či slovenské, nebo pokud běží o české náboženské středisko „Velehrad“ či o slovenské náboženské středisko „Ústav sv. Cyrila a Metoděje“ v Římě. ...“¹⁹⁵

Brněnský biskup Mons. Dr. Karel Skoupý zemřel 22. 2. 1972.¹⁹⁶ Katolické noviny mu věnovaly důstojné rozloučení na titulní straně s velkou fotografií a poměrně podrobně psanými životopisnými údaji.¹⁹⁷ Na jeho místo nastoupil po složení slibu věrnosti Československé socialistické republice kapitulní vikář L. Horký.

V sobotu 10. 6. 1972 zemřel v Českých Budějovicích biskup J. Hlouch.¹⁹⁸ Rozloučení s ním byla věnována opět důstojná polovina strany vydání –

¹⁹⁵ Z konference biskupů a kapitulních vikářů. *Katolické noviny*, 11. 10. 1970, roč. 22, č. 41, s. 2.

¹⁹⁶ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CKD, Brno, 2007, s. 92.

¹⁹⁷ Srov. Odešel. *Katolické noviny*, 5. 3. 1972, roč. 24, č. 10, s. 1.

¹⁹⁸ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CKD, Brno, 2007, s. 92.

nechyběla ani fotografie.¹⁹⁹ Litoměřický biskup Dr. Š. Trochta jmenoval dosavadního kancléře biskupské konzistoře kanovníka M. Trdlu za zesnulého biskupa dr. J. Hloucha kapitulním vikářem v Č. Budějovicích.

5.3. Svěcení nových biskupů v r. 1973

Mezi významné události patří jmenování nových biskupů na jaře 1973 (Vrana, Feranec, Pásztor a Gábriš), jejichž jména byla výsledkem kompromisu mezi státem a Vatikánem.²⁰⁰ Katolické noviny tomu věnovaly celou titulní stranu, kde otiskly velké fotografie nově jmenovaných biskupů s životopisnými údaji a stručný popis z vysvěcení nového biskupa olomoucké arcidiecéze. *„Zvláště zajímavé byly okamžiky, kdy nově vysvěcený biskup děkoval Sv. Otci, vládě ČSR i všem, kdo se významné chvíle účastnili, a pak když nový biskup procházel v průvodu dómem a žehnal. Byly to obřady netoliko důstojné, ale i reprezentační a nesmírně srdečné.“*²⁰¹

Šlo o první papežem jmenované biskupy schválené státem po 24 letech. Dva z nových biskupů se angažovali více než výrazně v SKD PIT, všichni čtyři byli před rokem 1968 členy MHKD, všichni čtyři stáli u zrodu SKD PIT. Tři nové biskupy dostalo Slovensko, jednoho Morava. Apoštolským administrátorem trnavské diecéze a titulárním biskupem decorianským se stal J. Gábriš. Ten se později stal významnou oporou kardinála Tomáška v odporu proti komunistickému režimu. Jozef Feranec byl vysvěcen banskobystrickým biskupem. Novým nitranským sídelním biskupem se stal J. Pásztor. Jan Vrana byl jmenován apoštolským administrátorem olomoucké arcidiecéze. V roce 1985 obdržel dokonce nejvyšší státní vyznamenání Řád republiky.²⁰²

Papež Pavel VI. jmenoval v pondělí 5. března 1973 jedenatřicet nových kardinálů, mezi nimi dr. Štěpána Trochtu, biskupa litoměřického. Na titulní straně

¹⁹⁹ Srov. Duchovní odkaz. *Katolické noviny*, 25. 6. 1972, roč. 24, č. 26, s. 3.

²⁰⁰ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CKD, Brno, 2007, s. 95.

²⁰¹ Noví biskupové ČSSR. *Katolické noviny*, 11. 3. 1973, roč. 25, č. 10, s. 1.

²⁰² Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CKD, Brno, 2007, s. 95.

Katolických novin najdeme článek, který shrnuje životopis Trochty, ale jen do r. 1947! V roce 1947 byl Trochta vysvěcen na biskupa a nastoupil na litoměřický stolec, aby: „*napjal všechny síly, aby zachránil severočeskému kraji tolik ohrožených duchovních hodnot i kulturních pokladů, které obsahují místní katolické svatyně, aby vyburcoval apatické ruce k novému zájmu a životu. Kolik to bylo cest, jednání, žádostí, konferencí, starostí i také nějaká radost – mohl by říct jen člověk, který vidí všední den litoměřického biskupa zblízka. Při trvalých srdečných potížích je tato práce tím únavnější. Sv. Otec Pavel VI. jmenoval 5. března 1973 jedenáct nových kardinálů, mezi nimi dr. Š. Trochtu, biskupa litoměřického.*“²⁰³

Od listopadu 1951 byl Trochta internován ve své rezidenci a jeho osobní svoboda byla omezena na dva pokoje. Dokonce později byli tajní policisté přítomni i v jeho pokoji. Od léta 1952 připravovala Státní bezpečnost Trochtovo uvěznění, soud proběhl v červenci 1954. Odsouzen byl k trestu odnětí svobody na 25 let. Propuštěn byl na velkou amnestii k patnáctému výročí konce války v květnu 1960.

Jmenování Trochty kardinálem se státní moci příliš nelíbilo, ale nemohla proti tomuto kroku oficiálně protestovat, protože ani církevní zákony z roku 1949 státní souhlas k podobnému kroku nevyžadovaly. Komunisté proto pouze vytýkali A. Casarolimu, který zprávu o jmenování oznámil reprezentantům církevní politiky při své návštěvě v ČSSR, že nebyli o jmenování včas informováni.

Nově jmenovaní českoslovenští biskupové odletěli na návštěvu do Říma. Krátká informace se objevila na titulní straně Katolických novin, kde se jen píše, že odletěli na svou první návštěvu po svém uvedení na biskupské stolce, ale dlouze je zdůrazněna jejich příslušnost a náklonnost k SKD PIT. „*Biskupové J. Vrana a J. Feranec jsou členy československého ústředního výboru SKD PIT a biskupové J. Pásztor a J. Gábriš mají velmi kladný vztah k poslání a činnosti SKD. Všichni noví českoslovenští biskupové se opírají ve své odpovědně pastýřské*

²⁰³ Dr. Štěpán kardinál Trochta. *Katolické noviny*, 18. 3. 1973, roč. 25, č. 11, s. 1.

službě o kněžské Sdružení PIT, které je v jejich ušlechtilých snahách věrně podporuje.²⁰⁴

5.4. Tajemství smrti Štěpána kardinála Trochta

6. dubna 1974 zemřel biskup litoměřický Štěpán kardinál Trochta, oznámení najdeme též na titulní straně Katolických novin, včetně menší fotografie kardinála. Je zmíněn životopis, kde je dělnický původ kardinála uveden na několika místech. Při podrobnějším zkoumání ovšem zjistíme, že vlastně Trochta mezi r. 1947 až 1973 „vůbec nežil“. Z pohřbu kardinála je obsáhlý článek na titulní straně v následujícím vydání. Je zde opět fotografie z pohřbu a podrobný popis obřadu, telegramy s projevy soustrasti.

Za nejvíce pobuřující ovšem považuji článek s názvem „Nelze mlčet!“, jehož autor T. Holoubek, kanovník katedrální kapituly litoměřické se v něm zásadně ohradil proti nařčení, že na smrti kardinála Trochty měl vliv výslech, který absolvoval kardinál těsně před svým skonáním. Ráda bych téměř celý článek ocitovala, protože bohužel historie nasvědčuje tomu, že realita byla naprosto opačná, než jak je v článku popsáno.

V úvodu je zmíněna výzva papeže Pavla VI. k zlepšení mezilidských vztahů, na níž se autor článku odkazuje a s politováním konstatuje, že bohužel nepřátelé ČSSR útočí na náš stát a neštítí se k tomu použít žádných prostředků. Dokonce lží některých církevních osob. *„Do tohoto rámce zapadá i případ z poslední doby, kdy bylo hrubě zneužito smrti a pohřbu sedmnáctého litoměřického biskupa dr. Štěpána kardinála Trochty, k tomu – jako v té době generální vikář litoměřické diecéze – nemohu mlčet. Jakýsi pan Novotný, prý kněz, emigrant, žijící ve Vídni, kterého zde ovšem nikdo nezná, vznesl lživé obvinění proti reprezentantu státní správy z KNV Severočeského kraje. V pátek dne 5. dubna t. r. se totiž uskutečnila návštěva tohoto státního činitele v litoměřické rezidenci, dal k ní podnět pan kardinál. Chtěl projednat některé běžné otázky týkající se života diecéze, a to ještě před svým odjezdem na doléčení v lázních. Panu kardinálovi, který se vrátil*

²⁰⁴ Českoslovenští biskupové v Římě. *Katolické noviny*, 17 .6. 1973, roč. 25, č. 24, s. 1.

z léčení na oční klinice, zajistila Česká katolická Charita jako rekonvalescentu lázeňský pobyt a litoměřický ordinář chtěl vyřídit nejnaléhavější záležitosti diecéze před svým odjezdem.

Celému jednání jsem byl ze své služební povinnosti přítomen a netoliko mohu, ale jako kněz musím v zájmu pravdy potvrdit, že jednání probíhalo hladce, ve vzájemné shodě, a vše bylo vyřízeno k oboustranné spokojenosti. Jak bylo zvykem pana kardinála, který pocházel z pohostinného Valašska, pozval představitele státní správy také k malému pohoštění a družné besedě.

Byl jsem proto otřesen do hloubi duše, když jsem se dozvěděl, že jakýsi český kněz z Vídně jménem českých emigrantů zneužil zprávy ze záhadných zdrojů, rozhodně však od „zpravodaje“, jenž nebyl přítomen celému jednání, k tomu, aby projevil svou nenávist k našemu společenskému zřízení tak hanebným, nelidským a nekřesťanským způsobem.

Není divu, že takové „senzace“, jakou vymyslel prý emigrantský kněz, se chopí lidé žijící z výmyslů pro kapitalistické sdělovací prostředky. A aby byl úspěch zaručen, přibarví zprávu „emigrantského kněze“ vlastními výmysly. Není tedy pravda, jak tvrdí pan Novotný, že návštěva mohla mít vliv na zhoršení kardinálova zdravotního stavu.“²⁰⁵

Podle jiných zdrojů zemřel Trochta za velmi podivných okolností. 5. dubna 1974 se vrátil z pražské nemocnice do Litoměřic a měl nařízen absolutní klid. Byl ale přinucen přijmout opilého krajského církevního tajemníka Karla Dlabala, který na kardinála křičel a vyhrožoval mu. Kardinálův osobní tajemník referoval, že slyšel K. Dlabala křičet: „Ty starý dědku, jestli nevyhodiš všechny tyhle salesiány, zpřelámu ti hnáty...“ Kardinál otřesen uleh na lože se slovy: „Myslím, že to je má smrt...“ a ráno následujícího dne byl nalezen v bezvědomí. Po převozu do nemocnice zemřel.²⁰⁶

Nový litoměřický ordinář byl podle církevních předpisů zvolen v zákonné lhůtě dne 10. 4. 1974 a stal se jím kanovník Josef Hendrych. Po udělení státního souhlasu k výkonu funkce ordináře složil 13. 5. v Praze slib věrnosti ČSSR do

²⁰⁵ Nelze mlčet!. *Katolické noviny*, 12. 5. 1974, roč. 26, č. 19, s. 1.

²⁰⁶ Srov. Balík, S., Hanuš, J.. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2007, s. 93.

rukou ministra kultury ČSR M. Klusáka. Nový kapitulní vikář stvrdil slib věrnosti podáním ruky ministru kultury a svým podpisem na důkaz toho, že jako občan socialistického státu bude svědomitě plnit povinnosti, které vyplývají z jeho postavení, a bude dle svých sil budovat socialistickou vlast. V tomto duchu se nese celý článek.²⁰⁷

5.5. František kardinál Tomášek

5.5.1. Jmenování kardinálem

František Tomášek pravidelně přispíval na stránky Katolických novin, přibližoval např. čtenářům své návštěvy v Římě a život v místech, o nichž si čtenáři Katolických novin mohli nechat v době komunistického režimu jen zdát. V jednom ze svých listů popisuje například Synod biskupů v Římě, který se konal 27. 9. 1974 a jehož se osobně zúčastnil. Cituje z projevu papeže a podává zprávu o průběhu synodu.²⁰⁸

O téměř každé návštěvě Tomáška v Římě noviny informovaly své čtenáře předem, možná tyto zprávy byly příslibem budoucích informací o dění v Římě, a proto byly vítány. „*Dr. F. Tomášek odcestoval 28.9.1975 do Říma, aby tam plnil své povinnosti v Kongregaci pro katolickou výchovu, v Sekretariátě pro sjednocení křesťanů a aby se zúčastnil sympozia evropských biskupů. Hlavním tématem tohoto sympozia je: „Poslání biskupa ve službě víry“.* Jeho pobyt v Římě potrvá asi do 24.10.1975.“²⁰⁹

Jak se později ukázalo, důležitou událostí r. 1977 bylo povýšení F. Tomáška do hodnosti kardinála.²¹⁰ Při této příležitosti uspořádal generální vikář F. Vaněk slavnostní audienci a 4. července v reprezentačních prostorách arcibiskupského paláce v Praze nového kardinála přijal. Katolické noviny tuto zásadní informaci

²⁰⁷ Nový litoměřický ordinář. *Katolické noviny*, 26. 5. 1974, roč. 26, č. 21, s. 2.

²⁰⁸ Srov. List z Říma. *Katolické noviny*, 20. 10. 1974, roč. 26, č. 42, s.3.

²⁰⁹ *Katolické noviny*, 5. 10. 1975, roč. 27, č. 39, s. 2.

²¹⁰ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CKD, Brno, 2007, s. 97.

přinášejí ve světle politických garnitur, kdy je v článku zdůrazněna přítomnost představitelů státu při této audienci – kromě jiných např. K.Hrůza a ministr kultury M.Klusák. Fotografie Tomáška při děkovném proslovu adresovaném právě výše uvedeným politickým špičkám najdeme na titulní straně.²¹¹

Kardinál Tomášek byl velmi mezi věřícími oblíben a neustále zván při různých příležitostech k návštěvám. Stejně tak tomu bylo i tehdy, kdy za hojné účasti věřících koncelebroval F. kardinál Tomášek o hlavní pouti na Svaté Hoře u Příbrami 21. 8. 1977 mši svatou se svým generálním vikářem F. Vaňkem. Tentokrát informovaly Katolické noviny jen stručně pod fotografií na titulní straně.²¹²

Stejně tak stručně psaly Katolické noviny i o návštěvě našich biskupů (F. Tomášek, J. Vrana, J. Feranec, J. Pastor, J. Gábriš) v Římě, jejíž účelem bylo podle prastarého zvyku v duchu církevních předpisů jednou za pět let vzdát úctu hrobu apoštola Petra a Pavla ve Věčném městě. Československé biskupy přijal papež v soukromé audienci. Noviny přímo uvádějí, že: „*Tato oficiální návštěva vyjadřuje vztah mezi biskupy jednotlivých diecézí a biskupem římským, který je zároveň nejvyšší hlavou církve.*“²¹³

5.5.2. Kardinál Tomášek uveden na pražský arcibiskupský stolec

Důležitým mezníkem pro církev bylo slavnostní uvedení kardinála Tomáška na pražský arcibiskupský stolec - tuto informaci najdeme až na 3.straně, i když doplněnou dvěma fotografiemi – na jedné je kardinál Tomášek a na druhé je Papežská bula Pavla VI, již byl jmenován a jejíž překlad noviny otiskují: „*Poněvadž bylo třeba vznešené a starobylé arcidiecézi pražské určit velekněze, který by ji pravoplatně řídil a svatě vedl, považovali jsme, ctihodný náš bratře, za dobré a šťastné jmenovat tebe k tomuto úkolu. Jelikož jsi tento stolec moudře a horlivě spravoval jako apoštolský administrátor (...) prohlašujeme tě touto bulou,*

²¹¹ Srov. Setkání s kardinálem. *Katolické noviny*, 17. 7. 1977, roč. 29, č. 29, s. 1.

²¹² Srov. *Katolické noviny*, 11. 9. 1977, roč. 29, č. 37, s. 1.

²¹³ Po návratu biskupů ČSSR. *Katolické noviny*, 17. 4. 1977, roč. 29, č. 16, s. 2.

*danou pod naší pečeti, za arcibiskupa pražské diecéze s právy a povinnostmi, které jsou s touto hodností a úřadem spojeny...*²¹⁴

Ačkoliv šlo o tak významnou událost, Katolické noviny se o ní příliš nezmiňují – dále až v článku „Nastolení nového pražského arcibiskupa“²¹⁵, který je vzpomínkou na tuto velkou akci – čtenáři předloženém ovšem znovu až na třetí straně vydání.

Jak je možné, že katolické periodikum se o tak zásadní události zmiňuje jen stroze? Bylo to snad tím, že kardinál Tomášek se pomalu, ale jistě stával pro představitele státní církve nepohodlný? Nebo spíše tím, že jmenování bylo iniciativou Vatikánu? Podle mého názoru v tomto hrají roli obě záležitosti, nelze však říci, do jaké míry se jednotlivě podílejí.

5.5.3. Tomášek pod vlivem Jana Pavla II.

Říjen 1978 – papežem byl zvolen první Slovan v historii, krakovský arcibiskup Karol Józef kardinál Wojtyła, přijal jméno Jan Pavel II. Nově zvolený papež byl dobře znalý poměrů v komunistických zemích a jeho pontifikát znamenal konec opatrnické politiky Vatikánu vůči zemím východního bloku. Stejně tak v Československu se církev začíná probouzet. Zvláště kardinál Tomášek, spolu s P. Oto Mádrem nebo P. Josefem Zvěřinou se odmítají podílet na oslavách „vítězného února“ komunistů a jejich bratrské organizace SKD PIT. Velkou inspirací je pro ně postoj nového papeže k československému režimu. Někteří ordináři (např. biskup-apoštolský administrátor trnavský Július Gábris) dokonce požadovali zrušení SKD PIT a změnu obsahového zaměření Katolických novin, jež byly v rukou tohoto sdružení.²¹⁶

Nejstarší člen biskupského sboru – ve velmi váženém věku – se postupně a nenápadně měnil z někdejšího bezkonfliktního biskupa v morální autoritu, uznávaný symbol odporu proti nesvobodě, schopný oslovovat širokou veřejnost,

²¹⁴ *Katolické noviny*, 26. 3. 1978, roč. 30, č. 13, s. 3.

²¹⁵ Nastolení nového pražského arcibiskupa. *Katolické noviny* 30.4.1978, roč. 30, č. 18, s. 3.

²¹⁶ Srov. VAŠKO, Václav. *Církevněpolitický vývoj Československa (1938-1989)*, Zvon, Praha, 1994, s. 288.

kde byl velmi oblíben. Od konce sedmdesátých let se kardinál Tomášek stává tak známý, že jej pokládali za nutné navštívit při svých státnických návštěvách Československa západní státníci – rakouský prezident Rudolf Kirchschläger (1979), německý kancléř Helmut Kohl, francouzský ministr zahraničí Roland Dumas, francouzský prezident Francois Mitterand či americký senátor Robert Dole (1988).²¹⁷

Katolické noviny se ale o těchto návštěvách nezmiňují a věnují se spíše a obsáhle v několika vydáních bratrské návštěvě kardinála Tomáška, F. Vaňka, F. Kotalíka v Sovětském svazu.

Ačkoliv se Tomášek stále aktivněji zapojoval nejrůznějšími intervencemi do sporných záležitostí vztahů státu a církve, nadále byl v Katolických novinách prezentován jako ten, který je věrně oddán nejen církvi, ale i republice a jejímu zřízení. Uvedme například článek, který popisuje oslavu státního svátku, kdy *„prezident Husák uspořádal slavnostní recepci na Pražském hradě, které se účastnili jak zástupci politických špiček, veřejného, vědeckého a kulturního života, včetně představitelů církví a náboženských společností a SKD PIT. Jmenovitě kardinál Tomášek, biskup – apoštolský administrátor olomoucký Josef Vrana, bánsko-bystrický biskup Jozef Feranec atd. Slavnostní večer probíhal v přátelském ovzduší, kardinál Tomášek prezidentu srdečně děkoval a vyřídil pozdravy věřícího lidu, jejichž jménem projevil radost nad úspěšnými výsledky, kterých pod Husákovým vedením náš lid dosahuje.“*²¹⁸ Nad článkem je fotografie usmívajícího se kardinála Tomáška s prezidentem Husákem.

Při příležitosti narozenin kardinála Tomáška (oslavil 80. narozeniny) na titulní straně Katolických novin František Vaněk publikuje dlouhý článek se vzpomínkou na Tomáškův život od narození až dosud. Text je doplněn velkou fotografií kardinála.²¹⁹ K blahopřání se připojil i prezident Husák, místopředseda

²¹⁷ Srov. Balík, S., Hanuš, J.. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2007, s. 99.

²¹⁸ S projevy přátelství, vděčnosti i radosti. *Katolické noviny*, 20. 5. 1979, roč. 31, č. 20, s. 1

²¹⁹ Srov. *Osmdesát let arcipastýře*. *Katolické noviny*, 24. 6. 1979, roč. 31, č. 25, s. 1.

vlády ČSSR M. Lúčan a ministr kultury ČSR M. Klusák,²²⁰ tedy všechny politické špičky tehdejší doby.

I nadále jsou zveřejňovány dopisy Františka kardinála Tomáška – „Pozdravy z Říma“, kde stále ve stejném duchu zprostředkovává čtenářům atmosféru tohoto úžasného města.²²¹

5.5.4. *Ataky na kardinála*

Občas ale musely naopak Katolické noviny vyvracet „útoky imperialistických zlořádů“, kteří se neštíteli napadat dokonce samotného kardinála Tomáška: „*Italský časopis Il Regno-Attualita uveřejnil 15. dubna 1980 rozhovor italského novináře F. Strazzariho s arcibiskupem pražským kardinálem Františkem Tomáškem. Rozhovor obsahoval nepravdy a hrubé pomlvy ČSSR, našich spojenců a přátel. V dalších dnech otiskly rozhovor některé buržoazní listy s cílem rozšířit protičeskoslovenské útoky. Československá tisková kancelář byla arcibiskupem pražským kardinálem Františkem Tomáškem zmocněna sdělit následující stanovisko: Při poslední návštěvě v Římě v březnu letošního roku jsem byl požádán o rozhovor italským novinářem jménem F. Strazzari pro čtrnáctidenník Il Regno-Attualita vycházející v Bologni. Musím však konstatovat, že otištěný rozhovor obsahuje výroky, o nichž mi není známo, že jsem jich použil. Tyto mnou neuvedené výroky narušily atmosféru rozhovoru, který měl formu dialogickou a proto se nemohu s nimi ztotožnit.*“²²²

Nebo o několik let později, v roce 1983 – „Rozhořčení nad jednou pomluvou“ – „*Snad jste všichni slyšeli, nebo četli zprávu o dementi pana kardinála, pražského arcibiskupa F. Tomáška, kterým vyvrátil zprávy některých agentur, že poslal vládním místům protestní dopis. Znáám pana kardinála už hodně dlouho. Byli jsme přece kolegové – on učil pedagogice v Olomouci, já v Litoměřicích. Úcta, kterou jsem k němu pociťoval jako k profesoru, se nezmenšila, spíše vzrostla, když dostoupil k vysokým hodnostem. A proto jsem od*

²²⁰ Srov. Blahopřání kardinálu Tomáškovi. *Katolické noviny*, 8. 7. 1979, roč. 31, č. 27, s. 1.

²²¹ Srov. Pozdrav z Říma. *Katolické noviny*, velikonoce 1980, roč. 32, č. 14, s. 3.

²²² Sdělení kardinála Fr. Tomáška. *Katolické noviny*, 1. 6. 1980, roč. 32, č. 22, s. 2.

počátku nevěřil, že něco napsal a odeslal, co byl odpovídalo zahraničním pomluvám. Jeho slova jsou jasná: „Žádný takový dopis jsem nenapsal, nepodepsal, neodeslal.“ V minulých dnech jsem s ním hovořil. A řeč se přirozeně stočila i na otázku zdánlivého dopisu. Zeptal se mne, co bych říkal tomu, kdyby někdo něco napsal a podepsal to mým jménem. Co jsem na to mohl odpovědět? Řekl jsem, že bych byl rozhořčen. Tak jako je rozhořen on. Nejsem profesionální novinář, ale s novinami spolupracuji v různé formě již hodně přes 30 let. A nikdy jsem nenapsal nic, o čem bych věděl, že to není pravda. Je to zarmucující i otřesné, když si podruhé v poslední době dovolí Kathpress napsat takové nepravdy. Poprvé se to týkalo biskupa Gabriše, nyní je to tím otřesnější, že neváhají zatahovat do toho osobu pana kardinála. Pan kardinál je stejně jako mnozí z nás, jsme přesvědčeni, že je třeba řešit některé naléhavé otázky vzájemného vztahu. Je to však možné jedině rozumným a přátelským jednáním na náležitých úrovních. Jen tak lze dospět k výsledkům a vzájemné spokojenosti. Nesprávné či nepravdivé informace nebo kampaně, ať pocházejí z Vídně či odjinud, tomu rozhodně nepřispívají. Prof. ThDr. L. Pokorný²²³ Své rozhořčení vyjádřila i redakce Katolických novin. Ovšem samotné vyjádření kardinála Tomáška chybí...

5.5.5. Desetiletí duchovní obnovy národa

V pastýřském listu, kde se kardinál Tomášek poprvé zmínil o projektu Desetiletí duchovní obnovy, se uvádělo: „... V roce Panny Marie, kde dni letošní slavnosti Nanebevzetí Panny Marie vyhláшуji od 1. neděle adventní, tj. od 29. listopadu 1987, Rok blahoslavené Anežky Přemyslovny! Hlavní myšlenkou a tématem tohoto jejího roku bude: Služba životu Božímu v lidských duších a služba životu lidskému od jeho početí až do posledního dechu života. Tím dávám zároveň podnět k desetileté přípravě na milénium mučednické smrti biskupa sv. Vojtěcha,

²²³ Rozhořčení nad jednou pomluvou. *Katolické noviny*, 11. 9. 1983, roč. 25, č. 37, s. 1.

kteří bude v roce 1997.²²⁴ Pastýřský list otiskly Katolické noviny na titulní straně.²²⁵

K myšlence Desetiletí se připojili i ordináři moravských diecézí, olomoucké a brněnské a tak Pastýřský list, vydaný k zahájení Desetiletí duchovní obnovy o první neděli adventní, podepsali už všichni čeští a moravští biskupové a ordináři. Doslova se v něm praví: „*Bratři a sestry! Vzpřimte se a zdvihněte hlavu, protože se blíží vaše vykoupění, a to všechno proto, že víte, jaký je nyní čas: že vám už nastala hodina, kdy je třeba probít se ze spánku.*“²²⁶ Je až neskutečné, jak prorocká slova to byla. Přípravy na svatořečení a milénium – tak se jmenuje článek který odkazuje na tento list a zároveň předkládá navržený rámec průběhu desetiletí obnovy jednotlivých následných let.²²⁷

Ve stejném roce – tj. 1988 - kardinál Tomášek poslal k Velikonocům poselství k představitelům církví a všem lidem dobré vůle v naší zemi. Jeho součástí bylo pozvání připojit se k duchovní iniciativě Desetiletí. Odpor katolíků proti špatnému stavu církve v komunistickém Československu vyvrcholil peticí za nápravu vztahů církve a státu. Petici podepsalo několik tisíc katolíků a občanů, kteří s nimi souhlasili. Kardinál Tomášek tuto aktivitu podpořil dopisem vládě ČSSR. Tomášek se stal morální autoritou a skutečným reprezentantem katolické církve v Československu a jako nejvyšší církevní představitel se obracel na vládu s výzvami k nápravě postavení věřících a církve a změně poměru mezi církví a státem.

I přes své stáří byl kardinál stále velmi aktivní a i díky svým spolupracovníkům byly jeho kroky účinné. Ve světě se těšil velké prestiži a českému národu byl dobrým „pastýřem“, který bojoval za jejich práva, o čemž např. svědčí i článek v Katolických novinách, kde jsou zmíněny ohlasy světových

²²⁴ Srov. Hartman, J., Svoboda, B., Vaško, V.. *Kardinál Tomášek, generál bez vojska?* Praha, Vyšehrad, 2003, s. 121.

²²⁵ Srov. Pastýřský list. *Katolické noviny*, 16. 8. 1987, roč. 29, č. 33, s. 1.

²²⁶ Hartman, J., Svoboda, B., Vaško, V.. *Kardinál Tomášek, generál bez vojska?* Praha, Vyšehrad, 2003, s. 121.

²²⁷ Srov. Přípravy na svatořečení a milénium. *Katolické noviny*, 17. 1. 1988, roč. 40, č. 3, s. 5.

představitelů církvi k vyhlášení Desetiletí duchovní obnovy – např. kardinál Glomp, berlínský kardinál Meisner, R. Schulz, atd.²²⁸

Když kardinál Tomášek oslavil kulaté jubileum 90 let, Katolické noviny mu věnovaly téměř celou titulní stranu červnového výtisku. Je zde i fotografie kardinála v pracovně.²²⁹ Otištěny jsou dle tradice i blahopřejné telegramy od představitelů vlády (G. Husák, M. Jakeš, L. Adamec, atd.) a blahopřejné poselství Jana Pavla II.²³⁰

Kardinál Tomášek byl dokonce pozván k prvnímu místopředsedovi vlády ČSSR M. Lúčanovi, ten ho přijal v Praze a jak Katolické noviny uvedly v rozhovoru, byl oceněn pozitivní vývoj vztahů mezi státem a římskokatolickou církví a mezi vládou ČSSR a Vatikánem. Současně byl vyjádřen oboustranný zájem dále pokračovat v konstruktivních rozhovorech. M. Lúčan ocenil zájem pana „kardinála o současné dění v naší společnosti a řešení otevřených otázek. Byla vyjádřena shoda v tom, že je potřebné, aby v souladu s cíli přestavby a demokratizace se dál rozvíjela naše společná vlast, aby všichni naši občané mohli v klidu a pokoji pracovat ve vzájemném porozumění pro dobro všech. M. Lúčan ocenil připravenost F. kardinála Tomáška napomáhat takovému vývoji. Přijetí se zúčastnil ministr kultury ČSR M. Kymlička.“²³¹

Netrvalo to opravdu příliš dlouho a opravdu přišla doba, kdy kardinál mohl konečně skutečně dle svých pravých představ „napomáhat vývoji naší země tak, aby se dále rozvíjela“...Na konci roku 1989 se Tomášek jasně postavil na stranu demonstrantů a při slavnostní bohoslužbě, konané 25.listopadu 1989 k závěru oslav svatořečení Anežky české, zvolal slavnostně památná slova: „V této důležité hodině zápasu za pravdu a spravedlnost v naší zemi jsem já i katolická církev na straně národa!“²³²

²²⁸ Srov. Ohlas desetileté přípravy. *Katolické noviny*, 11. 9. 1988, roč. 40, č. 37, s. 5.

²²⁹ Srov. Naplňovatel dědictví svatovojtěšského. *Katolické noviny*, 25. 6. 1989, roč. 41, č. 26, s. 1.

²³⁰ Srov. Blahopřejné dopisy. Poselství Svatého Otce. *Katolické noviny*, 23. 7. 1989, roč. 41, č. 30, s. 1.

²³¹ Kardinál Tomášek u M. Lúčana. *Katolické noviny*, 20. 8. 1989, roč. 42, č. 34, s. 1.

²³² Balík, S., Hanuš, J.. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2007, s. 107.

5.6. Co se stihlo ještě před „listopadem 89“?

Ve dnech 20. - 25. června 1979 přijel do Prahy na návštěvu kardinál Bernardín Gantin, prezident papežské komise „Spravedlnost a mír“. Autorem článku v Katolických novinách – F.Vaňkem – je popisován jako velmi vzácná návštěva – což je neobvyklé, protože vzácnou návštěvou se doposud nazývaly pouze návštěvy přímo ze SSSR. Článek se věnuje programu návštěvy kardinála a sděluje jeho dojmy z návštěvy naší socialistické vlasti. Pondělí 25. 6. 1979 bylo dnem odletu kardinála Tomáška do Říma, odletěl spolu s kardinálem Gantinem.²³³

Počátkem února 1981 byl pozván J. Vrana do Říma, aby navštívil papeže. Ten na veřejné audienci všechny pozdravil a na konci pronesl ke každému biskupovi několik slov. J. Vrana v Katolických novinách přímo říká: „*Sotva jsem řekl: Jsem z Olomouce*“, s úsměvem mne přerušil a dodal: „*Mons. Vrana, přijdete ke mně k audienci.*“ Uskutečnila se v pátek 6. února v poledních hodinách. *Toto setkání bylo vyvrcholením mé římské návštěvy.*“ Dále píše „*Měsíc únor patří mezi chladné měsíce, ale přesto jsem při návštěvě Říma, při všech setkáních, ke kterým došlo s mnohými církevními představiteli, s Jeho Eminencí A. kardinálem Casarolim, L. Poggim a arcibiskupem Silvestrinim, pociťoval hřejivé a přátelské porozumění pro církev v naší vlasti. Rád budu tuto návštěvu – o které jsem přesvědčen, že byla prospěšná církvi i naší vlasti – vzpomínat a o mnohé dojmy z ní se s vámi při vhodné příležitosti opět podělit.*“²³⁴

V roce následujícím odletěli do Říma všichni naši biskupové (dne 8. března) - F. kardinál Tomášek, J.Vrana, J.Gábriš, J. Feranec, J. Pásztor. „*Je to návštěva kterou koná sbor biskupů z každé země jednou za pět let, aby předali Sv. Otcí zprávu o stavu jednotlivých diecézí.*“²³⁵ Takto to uvedly i Katolické noviny.

²³³ Srov. Pozdrav z Říma. *Katolické noviny*, 22. 7. 1979, roč. 31, č. 29, s. 3.

²³⁴ U apoštolských prahů. *Katolické noviny*, 15. 3. 1981, roč. 33, č. 11, s. 1.

²³⁵ Biskupové do Říma. *Katolické noviny*, 14. 3. 1982, roč. 34, č. 11, s. 2.

O několik let později přišlo smutné období, kdy biskupské stoce byly opět uvolněny. Roku 1987 zemřel biskup J. Gábriš.²³⁶ Tentokrát Katolické noviny informovaly sice na titulní straně, ale jen v malém černém rámečku, cca jedna věta – oproti dřívějším mohutným informacím, když zemřel nějaký člen SKD PIT, to byl značný posun.²³⁷

Zanedlouho poté umírá i biskup J. Vrana.²³⁸ Katolické noviny zprvu přinášejí jen stručné info na titulní straně, doplněné malou fotografií, bylo to ale kvůli výrobní lhůtě novin. Následující výtisky se věnují životu a pohřbu J. Vraný dosti podrobně a obsáhle. Dokonce je otištěn telegram papežského nuncia A. Casaroliho.²³⁹

Nastala doba, kdy i přes strnulost režimu a neochotu vládní garnitury v tehdejší komunistickém Československu bylo potřeba řešit neudržitelné církevní poměry. I když vláda neprovedla zásadní změny ve vztazích k církvi, došlo přesto k určitému zmírnění a dílčímu zlepšení v postavení věřících. Další vyjednávání Československých zástupců s Vatikánem přineslo výraznější výsledky až v červnu 1989, těsně před pádem komunistického režimu, kdy nastal výraznější posun v obnově hierarchie jmenováním arcibiskupa v Trnavě, biskupů ve Spiši a v Litoměřicích a apoštolského administrátora v Olomouci.²⁴⁰

Zprávu o svěcení našli čtenáři Katolických novin v zářijovém vydání r. 1989 na celé dvojstraně čísla - ve dnech 26. a 27. srpna byli v Olomouci a v Litoměřicích slavnostně vysvěceni noví biskupové F. Vaňák jako biskup – apoštolský administrátor olomoucké arcidiecéze a J. Koukl jako diecézní biskup litoměřické diecéze. Předehrou listopadových událostí bylo oznámení svatořečení blahoslavené Anežky české, které měl uskutečnit papež přímo v Praze. Vzhledem k odporu komunistického režimu se ale konalo 12. listopadu 1989 v Římě. Komunistický režim raději povolil organizování poutě na svatořečení do Říma,

²³⁶ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CKD, Brno, 2007, s. 102.

²³⁷ Srov. *Katolické noviny*, 22. 11. 1987, roč. 39, č. 47, s. 1.

²³⁸ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CKD, Brno, 2007, s. 102.

²³⁹ Srov. *Poslední rozloučení*. *Katolické noviny*, 20. 12. 1987, roč. 39, č. 51-52, s. 11.

²⁴⁰ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CKD, Brno, 2007, s. 102.

aby se neopakovala situace na Velehradě a aby se vyhnul mimořádnému velkému demonstrativnímu shromáždění v Praze.

Katolické noviny otiskly pastýřský list ke svatořečení blahoslavené Anežky české od kardinála Tomáška v říjnovém vydání. Listopadové a prosincové číslo novin přineslo pak ze svatořečení několik fotografií i popis celé události v Římě, ale celé události nebyla věnována přílišná pozornost.

Po listopadových událostech roku 1989 učinil papež Jan Pavel II. v prosinci toho roku symbolickou tečku za 40 lety, kdy byl biskupský sbor decimován komunistickým režimem. Jmenoval Karla Otčenáška právoplatným biskupem královehradeckým.²⁴¹ Konečně nastala doba, kdy již nic nebránilo tomu, aby byly obsazeny všechny vakantní československé diecéze...

6. Státní církevní organizace a hnutí

6.1. Katolická akce

V úvodu této kapitoly bych se ráda zmínila podrobněji o historii vzniku státních církevních organizací, aby tak byl čtenář uveden do problematiky v širším úhlu pohledu, a až později se budu věnovat tomu, jak se jejich činnost promítala na stránky Katolických novin po r. 1968.

Po druhé světové válce byla politika obnoveného Československa ovlivněna sférou sovětského vlivu. Pochopitelně měl tento vývoj neblahé důsledky pro katolickou církev a to až tak dalece, že můžeme směle mluvit o snaze vymazat církev z dějin národa.

Komunisté usilovali zprvu o zcela nové uspořádání vztahů mezi státem a církvemi. Pod vedením ministra Alexeje Čepičky při Ústředním akčním výboru Národní fronty byla zřízena náboženská komise, jejímiž členy se stali též jakožto

²⁴¹ Srov. Balík, S., Hanuš, J.. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2007, s. 107.

„mluvčí církve“ politicky činní kněží Josef Plojhar²⁴² a středoškolský učitel náboženství Josef Beneš. K následujícím jednáním byl po naléhání biskupů přizván i litoměřický biskup Štěpán Trochta, ale bouřlivá jednání k žádnému výsledku nevedla. Zástupci církve žádali, aby stát garantoval její vnitřní autonomii a zachoval církevní školství, zástupci státu požadovali od církve uznání zákonnosti nového režimu a zrušení suspenze politicky aktivních duchovních.

V březnu r. 1949 byla jednání přerušena, komunisté pochopili, že jednodušší bude vnitrocírkevní puč, kdy oficiální hierarchii nahradí tzv. národní svazy katolíků. Tzv. „církevní šestka“ (neformální orgán KSČ), která měla na starosti realizaci náboženské politiky, vypracovala na jaře 1949 v Karlových Varech nový program dalšího postupu proti církvi, kterým se rozhodla založit sdružení duchovních, kteří by podléhali státu a zároveň by přispěli k rozbití církve zevnitř prohloubením rozkolu mezi věřícími a duchovními, antivatikánskou propagandou atd. Toto sdružení vzniklo 10.5.1949 pod názvem Katolická akce²⁴³ a řídilo jej KSČ prostřednictvím orgánů Národní fronty a StB.

Odpovědí biskupů byl pastýřský list z 15. 6. 1949, kde varovali věřící před podporou státní Katolické akce, kterou označili za hnutí vedoucí k církevnímu rozkolu. Stejně tak Svatý stolec reagoval dvěma exkomunikačními dekrety – prvním vyobcoval z církve členy státní Katolické akce a druhým s platností pro celou církev aktivní komunisty.²⁴⁴

Celá akce se nepovedla a do roka od založení Katolická akce zanikla, komunisté pochopili, že laici nejsou použitelní k vnitrocírkevním intrikám a vyřadili je ze hry. Církevní politika se ubírala dále jiným směrem a na jaře 1950 začal Státní úřad pro věci církevní organizovat nové sdružení katolických

²⁴² Narozen 2. 3. 1902 v Českých Budějovicích. Po studiích působil tamtéž jako kaplan. Za německé okupace vězněn v koncentračních táborech Buchenwald a Dachau. Po válce členem předsednictva Československé strany lidové (ČSL). V únoru 1948 se postavil na stranu komunistů a stal se členem Ústředního akčního výboru Národní fronty. Byl tajným členem KSČ. Dlouholetý předseda (1951 – 1968) a poté čestný předseda ČSL. V letech 1948 – 1969 řídil resort zdravotnictví (nejdéle sloužící ministr v dějinách Československa). 1951 – 1968 předsedou CMVKD a MHKD. Od r. 1952 místopředseda Svazu československo-sovětského přátelství. Dvojnásobný nositel Řádu Klementa Gottwalda. Zemřel 5. 11. 1981 v Praze.

²⁴³ GRAJEWSKI, Andrzej. *Jidášův komplex*. Praha: Prostor 2002, s. 46

²⁴⁴ VAŠKO, Václav. *Církevněpolitický vývoj Československa (1938-1989)*. Zvon, Praha, 1994, s. 281-282.

duchovních, kteří byli ochotni realizovat politiku strany (hnutí „vlasteneckých“ či také „mírových“ kněží). Na Velehradě se konala velká mírová konference (3. 7. 1950), na kterou navazovala konference českých a slovenských „vlasteneckých“ kněží.²⁴⁵

Pod nátlakem státních orgánů, nicméně proti vůli biskupů, se jí zúčastnilo kolem 400 kněží, kteří podpořili „boj za mír“. Přijatá rezoluce ujišťovala, že československé duchovenstvo bude věrně stát v táboře míru pod vedením Sovětského svazu. Konferencí zřízený tzv. Velehradský výbor katolického duchovenstva během roku 1951 zakládal arcidiecézní, diecézní a vikariátní Mírové výbory katolického duchovenstva a připravoval celostátní sjezd „mírových“ kněží. V témže roce byly v tzv. „Akci K“ zlikvidovány mužské kláštery a řeholníci internováni do centralizačních klášterů. Ve stejný den byla v „Akci P“ násilně sloučena řeckokatolická církev s pravoslavnou. Následovala postupná likvidace ženských řeholních společenstev a jejich vytěšňování ze společnosti. Tato likvidace byla pozvolnější z důvodu vznikajících potíží s nahrazováním školeného personálu v nemocnicích a sociálních zařízeních.

První celostátní sjezd katolického duchovenstva začal 27. 9. 1951 a jeho předsedou byl zvolen ministr Josef Plojhar, který se neopomněl zmínit o důležitosti rozchodu s vatikánskou politikou, která příslužuje kapitalismu a imperialismu.

6.2. Mírové hnutí katolického duchovenstva (MHKD)

V šedesátých letech došlo k zmírnění represí římskokatolické církve. „Mírové hnutí“ upadalo a to zejména po příchodu tajně vysvěceného biskupa Františka Tomáška v roce 1965 do funkce apoštolského administrátora pražské diecéze. Přesto se v listopadu 1966 konal sjezd Celostátního mírového výboru katolického duchovenstva, kde došlo ke změně názvu na Mírové hnutí katolického duchovenstva (MHKD).

²⁴⁵ GRAJEWSKI, Andrzej. *Jidášův komplex*. Praha: Prostor 2002, s. 46-48.

V Katolických novinách z roku 1968 hned v prvním lednovém vydání na titulní straně najdeme „Mírové poselství MHKD věřícímu lidu“ – článek, který plně svým obsahem vystihuje zaměření tohoto sdružení. V textu schvaluje sdružení cestu, kterou se katolický lid ubírá, a doslova s odkazem na Druhý vatikánský koncil říká: „*S potěšením a se zadostiučiněním jsme mohli sledovat i jednání koncilu, jakož i texty dokumentů, v nichž se ozývaly myšlenky, které jsme ve své činnosti už předtím často probírali a svou prací ve své vlasti uskutečňovali.*“²⁴⁶

Hned následující měsíc patří oslavě „Vítězného února“, pochopitelně v Katolických novinách nesmí chybět na titulní straně chvalozpěvy členů MHKD – v článku „Dvacet let věrně s lidem“ důrazně připomínají, jak zásadní a záslužný byl postoj věřícího lidu v tyto dny. „*Mezi těmi, kdo ihned pochopili pozitivní přínos Února v životě našich národů, byli i katoličtí kněží a věřící. Zatímco valná část církevní hierarchie pokládala zvrát dosavadních reakčních idejí za zápor, malá skupina poctivě smýšlejících katolických kněží odvážně nastoupila cestu s lidem, aby společně pomáhala budovat novou, sociálně spravedlivou budoucnost.*“²⁴⁷

21. března 1968 probíhá v Praze schůze MHKD, která rozhodně nevypadala jako ty předchozí. Příspěvek z diskuze na schůzi otiskly i Katolické noviny. Z prohlášení je patrné, že hnutí si je dobře vědomé svého nastávajícího zániku, ale ještě se snaží nastínit možné varianty činnosti, které by eventuelně mohlo vykonávat. Pro dokreslení situace cituji jen krátké prohlášení. „*Nechci tvrdit, že u nás nebylo nikdy nic zneužito k postranním záměrům: všeho na světě lidé zneužijí. Ať je však vina nebo nevina nestranně prozkoumána a posouzena i úměrnost trestu, jenž byl uložen. Mnohdy byl velmi krutý. Myslím si, že v každé diecézi měly být zvoleny komise duchovních, jež by postiženým systematicky podávaly pomocnou ruku ve všech problémech, jež budou s rehabilitací spojeny. Shrnuji: bude-li hnutí zachováno, musí jasně vymezit svůj program a důsledně a obětavě*

²⁴⁶ Poselství MHKD. *Katolické noviny*, 2. 1. 1968, roč. 20, č. 1, s. 1, 2.

²⁴⁷ Dvacet let věrně s lidem. *Katolické noviny*, 25. 2. 1968, roč. 20, č. 8, s. 1.

jej přes překážky plnit v zájmu kněžstva a věřícího lidu. Děkuji představitelům KSČ za nový směr, jedině správný a důstojný směr demokratizace.“²⁴⁸

Dokonce došlo i na přepis dopisů a rezolucí, které obdržel sekretariát MHKD a Katolické noviny a které se staly údajně hodnotnou pomocí v úsilí uskutečňování demokratických zásad jak v sekretariátě, tak v redakci. Zhruba ve třiceti bodech jsou na stránkách zveřejněny kritické otázky typu: „*Proč neslouží Katolické noviny věci plně katolické a zpronevěřují se věcem politickým? Jak je vůbec možné, že předsedou MHKD je duchovní, který jako ministr podepsal potratový zákon? Kdy konečně zbavíte důvěry redakční radu Katolických novin a další deformátory a náplň Katolických novin učiníte výlučně náboženskou?...*“²⁴⁹ Na toto musely Katolické noviny nutně reagovat, a tak v následujícím vydání čteme v tiráži jméno nového církevního cenzora a toto číslo 14 se zdá zlomové.

6.3. Dílo koncilové obnovy (DKO)

Po roce 1968 kněží pražské arcidiecéze vyzvali předsednictvo MHKD k rezignaci, k čemuž následně došlo a tím de facto organizace přestala existovat. Pod záštitou pražské pastorační rady byly zahájeny přípravy na založení nového hnutí – Díla koncilové obnovy (DKO). Zakládající shromáždění DKO se konalo na Velehradě 14. a 15. května 1968. Tajně vysvěcení biskupové zde poprvé předstoupili před veřejnost a krátce poté se začali vracet do svých diecézí i právoplatní biskupové, jako např. Josef Hlouch do Českých Budějovic nebo Štěpán Trochta do litoměřické diecéze²⁵⁰.

Katolické noviny otiskly ve zvláštní příloze vydání z 12. 5. 1968 k příležitosti ustanovujícího sjezdu DKO program sjezdu, Akční program DKO a Organizační řád nově vznikající organizace. Kromě stanovení cílů sdružení je zde manifestován i vztah k socialistickému společenskému řádu. Dochází zde

²⁴⁸ Z diskuze. *Katolické noviny*, 31. 3. 1968, roč. 20, č. 13, s. 2.

²⁴⁹ Kritika, výhrady a požadavky. *Katolické noviny*, 31. 3. 1968, roč. 20, č. 13, s. 4.

²⁵⁰ Srov. VAŠKO, Václav. *Církevněpolitický vývoj Československa (1938-1989)*, Zvon, Praha, 1994, s. 286.

k závěru, že „společenská forma demokratického socialismu nemůže být tedy odmítána ze základních katolických pozic.“²⁵¹

DKO bylo ustaveno na Velehradském setkání r. 1968 a předsedou byl zvolen biskup Dr. Tomášek, jehož projev je ocitován na titulní straně Katolických novin a doložen fotografií průvodu duchovenstva s „Otcí biskupy na mši svatou ve velehradské bazilice“. Ve svém projevu Tomášek zmiňuje i důležitost reorganizace redakčních rad Katolických novin a Duchovního pastýře.²⁵²

Bohužel jen krátce - 21. srpna vstoupila na území Československa vojska Varšavské smlouvy a období předchozího uvolnění tím uzavřela. Tentýž den vydal ještě přípravný výbor DKO prohlášení: „*Svoboda náboženství je zaručena ústavou, její dodržování musíme neustále vyžadovat. Zůstaňme věrně sjednoceni se svými pastýři, biskupy, kteří osvědčili již dříve svou věrnost církvi a Svatému otci. Seskupme se kolem svých kněží, nedopusťme, aby došlo k jejich dřívější izolaci. Nedovolme obnovit podobnou činnost, jakou provádělo Mírové hnutí katolického duchovenstva a k takovému hnutí se nikdy nehlasme.*“²⁵³

DKO bylo zařazeno mezi kontrarevoluční organizace. Do čela Sekretariátu pro věci církevní, který byl zřízen r. 1956 jako nástupnický po Státním úřadu pro věci církevní, se vrátil obávaný Karel Hruza, střídající zastánkyni reformního kurzu Eriku Kadlecovou.

6.4. Sdružení katolického duchovenstva – Pacem in terris (SKD PIT)

6.4.1. Vznik SKD PIT

StB začala s obnovou svého hnutí kněží oddaných státní moci. První myšlenky na založení nové státní organizace přišly od těch, kteří museli r. 1968 ukončit činnost MHKD a straničtí a státní funkcionáři to přivítali.

²⁵¹ Srov. Akční program DKO. *Katolické noviny*, 12.5.1968, roč. 20, č. 19, s. 3.

²⁵² Srov. Velehradské setkání.r. 1968. *Katolické noviny*, 28.5.1968, roč. 20, č. 21, s. 1.

²⁵³ Ilegální, hektografované vydání Katolických novin z 23.8.1968. v VAŠKO, Václav. *Pátá kolona v církvi*. Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, Praha, 1996, s.12.

Režimu loajální kněží byli přijati 12. 5. 1970 ministrem kultury ČSR M. Brůžkem a k 25. výročí osvobození ČSSR veřejně vyhlásili svůj distanc od protisocialistických sil a slíbili pomoc vládě státu. Nedlouho poté na zasedání předsednictva ÚV KSČ dne 22. 5. 1970 byla projednána Informační zpráva o církevně politické situaci v ČSSR, kde byla navržena opatření k dosažení normalizace v církvích, jejichž součástí byl i pokyn pro státní orgány podporovat vznik nového hnutí katolického duchovenstva stojícího na platformě socialismu. Byla vytvořena koncepce dobrovolného členství (na rozdíl od MHKD). Nově navrhovaná organizace měla nést název Sdružení katolického duchovenstva – *Pacem in terris* (podle encykliky Jana XXIII.).

Programové prohlášení nově vznikajícího hnutí přinesly Katolické noviny v polovině října 1970. Mezi první zmínky o *Pacem in terris* v Katolických novinách patří článek „Na cestu“ z října 1970. Článek je poměrně obsáhlý, ale jeho převážná část se věnuje odkazu Druhého vatikánského koncilu o Božím lidu, který by se měl vydat na cestu. Teprve v závěru článku je zmínka o tom, že na tuto cestu hodlá vstoupit i hnutí katolických duchovních. *„I v naší vlasti dobové skutečnosti povzbudily řady duchovních a jejich prostřednictvím i věřící, kteří již v dřívějších letech věnovali zvýšený zájem humánní myšlence míru a ušlechtilému úkolu budování vlasti. Nyní na tuto cestu hodlá vstoupit „Pacem in terris“ – hnutí katolických duchovních ČSR a SSR. Je inspirováno zářným příkladem pokrokových tradic obou našich bratrských národů, právě tak jako dobovými znaky, v duchu progresivních závěrů Druhého vatikánského sněmu a sociálních encyklik posledních dvou papežů. ...“*²⁵⁴ Dále jsou v článku vyzváni všichni „oltární spolubratři“, kteří jsou ochotni obětavě pomáhat a sloužit modernímu člověku, aby se přidali ke sdružení.

O několik čísel dále najdeme na titulní straně kratičkou zmínku o tom, že zástupci české a slovenské iniciativní skupiny pro ustavení sdružení katolického duchovenstva se sešli 21. 10. 1970 v Brně na poradě, kde hodnotili dosavadní ohlas na článek „Na cestu“ a aby pokračovali v přípravě koncepce ideové náplně a programu. Od tohoto čísla již byli čtenáři pravidelně informováni o vyvíjejícím se

²⁵⁴ Na cestu. *Katolické noviny*, 11. 10. 1970, roč. 22, č. 41, s. 1, 3.

sdužení a jeho plánech. „Sdružení chce své úkoly uskutečňovat 1. v oblasti občanské – ve smyslu ideje „sloužit a pomáhat“, 2. v oblasti mírové práce ve smyslu encykliky Jana XXIII. „Mír na zemi“ a 3. v oblasti sociální v duchu „kněžské lásky, služby a bratrství“. S ideovou koncepcí budou duchovní i věřící postupně seznamováni.“²⁵⁵

V lednu 1971 se konal přípravný výbor sdružení PIT – tento byl prezentován v Katolických novinách jako „shromáždění římsko-katolických duchovních ze všech diecézí Čech a Moravy, kteří chtějí zvýšit svůj podíl na upevňování míru a přátelství mezi národy“. V článku se dále dočteme o tom, že „naši kněží přijímají jako své heslo název encykliky Jana XXIII. „Pacem in terris – Mír na zemi“.“²⁵⁶

31. 8. 1971 bylo ministerstvem kultury uděleno povolení činnosti Sdružení katolických duchovních Pacem in terris, ke stejnému dni bylo v Praze oficiálně stanoveno SKD PIT ČSR za účasti cca 270 duchovních. Katolické noviny informují takto: „V úterý 31. srpna 1971 konala se v Praze ustavující konference Sdružení katolických duchovních v ČSR „Pacem in terris“. Jednání pozdravil také ministr kultury ČSR M. Brůžek a nové organizaci odevzdal dekret o souhlasu k její činnosti.“²⁵⁷ Ustanovení SKD PIT bylo věnováno i několik dalších čísel Katolických novin. Vždy na titulní straně najdeme několik článků o průběhu zasedání, citace z dopisů odeslaných z ustavující konference předsedovi Federální národní fronty či otcům biskupům, programové prohlášení, atd.

Kanovník Dr. J. Beneš prostřednictvím Katolických novin zasílá pozdrav SKD PIT k dovršení organizační výstavby ustanovením federálních orgánů, „jež právě v této federální formě znamená kontinuitu s předchozím Mírovým hnutím katolického duchovenstva ČSSR, násilně umlčeným v letech politického a společenského rozvratu 1968 -1969. Nové sdružení totiž navazuje na dobré tradice Mírového hnutí a ve své činnosti je chce všestranně rozvíjet a prohlubovat.“²⁵⁸

²⁵⁵ Katolické noviny, 8. 11. 1970, roč. 22, č. 45, s. 1.

²⁵⁶ Naši kněží k rozkvětu vlasti a štěstí lidu. Katolické noviny, 3. 1. 1971, roč. 23, č. 5, s. 1.

²⁵⁷ Sdružení Pacem in terris ustaveno. Katolické noviny, 5. 9. 1971, roč. 23, č. 36, s. 1.

²⁵⁸ Na uvítání. Katolické noviny, 21. 11. 1971, roč. 23, č. 47, s. 3.

Federální SKD PIT bylo ustanoveno 17. 11. 1971 slavnostním zasedáním, kterého se účastnili také „vlastenečtí ordináři“ Josef Vrana z Olomouce, Karel Jonáš z Hradce Králové nebo Antonín Veselý z Českého Těšína. Předsedou SKD PIT ČSSR byl zvolen Václav Medek (docent Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Litoměřicích).

Katolické noviny otiskly pozdravný dopis, který delegáti shromáždění napsali pozdějšímu prezidentu Husákovi, ve kterém nabádají „k uspořádání národnostních vztahů k socialistickým přátelům, zvláště Sovětskému svazu, k budování lepších zítřků a realizaci úkolů politiky Národní fronty, ke kterému povedou i své věřící, tak aby se naše vlast stala pevnou baštou tábora socialismu a míru.“

Slavnostního zasedání federálního Sdružení katolických duchovních *Pacem in terris* se podle Katolických novin účastnilo na 400 duchovních z celé republiky. Předseda vlády M Lůčan odevzdal písemné vyjádření, kterým vláda ČSSR vítá ustanovení federálního SKD PIT. Rovněž byly zaslány pozdravné dopisy prezidentu republiky L. Svobodovi a také papeži.²⁵⁹

Struktura SKD PIT neodpovídala členění církve, nýbrž státu. Členila se na národní organizace, krajské organizace a na Slovensku ještě na okresní. Federální sdružení mělo ve svém čele federální výbor a jeho předsednictvo, mezi orgány národních sdružení patřil sjezd, ústřední výbor a jeho předsednictvo, na krajské úrovni krajské konference, krajský výbor a jeho předsednictvo. Pod ústřední výbor spadala i činnost sekretariátu. Funkční období všech orgánů bylo pětileté.

Příslušnost k SKD PIT zejména v sedmdesátých letech rozhodovala o tom, zda mladý kněz získal státní souhlas k výkonu kněžské činnosti – právě z tohoto důvodu byla řada kněží vyloženě formálními členy, aniž by to znamenalo souhlas s ideologií sdružení. Státní orgány poskytovaly sdružení všemožnou podporu až do poslední doby, do podzimu 1989.

Něco málo smysluplného ovšem SKD PIT přeci jen podnikalo – bylo to vydávání *Teologické studie* v letech 1982-1989, kde kromě řady spisů pochybné

²⁵⁹ Srov. K službě a pomoci lidu a vlasti. *Katolické noviny*, 28. 11. 1971, roč. 23, č. 48, s. 1, 2.

úrovně vyšla např. série děl apoštolských a církevních otců (Tertullianus, Eusebius Pamphili, Socratec Scholasticus, atd.).²⁶⁰

6. září 1972 poslalo federální SKD PIT dopis z přátelského setkání s představiteli státní správy předsedovi ústředního výboru NF ČSSR Dr. Gustávu Husákovi. Tento dopis byl otištěn v Katolických novinách, kde čtenář mohl vzápětí číst i odpověď G. Husáka, tento přípis, který je opět potvrzením politické angažovanosti SKD PIT: „*S potěšením jsem přijal Váš dopis s ubezpečením podporovat mírové a budovatelské úsilí naší vlasti, jako součást programu Národní fronty ČSSR, ke kterému se Vaše organizace „Pacem in terris“ plně hlásí.*“²⁶¹

6.4.2. *Noví biskupové zvyšují prestiž SKD PIT*

Výrazného impulzu se sdružení dostalo v roce 1973 vysvěcením čtyř nových biskupů, z nichž dva z nich patřili k čelným představitelům SKD PIT (J. Vrana, J. Feranec). Vatikán s jejich jmenováním souhlasil pouze za podmínky zrušení členství ve sdružení. Noví biskupové (s výjimkou Gábriše) neuposlechli a vzdali se pouze nejvýraznějších funkcí, ale členy zůstali. Vrana dokonce zůstal členem předsednictva. Jmenování biskupů z řad reprezentantů sdružení bylo úspěchem, neboť dodávalo sdružení v očích kněží i veřejnosti jistou legitimitu.

Katolické noviny nadále přinášely i v tomto roce pravidelné zprávy z dění v SKD PIT – průběžně již od prvního vydání novin.

O změnách v čele sdružení informovaly Katolické noviny na titulní straně velkým článkem následujícím způsobem: „*V květnu se sešel ústřední výbor v Praze, aby kromě připomenutí oslav osvobození naší vlasti sovětskou armádou projednal na doporučení předsednictva a vyhověl žádosti Msgre. J. Vraný o uvolnění z funkce předsedy. Důvodem abdikace je jeho ustanovení biskupem.*“

²⁶⁰ Srov. Balík, S., Hanuš, J.. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CDK, Brno, 2007, s. 135.

²⁶¹ Dopis Dr. G. Husáka. *Katolické noviny*, 1. 10. 1972, roč. 24, č. 40, s. 1.

*Biskup Vrana zůstává členem PIT a novým předsedou byl jednomyslně zvolen člen předsednictva výboru a kanovník A. Veselý.*²⁶²

6.4.3. *Církevně-politická činnost SKD PIT*

Mezi přední činnost SKD PIT patřilo pochopitelně pořádat různá setkání u příležitosti politických či státních výročí a jubileí. O těchto setkáních pak pravidelně informovaly Katolické noviny na svých titulních stranách. Stejně tak tomu bylo i tehdy, když se v Praze sešli reprezentanti Sdružení katolických duchovních PIT ČSSR a jak noviny uvádí – „jednali o praktických počinech společného úsilí kněží Čechů i Slováků, zvláště v letošním roce, kdy si připomínáme 30. výročí SNP. Na toto jednání navázala konference reprezentantů katolického tisku Čech a Slovenska. České a Slovenské „Katolické noviny“ i český a slovenský „Duchovní pastýř“ naváží nejužší kontakt, který se zanedlouho projeví i ve výměně zpráv a komentářů.“²⁶³

Sdružení se sešlo také u příležitosti 28. výročí „Vítězného února“ a v závěru přijali prohlášení, ve kterém se připojuje sdružení SKD PIT k výzvě vlády ČSSR „k dalšímu rozvoji iniciativy pracujících na počest uvedených výročí. Projevili podporu volebních programů Národní fronty a prohlubování bratrské spolupráce mezi českým a slovenským národem.“²⁶⁴

Na stránkách Katolických novin bylo sdružení prezentováno a ono tomu skutečně také tak bylo - jako úzce spolupracující s vládou Československa, nejednou se proto mohli čtenáři dozvědět, že: „místopředseda ÚV NF ČSSR přijal ve Valdštejnském paláci v Praze delegaci Sdružení PIT, která jej informovala o průběhu slavnostního zasedání k 30. výročí SNP, které se konalo 11. 9. 1974 v Banské Bystrici. Sdružení přislíbilo, že využije všech svých možností a aktivity i k působení do zahraničí a tak přispěje k vytváření správného pohledu na náboženský život věřících v Československu.“²⁶⁵

²⁶² Nový předseda PIT ČSR ordinář A. Veselý. *Katolické noviny*, 6. 5. 1973, roč. 25, č. 18, s. 1.

²⁶³ V bratrské spolupráci. *Katolické noviny*, 17. 2. 1974, roč. 26, č. 7, s. 1.

²⁶⁴ Srov. K dalšímu rozvoji. *Katolické noviny*, 3. 3. 1974, roč. 26 č. 9, s. 1.

²⁶⁵ Představitelé Sdružení na ÚV NF ČSSR. *Katolické noviny*, 6. 10. 1974, roč. 26, č. 40, s. 1.

6.4.4. Socialistická „náboženská svoboda“

V roce 1975 se konaly sjezdy SKD PIT, český za účasti 210 delegátů v lednu v Praze, slovenský za účasti 230 delegátů v únoru v Bratislavě. Katolické noviny pochopitelně poctivě informovaly o dění a průběhu sjezdů.²⁶⁶

Na zasedání rozšířeného výboru SKD PIT ze dne 28. října 1975 v Olomouci tehdejší úřadující předseda ÚV NF Tomáš Trávníček ve svém projevu poměrně výstižně vymezil postavení církví ve státě: „*Církvě mají (...) zákonnou povinnost dbát, aby se náboženské přesvědčení věřících nezneužívalo k ideologickému a politickému nepřátelství vůči socialistickému zřízení. Proto tedy mohou církve konat jen takové akce, které jsou přímou součástí náboženského kultu, a to především v církevních objektech, které církve mají k tomuto účelu k dispozici. A kněžská a duchovní povolání mohou vykonávat jen kvalifikovaní občané, kteří mají k této činnosti udělen příslušný státní souhlas... Sdružení PIT si tyto zásady osvojilo... Jsme přesvědčeni, že proces výchovy se musí završit zformováním marxisticko-leninského světového názoru... Tento zápas povedeme na všech úsecích společnosti.*“²⁶⁷

Pokud bychom to shrnuli, církev mohla existovat jen v kostelech a na vše potřebovala povolení – socialistická náboženská svoboda. Jako výsměch Trávníček dále dodal: „*Svoboda náboženského vyznání je zaručena ústavou...*“²⁶⁸ Zapomněl říci, že je to svoboda kontrolovaná, tedy komunistická. Celý projev byl v souladu se státní církevní politikou a zástupci SKD PIT jej odměnili mocným potleskem, za což byli následně podrobeni silné kritice ze strany mnohých věřících. Leták „*Likvidujeme vás, tleskejte*“ se stal symbolem tohoto odmítavého postoje ke sdružení.²⁶⁹

V Bratislavě se 11. 3. 1976 konalo zasedání rozšířeného výboru SKD PIT. Shromáždění se také účastnil náměstek ministerstva zahraničních věcí ČSSR

²⁶⁶ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CKD, Brno, 2007, s. 135.

²⁶⁷ V nejširší jednotě všeho lidu. *Katolické noviny*, 23. 11. 1975, roč. 27, č. 46, s. 3, 4.

²⁶⁸ Dohoda vlády ČSSR s Vatikánem. *Katolické noviny*, 22. 1. 1978, roč. 30, č. 4, s. 1.

²⁶⁹ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CKD, Brno, 2007, s. 135.

D. Spáčil. Katolické noviny věnovaly pořadu zasedání titulní stranu, kde nechyběla fotografie se členy zasedání, nad jejichž hlavami visí velký nápis „Za mier, osvobozenie a spoluprácu medzi národmi“.²⁷⁰ Heslo přesně kopírující ty, které visely nad hlavami politických státníků tehdejší doby.

6.4.5. SKD PIT v plné síle

SKD PIT nechybělo pochopitelně v roce 1977 v řadě těch, kteří hlasitě a veřejně odsuzovali Chartu 77.²⁷¹ Její konkrétní ohlasy jsem zmínila výše.

Oslavy sdružení a politické zdravice „Vítězného února“ zastínily v Katolických novinách roce 1978 dokonce významnou událost, jakou byla intronizace (tj. slavnostní ustanovení do úřadu) kardinála Tomáška na pražský arcibiskupský stolec. Najdeme zde spousty politicky angažovaných článků, jako např. ty s názvy jako – Sloužit a pomáhat rozkvětu naší vlasti²⁷², Prohlášení Pacem in terris ČSSR k 30. výročí Února²⁷³, K odkazu Února²⁷⁴, Historický mezník²⁷⁵, atd.

V roce 1979 proběhly národní sjezdy SKD PIT. Katolické noviny informují o zasedání Pacem in terris ČSSR z 15. 5. 1979 s tím, že se zde SKD PIT přednostně zabývalo programem a konáním Krajských volebních konferencí a přípravou národního sjezdu sdružení. Předsednictvo bylo informováno o zahraničním zájezdu členů sdružení do SSSR, zvolilo delegaci na Berlínskou konferenci a přijalo s radostí zprávu o pozitivním výsledku dlouhodobého jednání mezi SSSR a USA o omezení útočných strategických zbraní (SALT II).²⁷⁶

23. 5. 1979 zemřel probošt vyšehradské kapituly Josef Beneš, člen ústředního výboru SKD PIT, této události věnují Katolické noviny dvě titulní strany po sobě jdoucích vydání. V prvním článku, tučně tištěném, je oznámení o

²⁷⁰ Srov. Za mír, odzbrojení a spolupráci. *Katolické noviny*, 21. 3. 1976, roč. 28, č. 12, s. 1.

²⁷¹ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CKD, Brno, 2007, s. 137.

²⁷² Srov. Sloužit a pomáhat rozkvětu naší vlasti. *Katolické noviny*, 12. 3. 1978, roč. 30, č. 11, s. 1.

²⁷³ Tamtéž, s. 1.

²⁷⁴ Srov. K odkazu Února. *Katolické noviny*, 19. 3. 1978, roč. 30, č. 12, s. 1, 4.

²⁷⁵ Tamtéž, s. 1, 4.

²⁷⁶ Srov. Zasedání Pacem in terris. ČSSR *Katolické noviny*, 27. 5. 1979, roč. 31, č. 21, s.1.

úmrtí s velkou fotografií J. Beneše a výčet jeho zásluh na poli jak církevním, tak politickém.²⁷⁷ Druhý text je záznam z pohřbu, kterého se zúčastnili také všichni političtí představitelé a představitelé veškerých církevních institucí, vypsanych v dlouhém seznamu. Článek je poměrně obsáhlý, pokračuje dále na str. 3 doplněn dvěma fotografiemi z pohřbu a smutečního průvodu.²⁷⁸ Je zbytečné upozorňovat na to, že tak bohaté pozornosti se nedočkal ani papež, když zemřel...

Konference sdružení SKD PIT 18. 6. 1979 v Praze a 19.6.1979 v Brně – v tučně tištěném článku shrnují Katolické noviny působnost sdružení a hodnocení jeho činnosti v obou oblastních konferencích. Článek je umístěn pod velkou fotografií rozesmátých hrajících si dětí na str. 4.²⁷⁹ Pokračují krajské konference 7. 6. 1979 v Olomouci a 12. 6. 1979 v Hradci Králové – noviny opět hodnotí činnost členů a článek je umístěn opět pod „budovatelskou fotografií“ – tentokrát nové moderní bytové výstavby.²⁸⁰ Hned poté následují krajské konference v Litoměřicích a Českých Budějovicích, obě měly opět slavnostní ráz a její členové se pochvalně vyjadřovali o své činnosti. Nesměla chybět ani fotografie – tentokrát ze „zasloužené pracovní přestávky při žních“, kdy soudružka v bílém plášti chystá svačinu pro pracující kombajnéry.²⁸¹

Členové sdružení uspořádali ve dnech 8. - 13. 7. 1979 zájezd do Sovětského svazu. Hned po příletu zpět do Prahy vyzpovídali účastníky zájezdu redaktoři Katolických novin, neboť nešlo jen o zájezd turistický, nýbrž také tematický – „*Všem účastníkům poskytla mimořádnou příležitost seznámení se s úspěchy mírového rozvoje prvního socialistického státu. Avšak zvláštní význam měl zájezd proto, že umožnil poznat alespoň některá místa působnosti ruské pravoslavné církve a její činnosti v duchu závěrů Světové všenáboženské konference v Moskvě.*“²⁸²

Nad náplní příštího pořádaného sjezdu SKD PIT ČSR se zamýšlí autor článku na titulní straně. Článek je tučně vytištěn a doplněn dvěma fotografiemi –

²⁷⁷ Srov. Ve věčné paměti. *Katolické noviny*, 3. 6. 1979, roč. 31, č. 22, s. 1.

²⁷⁸ Srov. Ve službách lidu a míru. *Katolické noviny*. 10. 6. 1979, roč. 31, č. 23, s. 1, 3.

²⁷⁹ Konference Sdružení Pacem in terris. *Katolické noviny*, 1. 7. 1979, roč. 31, č. 26, s. 4.

²⁸⁰ Srov. Krajské konference Pacem in terris. *Katolické noviny*, 8. 7. 1979, roč. 31, č. 27, s. 4.

²⁸¹ Srov. Krajské konference Pacem in terris. *Katolické noviny*, 15. 7. 1979, roč. 31, č. 28, s. 4.

²⁸² S dojmy nezapomenutelnými. *Katolické noviny*, 29. 7. 1979, roč. 31, č. 30, s. 1.

na první je místopředseda Federálního shromáždění, jak přijímá členy delegace Berlínské konference katolíků evropských zemí, na druhé předává kanovník Jan Mára Výzvu parlamentům všech evropských států, přijatou na mezinárodním sympoziu v Berlíně.²⁸³

U příležitosti 35. výročí SNP se sešlo slavnostní zasedání SKD PIT v Banské Bystrici, kde kromě jiného položili i věnec k památníku SNP.²⁸⁴

II. Národní sjezd Sdružení katolických duchovních PIT se konal 8. - 9. 10. 1979 v Hradci Králové na téma „Cestou míru k prospěchu církve a vlasti“. V úvodním článku v *Katolických novinách* k tomuto sjezdu jsou zmíněna hlavní poslání sdružení v oblasti světového míru. V následujícím vydání týdeníku je věnována sjezdu kompletně celá titulní strana. Najdeme zde prohlášení delegátů, dopisy vládě ČSR a kardinálu Tomáškoví a obsáhlý článek o průběhu sjezdu. Titulní strana doplněna dvěma fotografiemi – z koncelebrované mše svaté při II. sjezdu Sdružení katolických duchovních PIT ČSR a foto účastníků za předsednickým stolem sjezdu.²⁸⁵

6.4.6. *Jasně „ne“ SKD PIT – Quidam episcopi*

Sjezdový proces vyvrcholil v únoru 1980 II. celostátním sjezdem SKD PIT v hotelu International v Praze. Pochopitelně se mu věnovalo několik článků v několika vydáních. V *Katolických novinách* najdeme podrobný popis sjezdu, přepis proslovů i pozdravných slavic představitelům vlády, papeži Janu Pavlu II., atd. Sjezdu se zúčastnilo 400 delegátů, čtyři biskupové (všichni čtyři svěcení v r. 1973) a všichni kapitulní vikáři. Atmosféra sjezdu se již ale měnila – na papežský stolec dosedl Karol Wojtyla a ten jasně dával najevo, že existence SKD PIT neodpovídá církevní kázni a že si jeho další bytí nepřejí.

²⁸³ Srov. Není naléhavějšího úkolu. *Katolické noviny*, 23. 9. 1979, roč. 31, č. 38, s. 1, 4.

²⁸⁴ Srov. Slavnostní zasedání. *Katolické noviny*, 7. 10. 1979, roč. 31, s. 4.

²⁸⁵ Srov. *Katolické noviny*, 21. 10. 1979, roč. 31, č. 42, s. 1, 4.

Proti SKD PIT začali vystupovat i někteří kněží a bohoslovci. Mezi nejznámější akce patřila např. protestní hladovka bohoslovců na bratislavské teologické fakultě v říjnu 1980.²⁸⁶

Prohlášení Posvátné kongregace pro klérus o některých sdruženích a hnutích zakázaných kléru – Quidam episcopi – se stalo jasným zlomem v historii SKD PIT. Dekret byl vydán 8. března 1982. Dokument neřešil pouze sdružení ze zemí komunistického bloku a skutečnost, že nejmenoval přímo žádnou z nich, se stala pro příští léta v Československu záminkou, jak ho zpochybňovat. A to i přesto, že autor dekretu S. Oddi třetí den po jeho vydání v novinovém rozhovoru potvrdil, že se dekret vztahuje i na SKD PIT.²⁸⁷ Není nijak překvapivé, že o tomto dekretu se Katolické noviny vůbec nezmiňují.

Na podzim také vyvrcholil spor o Katolické noviny. Kardinál Tomášek udělil sdružení SKD PIT důtku za hrubý přestupek proti církevní kázni a v září zakázal sdružení posílat do novin zprávy o své činnosti, na což upozornil také tehdejšího šéfredaktora F. Hochmanna. Vzhledem k tomu, že Katolické noviny ani SDK PIT nereagovaly, kardinál dokonce odvolal k 1. listopadu 1982 Jana Lebedu z pozice církevního cenzora a odebral novinám církevní schválení. Přesto noviny dál vycházely - s názvem Katolické.²⁸⁸

Přes toto všechno se konal ve dnech 12. – 13. listopadu 1984 v Brně III. Národní sjezd SKD PIT pod heslem „Pomáhat a sloužit“ za účasti 260 delegátů z řad kněží a představitelů státu – M. Klusáka, F. Jelínka a dalších.²⁸⁹ V únoru 1985 se v Praze uskutečnil III. Celostátní sjezd, kterého se jako obvykle kromě 400 delegátů účastnili biskupové Vrana a Feranec.²⁹⁰ Organizace se ale již pomalu blížila k velké krizi. Ačkoliv již v roce 1985 Vatikán Quidam episcopi nepřipomínal, povědomí o něm působilo dále. Přesto Katolické noviny i v tomto roce jsou zahlceny články ze sjezdů a o činnosti SKD PIT.

²⁸⁶ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. SKD, Brno, 2007, s. 137.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 140.

²⁸⁸ Tamtéž, s. 143.

²⁸⁹ Srov. Sloužit a pomáhat. *Katolické noviny*, 25. 11. 1984, roč. 36, č. 47, s. 1.

²⁹⁰ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CKD, Brno, 2007, s. 143.

SKD PIT se naposledy výrazně zviditelnilo v roce 1987. Generální tajemník OSN Javier Pérez de Cuellar mu udělil titul „Posel míru“ za aktivní přínos k Mezinárodnímu roku míru.²⁹¹ Tuto velkou událost nemohly Katolické noviny vynechat. V obsáhlém článku „SKD Pacem in terris ČSSR vyznamenáno titulem „Posel míru““ tajemník sdružení J. Měšťan odpovídal na dotazy jejich redaktora.²⁹²

Poslední významnější akcí byla bratislavská oslava tzv. mírových iniciativ u příležitosti 40. výročí jejich založení (sdružení se tedy přímo hlásilo k odkazu schismatické Katolické akce). Akce, která se konala v dubnu 1989, se ještě zúčastnilo na 150 duchovních s biskupem Ferancem.

Nicméně v polovině roku 1989 již mohl kardinál Tomášek prohlásit na adresu sdružení: „Jako by neexistovalo.“ Ovšem ani tváří tvář změnám listopadových dní roku 1989 neustoupilo SKD PIT ze svých socialistických pozic a ještě 21. listopadu 1989 po plenární schůzi slovenského sdružení vystoupil v televizi nitranský administrátor a člen federálního výboru SKD PIT Štefan Maneta s ostrým odsouzením studentských požadavků. Ve stejný den, kdy padla poslední Adamcova vláda – 7. 12. 1989 – uposlechli představitelé federálního SKD PIT výzvy českých ordinářů k ukončení kanonicky protiprávní existence sdružení.²⁹³

²⁹¹ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. CKD, Brno, 2007, s. 144.

²⁹² Srov. SKD Pacem in terris ČSSR vyznamenáno titulem „Posel míru“. *Katolické noviny*, 7. 9. 1987, roč. 39, č. 39, s. 5.

²⁹³ Srov. Balík, S., Hanuš, J. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. SKD, Brno, 2007, s. 144.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo ukázat, jak se politická situace a situace katolické církve odrážela na stránkách Katolických novin a jak se stát prostřednictvím nich snažil ovlivnit pohled lidí na církev jako takovou.

Ve sledovaném období od r. 1968 do r. 1989 jsem se na vybraných tématech snažila dokázat, zda a jakým způsobem byly historické události v Katolických novinách prezentovány tak, aby pomocí nich byl vytvářen mylný obraz skutečného stavu věcí.

V první kapitole práce jsem zpracovala stručnou historii Katolických novin, zasazenou do kontextu doby, aby si mohl čtenář utvořit představu o tom, za jakých okolností noviny vycházely.

Dalším tématickým okruhem, kterým jsem se zabývala, byla analýza vztahu státu a církve, kde můžeme jasně sledovat, jakým způsobem se politická situace odrážela na obsahové stránce novin a jak se stát snažil tyto katolické noviny použít ke své politické agitaci, ačkoliv politika komunistického režimu se s náboženstvím neslučovala.

V návaznosti na problematiku vztahu státu a církve jsem se v další kapitole zabývala tématem vztahu Československa a Vatikánu. Dospěla jsem k závěru, že tato oblast byla v Katolických novinách značně opomíjena a nebylo jí věnováno patřičné pozornosti, což samo o sobě opět potvrzuje fakt, že komunistický režim neměl o spolupráci s Vatikánem zájem, spíše naopak.

Krátkou kapitolu jsem věnovala tématu pontifikátů jednotlivých papežů, žijících ve sledovaném období.

Důležitou součástí této práce je také přiblížení problematiky biskupů žijících v letech 1968 - 1989 v Československu. Jejich klíčovou roli si uvědomovali i protagonisté komunistického režimu a proto také na stránkách Katolických novin je jim věnován značný prostor. Kromě konkrétních životních osudů některých jednotlivých biskupů se zabývám také jejich komplexním obrazem ve sledované době.

V poslední kapitole je poměrně podrobně zpracováno téma státních církevních organizací, tedy institucí jimiž se snažil stát dostat církve pod svou přímou kontrolu a ovládat ji. Nejprve jsem se v krátkosti věnovala historii vzniku státních církevních organizací a následně na konkrétních příkladech sleduji, jak dalece se snažily o manipulaci nejen věřících čtenářů Katolických novin.

Celkově mohu říci, že ve sledovaném období jsem ukázala na analýze témat, že se stát skutečně snažil prostřednictvím Katolických novin, ovlivnit představy čtenářů o vztahu církve a státu, vztahu státu s Vatikánem, ale také představy o osobách papežů, biskupů a o tzv. „státních církevních organizacích“, které ve zkoumaném období v naší zemi působily.

Sledované téma je jen jednou z mnoha oblastí, kde se komunistický režim snažil manipulovat a ovládat, nešťítíce se lži a podvodů.

Prameny a literatura

A. Prameny

Katolické noviny r. 1968 – 1989. Praha, Česká katolická Charita.

B. Literatura

BALÍK, Stanislav, HANUŠ Jiří. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. ISBN 978-80-7325-130-7.

BYSTROV, Vladimír. *Svobodná nesvoboda.* Praha: Vyšší odborná škola publicistiky, 2006. ISBN 80-903757-0-7.

CASAROLI, Agostino. *Trýzeň trpělivosti. Svatý stolec a komunistické země (1963-1989).* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, ISBN 80-7192-621-3.

CUHRA, Jaroslav. *Církevní politika KSČ a státu v letech 1969 – 1972.* Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1999. ISBN 80-85270-84-6.

CUHRA, Jaroslav. *Československo-vatikánská jednání 1968-1989.* Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2001. ISBN 80-7285-008-3.

DEMEL, Zdeněk. *Pod dohledem církevních tajemníků. Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945-1989 na příkladu jihočeského regionu.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. ISBN 978-80-7325-170-3.

FIALA, Petr, HANUŠ, Jiří (eds.). *Katolická církev a totalitarismus v českých zemích.* Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. ISBN 80-85959-98-4.

GRAJEWSKI, Andrzej. *Jidášův komplex.* Praha: Prostor, 2002, ISBN 80-7260-079-6.

HALAS, František, X. *Fenomén Vatikán.* Brno: CDK, 2004, ISBN 80-7325-034-9.

HARTMANN, Jan, SVOBODA, Bohumil, VAŠKO, Václav. *Kardinál Tomášek: generál bez vojska?* Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-492-9.

HAVLÍČKOVÁ, Helena. *Dědictví. Kapitoly z dějin komunistické perzekuce 1948 – 1989*. Olomouc: Votobia, 2002. ISBN 80-7198-535-X.

KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1967 – 1969*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. ISBN 80-04-26142-6.

KAPLAN, Karel. *Těžká cesta. Spor Československa s Vatikánem 1963 – 1973*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. ISBN 80-85959-83-6.

KONÍČEK, Jiří. *Modus Vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa*. Olomouc: Společnost pro dialog církve a státu, 2005. ISBN 80-239-6073-3.

LUŇÁČKOVÁ, Marie. *Velká mše*. Řím: Křesťanská akademie, 1970. ISBN neuvedeno.

LUXMOORE, Jonathan, BABIUCHOVÁ, Jolana. *Vatikán a rudý prapor. Boj o duši východní Evropy*. Praha: Rubikon, 2003. ISBN 80-7207-420-2.

MÁDR, Oto. *Slovo o této době*. Praha: Zvon, 1992. ISBN 80-7113-063-X.

VAŠKO, Václav. *Církevněpolitický vývoj Československa (1938 – 1989)*. Praha: Zvon, 1994, ISBN neuvedeno.

VAŠKO, Václav. *Ne vším jsem byl rád*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, ISBN: 80-7192-600-0.

VAŠKO, Václav. *Neumlčená kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II*. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-035-4.

VAŠKO, Václav. *Pátá kolona v církvi*. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1996, ISBN neuvedeno.

VAŠKO, Václav. *Stát a církev v roce 1950. Sborník příspěvků z konference pořádané Českou křesťanskou akademií, Ústavem pro soudobé dějiny, Centrem pro studium demokracie a kultury ve spolupráci s Arcibiskupstvím pražským dne 21. června 2000 v Emauzském klášteře v Praze*. Brno: CDK, 2000, ISBN 80-85959-71-2.

C. Elektronické dokumenty

<http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/vzory.htm>.

<http://www.totalita.cz>

<http://www.spcp.prf.cuni.cz/lex/zla.htm>

<http://spcp.prf.cuni.cz/lex/zakony.htm>

Abstrakt

Šimková, Lenka. *Katolické noviny v letech 1968 – 1989*. České Budějovice 2009. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra církevních dějin a patristiky. Vedoucí práce Mgr. Rudolf Svoboda, Th.D.

Klíčová slova: Katolická církev, Církevní historie 20. stol., Katolické noviny, Církev a stát.

Diplomová práce popisuje na jednotlivých vybraných tématech, jakým způsobem se komunistický režim snažil ovlivňovat pohled na církev jako takovou prostřednictvím Katolických novin.

Ve sledovaném období od r. 1968 -1989 na vybraných tématických okruzích ukazuje, jak se měnila nejen politiku státu vůči církvi, ale také vůči Vatikánu. V samostatné kapitole sleduje odraz politické situace v Československu na život biskupů a jak se tato skutečnost promítla na stránky Katolických novin. Všímá si také státem zakládaných a podporovaných tzv. „státních církevních organizací“ působících na území Československa a jejich vlivu na obsah a kontext Katolických novin.

Práce nastiňuje problematiku zasahování státu do života církve.

Abstract

Šimková Lenka, *Journal Katolické noviny between 1968-1989*. České Budějovice 2009. Diploma Work.

Keywords: Catholic Church, Church history, Catholic Journal, Church and republic.

This thesis describes, on selected themes in *Katolické noviny* Journal, how communistic behavior in Czech republic tried to control public opinion by abusing its contents.

In investigated time period between 1968-1989 is shown, how government policies versus church were changing, as well as Czech state versus Vatican. Separate chapter displaying Bishops life, and how this life was reflected in *Katolické noviny*. Thesis also describes contemporary government founded and well supported „state church institutions“ operated in Czech Republic and their influence on journal content.

This thesis tries to sketch out dilemma of state between church relations.